

ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී සමාජවාදී ජනරජය

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය

පරිසර අමාත්‍යාංශය

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය

ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් හා නියාමන අංශය
පරිසර අමාත්‍යාංශය
“සොබාදම් පියස”, රොබට් ගුණවර්ධන මාවත,
බත්තරමුල්ල.

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය

ප්‍රකාශන අයිතිය: © පරිසර අමාත්‍යාංශය

ප්‍රකාශනය: ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් හා නියාමන අංශය
පරිසර අමාත්‍යාංශය
“සොබාදම් පියස”, රොබට් ගුණවර්ධන මාවත,
බත්තරමුල්ල.

ISBN: 978-624-5817-16-0

මුද්‍රණය: සී/ස දීපානී මුද්‍රණ හා ප්‍රකාශන (පුද්.) සමාගම.
අංක 91, සඳකිරණ මාවත,
බෝකුන්දර, පිලියන්දල.
දුරකථන: 0112 852530

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ
අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින්
2022 ජූනි මස 20 දින අනුමත කරන ලදී.

(අමාත්‍ය මණ්ඩල තීරණ අංක අමප/22/0711/523/001 - 2022 ජූනි 28)

පටුන

ප්‍රතිපත්ති නාමය	1
බලාත්මක දිනය	1
1. හැඳින්වීම	1
1.1. පාරිසරික පැතිකඩ	1
1.2. වත්මන් පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියේ සංදර්භය	3
1.3. අවශ්‍යතාවය	5
1.4. අරමුණු හා සන්දර්භය	7
1.5. තාර්කිකය	9
2. දැක්ම, මෙහෙවර, ඉලක්ක සහ අරමුණු	12
2.1. දැක්ම	12
2.2. මෙහෙවර	12
2.3. ඉලක්ක	12
2.4. අරමුණු	17
3. ප්‍රධාන ප්‍රතිපත්ති මූලධර්ම	20
3.1. තිරසාර සංවර්ධනය හා හරිත ආර්ථිකය	20
3.2. “දූෂකයා ගෙවයි” මූලධර්මය, “ප්‍රතිලාභියා ගෙවයි” මූලධර්මය හා වන්දි ගෙවීම	21
3.3. ජීවන වක්‍ර, වක්‍රීය ආර්ථික සහ 3R මූලධර්ම	21
3.4. ආරක්ෂණ අවම ප්‍රමිති	22
3.5. පූර්වාරක්ෂාව පිළිබඳ මූලධර්මය	23
3.6. ප්‍රදාන, භාරකාරිත්ව හා අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රතිලාභ හුවමාරු කරගැනීම	23
3.7. සාධාරණ බව, සියලු දෙනාම ඇතුළත් බව හා කිසිවෙකු මඟ නොහැරීම	24
3.8. සම්පත් භාවිතයේ කාර්යක්ෂමතාවය	24
3.9. ගෝලීය මායිම්	24
3.10. පොදු නමුත් වෙන් කර දක්වන ලද වගකීම්	25
3.11. මහජන භාරකාර සංකල්පය	25

4. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන	27
4.1 භූමිය හා ජල සම්පත්	28
4.2 ජෛවවිවිධත්වය සහ පරිසර පද්ධති	35
4.3 වෙරළ සහ සමුද්‍ර සම්පත්	42
4.4. පරිසර දූෂණය වැලැක්වීම, පාලනය කිරීම සහ කසළ කළමනාකරණය	47
4.5. දේශගුණ විපර්යාස සහ ගෝලීය පාරිසරික අභියෝග	55
4.6. නිර්මිත පරිසරය හා හරිත සංවර්ධනය	61
4.7. විවිධ අංශ හා සම්බන්ධවන ගැටළු සහ අභියෝග	64
5. යෝග්‍යභාවය සහ විෂය පථය	75
6. ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාවට නැංවීම	76
පද මාලාව	79
ඇමුණුම්	84

ප්‍රතිපත්ති නාමය: ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය

බලාත්මක දිනය: 2022.06.20

1. හැඳින්වීම

1.1. පාරිසරික පැතිකඩ

උතුරු අක්ෂාංශ 5°55' - 9°55' ත් නැගෙනහිර දේශාංශ 79°42' හා 81°52'ත් අතර, සමකයට උතුරින් පිහිටා ඇති දිවයිනක් වන ශ්‍රී ලංකාවෙහි සමස්ත භූමි ප්‍රමාණය වර්ග කිලෝමීටර් 65,610 කි. එහි උපරිම දිග හා පළල පිළිවෙළින්, උතුරේ සිට දකුණට කි.මී. 435ක් ද, නැගෙනහිර සිට බටහිරට කි.මී. 240 ක් ද වේ. ඉන්දියන් සාගරයෙහි පිහිටි කුඩා දූපතක් වන මෙහි විවිධාකාර විශ්මිත භූ ලක්ෂණ සහ පරිසර සම්පත් දැකිය හැකිය. එකී පාරිසරික සම්පත්වලට, සාරවත් භූමිය සහ දිවයින පුරා පැතිර පවතින මිරිදිය ජල සම්පත මෙන්ම සමුද්‍රීය ජලජ සම්පත් ද, විවිධ ජීව ප්‍රභේදවලට වාසභූමි සපයන පුළුල් පරිසර පද්ධතීන් ද, විවිධ බනිජ සම්පත් සහ පාංශු ජලය ද, සූර්ය බලය හා සුළං බලය ද ඇතුළත් වේ. සමස්තයක් ලෙස ගත් කළ දිවයිනේ ඕනෑම ප්‍රදේශයක වාසය කිරීමට සුදුසු නිවර්තන කළාපීය පරිසර පද්ධතිවලින් යුතු ශ්‍රී ලංකාවේ ජනතාව වෙත මෙකී පරිසර පද්ධතිවලින් මහඟු සේවාවක් සැපයෙයි. පාරිසරික පද්ධතිවල පවතින වටිනාකම් හේතුවෙන්ම මේ දිවයිනක්, ඉන්දියා අර්ධද්වීපයේ පිහිටි ඝාටිස් කඳුවැටි ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන් ගෝලීය වශයෙන් සුවිශේෂී ජෛව විවිධත්වයකින් හෙබි ස්ථාන තිස් හයෙන් එකක් බවට පත්ව ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවට උරුමව පවතින පරිසර සම්පත ජනතාවගේ ජීවනෝපායන්ට විවිධාකාරයෙන් උපකාර වන ඵලදායී ස්වභාවික වත්කම් එකතුවකින් සමන්විත වේ. ජනතාවගේ අත්‍යාවශ්‍ය ජීවන අවශ්‍යතාවයන්ට සහාය සැපයීමට අමතරව, මෙම ස්වභාවික ප්‍රාග්ධන සංවිතය මගින්, ආර්ථික, සමාජයීය සහ සංස්කෘතික ක්‍රියාකාරකම් සඳහා සාධනීය නිෂ්පාදන සම්පත් පදනමක් ද සැපයේ. තවමත් රටේ ප්‍රධාන ආර්ථික

මූලාශ්‍රයක් වන කෘෂිකාර්මික අංශය, භූමිය සහ ජල සම්පත මත මූලික වශයෙන්ම රඳා පවතී. ස්වභාවික සම්පත් ප්‍රධාන වශයෙන්ම භාවිතා වන කෘෂිකර්මාන්තයේදී යොදාගන්නා කෘෂිකාර්මික ඉඩම් ප්‍රමාණය රටේ මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් භාගයකට ආසන්න වේ. සමස්ත ජනගහනයෙන් සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් වනාන්තර හා ධීවර සම්පත් මගින් ජීවනෝපාය සලසා ගනු ලබයි. කෘෂිකර්මාන්තයෙන් ජීවනෝපාය සලසා ගන්නා විශාල කොටසකට සහාය ලබාදීමට අමතරව අප රටේ පවතින වටිනා පාරිසරික සම්පත් පැතිකඩ මගින් කර්මාන්ත සඳහාත් සේවාපාදක වර්ධනය (Service-Based Growth) සඳහාත් සැලකිය යුතු ප්‍රතිලාභ ප්‍රදානය කරනු ලබයි. ශ්‍රී ලංකාවට දායාද වී ඇති තෙත්බිම්, වනජීවීන් මෙන්ම රට වටා පිහිටි වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පරිසරයන් මේ රටේ සංචාරක කර්මාන්තය, විනෝදාස්වාද කටයුතු ආදිය සඳහා ජනතා ආකර්ශනය වැඩිකර ගැනීමෙහිලා ප්‍රබල පදනමක් සපයනු ලබයි. වාණිජමය වශයෙන් ඉතා විශාල වටිනාකමකින් සමන්විත වටිනා ඛනිජ සම්පත්වලට උරුමකම් හිමි ශ්‍රී ලංකාවට මෙම සම්පත් අගය-එක් කළ කර්මාන්ත නිපැයුම් සිදුකිරීම සඳහා වඩාත් ඵලදායී ලෙස යොදාගත හැකිය.

ඓතිහාසික වශයෙන් සලකා බැලීමේදී සහශ්‍රයකටත් වඩා කාලයක් මුළුල්ලේ පැහැදිලි 'චාරි ශිෂ්ඨාචාරයකට' උරුමකම් කී ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වභාවික සම්පත් වර්ධනයට එය ද මනා පිටුවහලක් වී ඇත. එහිදී මිනිසා විසින් නිර්මාණය කරන ලද ජල කළමනාකරණ පහසුකම් සහ ස්වභාවික ආකාරයෙන් සකස් කළ චාරි කර්මාන්ත පද්ධතීන් ඉහත කී ස්වභාවික ප්‍රාග්ධනය තවදුරටත් වර්ධනය කිරීමට හේතු වී ඇති අතර වර්තමානයේ පවා ජාතියේ ආහාර සුරක්ෂිතතා ඉලක්ක සපුරාගැනීමෙහි ලා ඵමඟින් ලැබෙන පිටිවහල අතිමහත් ය. එබැවින්, වචනයේ පරිසමාප්ත අර්ථයෙන්ම එය 'තිරසාරත්වය' නමින් හැඳින්විය හැකිය. එමෙන්ම, ආර්ථික ප්‍රතිලාභ අත්කර දීමට සමත් භූගෝලීය පිහිටීමක් ශ්‍රී ලංකාව සතුව පවතින අතර නැගෙනහිරත් බටහිරත් යා කරමින් ශ්‍රී ලංකාව හරහා වැටී ඇති සමුද්‍රීය මාවත අතීතයේ මෙන්ම අදටත් ආර්ථික වශයෙන් සාධනීය කරුණකි. අභියෝගාත්මක තත්ත්වයන් යටතේ වුව ද ජනතාවගේ අවශ්‍යතා සපුරාලීම උදෙසා දායක වීමට රටෙහි ස්වභාවික ප්‍රාග්ධනයට පවතින හැකියාව,

ශ්‍රී ලංකාව විසින් ක්‍රමිකව ළඟා වී ඇති ඇති හිතකර ආර්ථික තත්ත්වයන් මගින් පිළිබිඹු වේ.

1.2. වත්මන් පරිසර ප්‍රතිපත්තියේ සංදර්භය

තිරසර සංවර්ධන ප්‍රතිපත්ති අනුගමනය කිරීම හරහා අඩු කාලන් විමෝචනයක් සහිත, දේශගුණ විපර්යාසවලට ඔරොත්තු දෙන හරිත ආර්ථිකයක් බවට පත්වීමට ශ්‍රී ලංකාව අරමුණු කොට ඇත. තිරසර සංවර්ධනය සාක්ෂාත් කර ගැනීම, රටේ පවතින පාරිසරික සම්පත් ඥානාන්විතව සහ වගකීම් සහගතව කළමනාකරණය කිරීම මත රඳා පවතී. අනාගත පරම්පරාවන්ගේ අපේක්ෂාවන් යථාර්ථයන් බවට පත් කිරීම සඳහා පවතින ඉඩකඩ අනුරාලීමෙන් තොරව වර්තමාන පරම්පරාවන්ගේ අවශ්‍යතාවයන් සපුරාලීම තිරසර සංවර්ධනය සාක්ෂාත් කර ගැනීම මගින් අදහස් කරනු ලබයි. ශ්‍රී ලංකාව සතු වටිනා පාරිසරික සම්පත් සමූහය විසින්, රටේ තිරසර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ සාක්ෂාත් කරගැනීම සඳහා අත්‍යාවශ්‍ය අඩිතාලම සකස් කොට දී තිබේ. මෙම ස්වභාවික දායාදය, වර්තමානයේ ජීවත් වන ජනතාවගේ ජීවිතවලට මෙන්ම අනාගත පරම්පරා විසින් අපේක්ෂා කරනු ලබන ප්‍රතිලාභයන් යථාර්ථයක් බවට පත් කිරීමෙහිලා උපයෝගී කරගත හැකිවේ ද යන වග වර්තමානයේ දී අප විසින් එම සම්පත කෙතරම් ඥානාන්විතව කළමනාකරණය කරන්නේ ද යන සාධකය මත රඳා පවතී.

තිරසර සංවර්ධනය සාක්ෂාත් කරගැනීම සඳහා පරිසරය සම්බන්ධයෙන් සිදුකරන මානව ක්‍රියාකාරකම් ඉතා පරිස්සමින් යුතුව තුලනය කිරීම සිදුකළ යුතු වේ. ඒ සඳහා පරිසර පද්ධතීන්වලට සම්බන්ධ සේවාවන්හි අඛණ්ඩ සහ බාධාවකින් තොර ගලායෑම තහවුරු කරමින් පරිසරය ආරක්ෂා කරගත හැකි ආකාරයෙන් මනා සම්බන්ධීකරණයකින් සකස් කළ ප්‍රතිපත්ති සහ උපාය මාර්ගවල සහාය ලබාගැනීම අවශ්‍ය වේ. පරිසරය හා සම්බන්ධ ගැටළු පිළිබඳ කටයුතු කිරීම පිණිස ශ්‍රී ලංකාව විසින් වසර ගණනාවක් මුළුල්ලේ ප්‍රතිපත්ති, ව්‍යවස්ථාවන්, සැලසුම් සහ වැඩසටහන් ගණනාවක් හඳුන්වාදී ඇත. ඒ අතුරින්, 2003 වසරේදී පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය විසින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග', ශ්‍රී ලංකාවේ පාරිසරික

ගැටළු පිළිබඳව තීරණ ගැනීම සම්බන්ධයෙන් මඟ පෙන්වන ප්‍රධාන ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රකාශනය වශයෙන් හැඳින්විය හැකිය. ඒ අනුව ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග, පුළුල් පරාසයක් පුරා විහිදුණු පරිසරය හා සම්බන්ධ ගැටළු පිළිබඳව තීරණවලට මඟපෙන්වීම ලබාදෙන ඉතා වැදගත් හා දුරදර්ශී ප්‍රතිපත්තියකි. කිසියම් පාරිසරික ගැටළුවක් සැලකිල්ලට ගත් විට, එම ගැටළුව නිරාකරණය සඳහා අවශ්‍ය අරමුණු සහ මූලධර්ම, අපේක්ෂිත ප්‍රතිපත්තිමය නිමැවුම, ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ගවල ප්‍රකාශනය (Statement of Policy Actions) සහ උපාය මාර්ග එහි සඳහන් කොට ඇත. පරිසරය සම්බන්ධව සියලු පැතිකඩ පාලනය කරනු ලබන සමෝධානික ප්‍රතිපත්තිය වන මෙම 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය හා උපාය මාර්ග', ඇතැම්විට වෙනත් අමාත්‍යාංශවල විෂය පථයන් හරහා ගමන් කරමින් වෙනත් ජාතික ප්‍රතිපත්තීන් සමඟ හවුල්කාරීත්ව විෂය පථයක් වශයෙන් දිස්වනු දක්නට හැකිය.

2003 වර්ෂයේ ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' මඟින් ආවරණය වන ක්ෂේත්‍රයන්ට සෘජු බලපෑමක් පවතින (උදා: තෙත් බිම් පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය, අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය) මෙන්ම එමඟින් ආවරණය නොවන ක්ෂේත්‍ර (උදා: ජාතික දේශගුණ විපර්යාස ප්‍රතිපත්තිය) වැනි වෙනත් ජාතික මට්ටමේ ප්‍රතිපත්ති ගණනාවක්ම අමාත්‍යාංශය විසින් හඳුන්වාදී ඇත. ජාතික වන සම්පත් ප්‍රතිපත්තිය (1995) සහ ජාතික වනජීවී ප්‍රතිපත්තිය (2000) වැනි මේ හා සමාන විෂය පථයන්ට අයත් ජාතික ප්‍රතිපත්තීන් සමහරක් 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' ඉදිරිපත් කිරීමට පෙර සම්පාදනය වී පැවතිණි. පාරිසරික කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ විවිධ පැතිකඩවලට අදාළ ජාතික ප්‍රතිපත්ති 18 ක් පරිසර විෂය පථය යටතේ පවතී. (ඇමුණුම 1 බලන්න) එසේම, වෙනත් අමාත්‍යාංශවලින් හඳුන්වාදෙනු ලැබ ඇති පරිසරය හා සම්බන්ධ විධිවිධාන පවතින ජාතික මට්ටමේ ප්‍රතිපත්තීන් ද පවතී. (උදා: ජාතික ධීවර ප්‍රතිපත්තිය, ජාතික බලශක්ති ප්‍රතිපත්තිය, ජාතික ආපදා කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය. (ඇමුණුම 2 බලන්න), මීට අමතරව, ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ගය මත සෘජු බලපෑමක් ඇති තිරසර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා තිරසර සංවර්ධනය පිළිබඳ ප්‍රතිපත්ති රාමුව ශ්‍රී ලංකාව විසින් මෑතකදී හඳුන්වාදී ඇත.

1.3. අවශ්‍යතාවය

2003 වසරේ දී 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' ප්‍රකාශයට පත් කිරීමෙන් පසුව, අපගේ පරිසරයට බලපෑම් ඇතිවිය හැකි ජාතික හා ගෝලීය වශයෙන් වැදගත් වෙනස්කම් සිදු වී ඇත. එසේම පාරිසරික විපර්යාසයන්ට තුඩුදෙන ආකාරයේ ආර්ථික, සමාජයීය හා සංස්කෘතික සාධක ද හටගෙන ඇත. මානව ජනාවාසකරණය හේතුවෙන් අවදානමට ලක්ව ඇති, ගෝලීය වශයෙන් වැදගත් ජෛව විවිධත්වයකින් හෙබි ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වභාවික වෘක්ෂලතා ආදිය සැලකිය යුතු මට්ටමකින් විනාශ වී ඇත. පරිසරයට ගෝලීය වශයෙන් තර්ජනයක් වී ඇති දේශගුණ විපර්යාස හා ඕසෝන් ස්ථරය ක්ෂය වීම මගින් ආර්ථිකයටත් සමාජයීය ජීවිතයටත් නව අභියෝගයන් එක් වී ඇත. 2018 වසරේදී ගෝලීය දේශගුණ අවදානම් දර්ශකයේ (Global Climate Risk Index) ශ්‍රී ලංකාව දෙවන ස්ථානයට පත්විය. දේශගුණ විපර්යාසවල ප්‍රතිඵල ලෙස මෑතකදී සිදුවූ ව්‍යසන හේතුවෙන් සැලකිය යුතු මට්ටමේ ජීවිත හා දේපල හානි ශ්‍රී ලංකාව තුළ සිදු වී ඇත. එවන් නව පාරිසරික අභියෝග 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' මගින් සැලකිය යුතු මට්ටමින් ආවරණය වී නොමැත.

මානව ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම්වල පුළුල් ව්‍යාප්තිය හේතුවෙන් සෘණාත්මක බලපෑම් සහිත (Spillover Effects) නාගරික මෙන්ම ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල ද වාතය, ජලය සහ භූමි සම්පත පිරිහීමට හේතුවන පරිදි පරිසර පද්ධතිය මත ඇති කරන පීඩනය වැඩි වී ඇත. මිනිසා විසින් පරිසරය මත ඇති කරන අහිතකර බලපෑම්වලට පැහැදිලි උදාහරණයක් වශයෙන් වන විනාශය හැදින්විය හැකිය. Global Forest Watch ආයතනයට අනුව, 2002 වර්ෂයේ සිට 2020 කාලසීමාව තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ මුළු තෙත් වනාන්තර ප්‍රමාණය 1.7% කින් අඩුවී ඇත. වන ආවරණය අහිමිවීම පාරිසරික පද්ධතිවලින් සිදුවන සේවාවන් අහිමිවීමට හේතුවන අතරම ඇතැම්විට, ජල හිඟය උග්‍ර වීම, සාරවත් පස අහිමිවීම සහ සාරවත් ඉඩම් භායනයට ලක්වීම වැනි නැවත යථා තත්වයට පත්කළ නොහැකි ප්‍රතිඵල ඇති කිරීමට හේතු වේ. වෙරළාශ්‍රිත ධීවර කර්මාන්තයේදී

ප්‍රමාණය ඉක්මවා අස්වනු ලබා ගැනීම සහ ජල මූලාශ්‍ර දූෂණයට ලක්වීම හේතුවෙන් ධීවර කර්මාන්තයේ නියැලී බොහෝ දෙනෙකුගේ ජීවනෝපාය ද කර්ජනයට ලක්ව ඇත. මැණික්/ වැලි/ මිනිරන් වැනි ඛනිජ සම්පත් කැණීම් හා ගල් කැඩීමත් ආශ්‍රිත ක්‍රියාකාරකම් ද පරිසර හානියට සැලකිය යුතු මට්ටමින් වගකිව යුතු බව පෙනීයයි. සමස්තයක් වශයෙන් මානව ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන් පරිසරය මත ඇති කරන අහිතකර බලපෑම්, තිරසර සංවර්ධන ක්‍රියාවලියට බාධා කරන අතරම එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ජීවන ආධාරක පද්ධති බිඳවැටීම, නිෂ්පාදන ස්වභාවික ප්‍රාග්ධනය පහත වැටීම සහ නාස්තිවීම, ඵලදායීතාව පහත වැටීම සහ ජීවිත හා දේපළ ස්වභාවික විපත්වලට නතු වීම ඉහළ යෑම සිදු වේ.

පසුගිය දශක කිහිපයක කාලසීමාව තුළ පාරිසරික ගැටළු සම්බන්ධයෙන් සාමූහිකව ප්‍රතිචාර දැක්වීමේ ද වෙනස්කම් සිදු වී ඇති අතරම පාරිසරික සංවර්ධනය සහ ආර්ථික හා සමාජ සංවර්ධනය ඒකාබද්ධ කිරීමේ අරමුණින් රජය විසින් මැතකදී බහු පාර්ශවික පාරිසරික ගිවිසුම් (Multilateral Environment Agreements) කිහිපයක් ද අනුගත කරගෙන ඇත. තිරසර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ (Sustainable Development Goals) සඳහා වූ එක්සත් ජාතීන්ගේ 2030 න්‍යාය පත්‍රය, එක්සත් ජාතීන්ගේ දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ රාමුගත සම්මුතිය (United Nations Framework Convention on Climate Change) පිළිබඳ කියතෝ ප්‍රඥප්තිය, එක්සත් ජාතීන්ගේ දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ රාමුගත සම්මුතිය සඳහා වන පැරිස් ගිවිසුම සහ දිගුකල් පවතින කාබනික දූෂක පිළිබඳ ස්ටෝක්හෝම් සම්මුතිය ආදිය මීට අයත් වේ. එසේම, එවන් ජාත්‍යන්තර හා කලාපීය ගිවිසුම් සහ සම්මුතීන් මත වසර ගණනාවක් මුළුල්ලේ සිට ජාත්‍යන්තර පාරිසරික නීතිය පිළිබඳව විද්‍යාත්මක දැනුම සහ නව තාක්ෂණික නවෝත්පාදනයන් හඳුන්වා දී ඇති අතර සම්ප්‍රදායික ඥානයන් සහ දේශීය දැනුම් පද්ධති ඊට එක් කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පිළිබඳව ද අවධාරණය කොට ඇත. ඒ අනුව, පරිසරය පිළිබඳව නව ජාතික ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කිරීමෙහි සැලකිය යුතු වර්ධනයක් ඇති වී ඇති අතර. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, තිරසාර පාරිසරික කළමනාකරණය සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම්

සඳහා මඟපෙන්වීම සපයන ප්‍රධානතම ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශය වශයෙන් 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' හි අදාළත්වය අඩු වී ඇති බවක් පෙන්නුම් කෙරේ.

මෙවන් පසුබිමක් තුළ, පරිසර කළමනාකරණයේදී විටින් විට වෙනස් වන ප්‍රමුඛතාවයන්, 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' ප්‍රකාශයට පත් කිරීමෙන් පසුව හටගෙන ඇති නව අභියෝග සහ වෙනත් අදාළ ජාතික ප්‍රතිපත්ති සහ බහු පාර්ශ්වික පාරිසරික ගිවිසුම් හඳුන්වාදීමත් සමඟ ප්‍රතිපත්තියේ පැතිකඩ වෙනස්වීම ආදී කරුණු හේතුවෙන් 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' යාවත්කාලීන කළ යුතු බවට පාර්ශවයන් ගණනාවක් විසින් අවධාරණය කොට ඇත. 2003 වසරේ 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබූ කාලවකවානුවේ සිට සිදු වී ඇති වෙනස්කම් සලකා බැලූ පරිසර අමාත්‍යාංශය මෙම ප්‍රතිපත්ති යාවත්කාලීන කිරීමේ අවශ්‍යතාවය හඳුනාගන්නා ලදී. මෙම කාර්යයේ සමස්ත අරමුණු වනුයේ 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' යාවත්කාලීන කිරීම වන අතර පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් සම්පාදනය කරන ලද මේ හා සමාන වෙනත් ජාතික ප්‍රතිපත්තීන් මෙන්ම වෙනත් අමාත්‍යාංශ විසින් හඳුන්වාදෙන ලද මීට අදාළ ප්‍රතිපත්තීන්ට අනුකූලව 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' හි අදාළත්වය තවදුරටත් පුළුල් කරමින්, පරිසර විෂය පිළිබඳව ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රධානම ජාතික ප්‍රතිපත්තිය වශයෙන් 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' පවතින තත්වය ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම එමඟින් සිදු වේ.

1.4. අරමුණු හා සන්දර්භය

2003 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය හා උපාය මාර්ග' යාවත්කාලීන කිරීමේ ක්‍රියාවලියට සමගාමීව 'ජාතික පරිසර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම' සකස් කිරීමට පරිසර අමාත්‍යාංශය පියවර ගෙන ඇත. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ, ක්‍රියාත්මක කළ හැකි ක්‍රියාකාරකම් බවට පත් කිරීම සඳහා වූ අනුක්‍රමික ක්‍රියාවලියෙහි කොටසක් වශයෙන් ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරකම් සැලැස්ම හඳුනාගැනීමට අපේක්ෂා කරනු ලබයි. එබැවින්, මෙම

යාවත්කාලීන කරන ලද ප්‍රතිපත්තිය, 'ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපාය මාර්ග' මෙන් නොව උපාය මාර්ග හඳුනාගැනීමෙන් තොරව ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ පිළිබඳව පමණක්ම අවධානය යොමු කරන බැවින් 'ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය' වශයෙන් නම් කිරීම වඩාත් උචිත වේ.

'ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය' හි ප්‍රධාන අරමුණ වනුයේ ජාතික මෙන්ම අර්ධ ජාතික මට්ටමින් රට තුළ පැන නගින පාරිසරික ගැටළු කළමනාකරණය කිරීම සඳහා තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය සඳහා අවශ්‍ය මඟපෙන්වීම සිදුකිරීමයි. එමඟින් රටේ පවතින ස්වභාවික සම්පත් ආරක්ෂා කිරීම පිණිස ආරක්ෂිත ආවරණයක් සැපයෙන අතර ශ්‍රී ලංකාවට මුහුණපෑමට සිදු වී ඇති පාරිසරික අභියෝගවලට විසඳුම් පිණිස අපේක්ෂිත හා ඉදිරි දැක්මක් සහිත ප්‍රවේශයක් එමඟින් ලබා දෙයි. එමඟින් 'පරිසරය' යන්න රටේ තිරසර සංවර්ධනයේ කේන්ද්‍රස්ථානයේ තබා ඇති අතර, එහිදී තිරසර සංවර්ධන අභිමතාර්ථවලට පමණක් සීමා නොවී, තිරසර සංවර්ධනය සඳහා වන පුළුල් ජාතික න්‍යාය පත්‍රයකට අනුකූලව ඉලක්ක හා අරමුණු හඳුනාගනිමින් කටයුතු කරනු ලබයි. එබැවින්, රටේ තිරසර සංවර්ධනයේ පුළුල් අභිමතාර්ථවලට සෘජු හෝ වක්‍රව දායකත්වය සපයන අනෙකුත් ප්‍රතිපත්තීන්, ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය මගින් ප්‍රකාශ කොට ඇති පුළුල් මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූල වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරනු ලබයි. තවද, ශ්‍රී ලංකාව පාර්ශවකරුවකු වශයෙන් ඇතුළත්ව සිටින ජාත්‍යන්තර සම්මුතීන් (සියලුම පාර්ශවීය ප්‍රතිපත්ති) අනුකූල වන බව ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහතික කරනු ලබයි.

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය උපදේශන ක්‍රියාවලියක් තුළින් සිදුකර ඇත. ප්‍රතිපත්ති තේමාගත ක්ෂේත්‍රවලට අදාළ පාර්ශවකරුවන්ගේ උපදේශන ලබාගැනීම් මෙම ක්‍රියාවලියට ඇතුළත් විණි. එසේම සාකච්ඡාවට බඳුන් වූ තේමාගත ක්ෂේත්‍ර වනුයේ භූමිය සහ ජල සම්පත්; ජෛවවිවිධත්වය සහ පරිසර පද්ධති; වෙරළ සහ සමුද්‍රීය සම්පත්; පරිසර දූෂණය වැලැක්වීම, පාලනය කිරීම සහ කසළ කළමනාකරණය; නිර්මිත පරිසරය සහ හරිත සංවර්ධනය; දේශගුණ විපර්යාස සහ ගෝලීය පාරිසරික අභියෝග සහ විවිධ අංශ හා සම්බන්ධවන ගැටළු සහ අභියෝග යන සියලුම ප්‍රතිපත්තිමය තේමාගත ක්ෂේත්‍ර (Policy Thematic Areas) ඔස්සේ සම්පාදනය කරන

ලද ප්‍රතිපත්ති කෙටුම්පත අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අනුමැතිය සඳහා ඉදිරිපත් කිරීමට පෙර එහි වලංගුභාවය තහවුරු කරගැනීම පිණිස ප්‍රතිපත්තියේ අන්තර්ගතය සම්බන්ධයෙන් මහජන අදහස් විමසන ලදී. 1980 අංක 47 දරන ජාතික පරිසර පනතේ විස්තර කොට ඇති සියලු පරිසර අංශ ආවරණය වන පරිදි “ප්‍රතිපත්ති තේමාගත ක්ෂේත්‍ර” තෝරාගෙන ඇත. එකී පාරිසරික පනතේ පරිසරය යන්න ‘භූමිය, පස, ජලය, වායුගෝලය, දේශගුණය, ශබ්දය, ගන්ධය, රස සහ ශාක සහ සත්ත්ව යන ජෛව විද්‍යාත්මක සාධක ඇතුළුව මිනිසාගේ වටපිටාවේ ඇති සියලුම භෞතික සාධක” ලෙස නිර්වචනය කර ඇත.

1.5. තාර්කිකය

ශ්‍රී ලංකාවේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් පරිසරය යන්නට ජාතික වශයෙන් ප්‍රමුඛස්ථානය ලබාදී ඇති අතර එහි මූලික යුතුකම් යටතේ “ස්වභාව ධර්මය සහ ස්වභාවික සම්පත් රැක ගැනීම සෑම තැනැත්තෙකුගේම යුතුකම වන්නේය” යනුවෙන් සඳහන් වේ. මේ අනුව, ජාතික පාරිසරික පනතේ තාර්කිකය වනුයේ, ශ්‍රී ලංකාව තිරසර ලෙස සංවර්ධනය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය කොන්දේසි සපුරාලීමට උපකාරී වන, ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය හිතකර ප්‍රතිපත්තිමය දිරිගැන්වීම් සහ ආයතනික යාන්ත්‍රණයකින් සමන්විත තාක්ෂණික විසඳුම් සමූහයකින් යුත් මනාව ක්‍රියාත්මක වන, ස්ථායී සහ ස්ථිර සාර ප්‍රතිපත්ති පද්ධතියක් හඳුන්වාදීමයි. සියලුම ජීවීන්ට අත්‍යවශ්‍ය ජීවන සහායක සේවා සැපයීම සහතික කිරීම හැරුණුවිට ආර්ථිකය ඒකාකාරී ලෙස ක්‍රියාත්මක වීම සඳහා සහ ආර්ථික වර්ධනයට අවශ්‍ය ප්‍රධාන භෞතික/ ද්‍රව්‍යාත්මක යෙදවුම් සහ සේවාවන් පවත්වාගෙන යාමද තිරසර සංවර්ධනය සඳහා අවශ්‍ය කොන්දේසියක් වේ. විවිධ ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම්වලදී ඇතැම් සම්පත් සඳහා පවතින ඉල්ලුම වැඩිවීම හේතුවෙන් ඒවා ක්ෂය වීම සිදුවන අතර ඇතැම් සම්පත් තිරසර භාවිතයට යටත්ව නැවත සකස් වී හෝ ප්‍රමාණය ඉක්මවා භාවිත කිරීම හේතුවෙන් ක්ෂය වී හෝ ඇත. එසේම, අනෙකුත් සම්පත්වල ගුණාත්මක බව පිරිහීමට ලක්වීම හෝ හිඟවීම සිදුවී ඇත. ආර්ථිකය මෙහෙයවනු ලබන ප්‍රබල සාධක හේතුවෙන් ස්වභාවික සම්පත් සඳහා පවතින ඉල්ලුම වැඩිවීම ඒවා මත ඇති කරන පීඩනය වැඩිවීමට හේතුවී ඇති අතරම

බොහොමයක් මූලික ජීවන අවශ්‍යතාවන් ප්‍රමාණවත් මට්ටමකට සපුරාලීම සඳහා පවතින හැකියාව ද තර්ජනයට ලක් වී ඇත. අවට පරිසරයෙහි වායු, ජලය හා භූමියෙහි ගුණාත්මකභාවය දුර්වලවීම හේතුවෙන් ඇතිවන ගැටළු මහජනතාවගේ ජීවිත වෙත සෘජු සහනාත්මක බලපෑම් ඇති කරවයි.

දිනෙන් දින වර්ධනය වන පාරිසරික ගැටළුවලට තාක්ෂණික විසඳුම් හඳුන්වාදීමෙන් පමණක් තිරසර සංවර්ධනය සඳහා අවශ්‍ය කොන්දේසි සපුරාලිය නොහැකිය. තාක්ෂණික විසඳුම් මැනවින් ක්‍රියාත්මක වීම සහතික කිරීම උදෙසා නියාමන යාන්ත්‍රණයන්, වෙළඳපල පාදක මෙවලම් හෝ ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් විසින් ඒවාට අනුකූලව ක්‍රියාකිරීම සහතික කිරීම පිණිස සහායක පටිපාටි/ යෝජනා ක්‍රම යන කවර හෝ ආකාරයෙන් ඉදිරිපත් කෙරෙන සුදුසු දිරිගැන්වීමේ ක්‍රමයක් ක්‍රියාත්මක කළ යුතු වේ. එපමණක් නොව, සියලුම ක්‍රියාකාරකම්වල අඛණ්ඩ පැවැත්ම ආවරණය කරමින් විධිමත් මෙන්ම අවිධිමත් යන දෙආකාර වූ ආයතන ඇතුළත් වන ආයතනික ක්‍රියාමාර්ගවල මැනවින් කළමනාකරණය කරන ලද වඩාත් සුරක්ෂිත හා අවදානම අවම ක්‍රියාවලියක් මගින් එකී විසඳුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා පහසුකම් සැලසිය යුතු වේ.

මෙය සාක්ෂාත් කරගැනීම උදෙසා, රජය, මහජනතාව, පුද්ගලික අංශය, ප්‍රජාවන් සහ සිවිල් සමාජය යන ඒ ඒ කාණ්ඩයන් වෙත පැවරී ඇති සුවිශේෂී භූමිකාව ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය මගින් පිළිගනු ලබනු ඇත. වර්තමාන මෙන්ම අනාගත පරම්පරාවන්ගේ අභිවාද්ධිය උදෙසා මෙම ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සමස්ත වගකීම, මහජනතාව වෙනුවෙන් රටේ පවතින සියලු පාරිසරික සම්පත්වල භාරකරු වශයෙන් ශ්‍රී ලංකා රජය වෙත පැවරී ඇත. නියාමන යාන්ත්‍රණයන් පිහිටුවීම, වෙළඳපල පාදක කරගත් දිරිගැන්වීම් ඇති කිරීම, ප්‍රතිලාභ බෙදියාම සඳහා පියවර ගැනීම සහ තිරසර වෙනසක් වෙනුවෙන් අනුපූරක සාධක සැපයීම යන ආකාරවලින් රජයේ මැදිහත්වීම, ප්‍රතිපත්තියේ සෑම ආකාරයකින්ම ආවරණය කොට ඇත. සහ-කළමනාකාරිත්වයේ සාමූහික උත්සාහයන් තුළින් සම්පත් කළමනාකරණයේ ප්‍රජා සහභාගීත්වය ද ප්‍රතිපත්තිය මගින් තහවුරු කරනු ලබයි. රටේ ආර්ථික වර්ධනයේ වැදගත්ම කොටස්කරුවෙක් වන පෞද්ගලික අංශයට සහ සිවිල් සමාජයට ද මෙහිදී ප්‍රධාන භූමිකාවක්

පවතී. එබැවින්, ස්වකීය ව්‍යාපාර අරමුණු සාක්ෂාත් කරගන්නා අතරම පාරිසරික සම්පත් තිරසාර භාවිතය සහ-කළමනාකරණය හා ආරක්ෂා කිරීමත් සහතික කිරීම සඳහා ප්‍රතිපත්තිය මගින් නිර්මාණය කොට ඇති දිරිගැන්වීම් භුක්ති විඳිමින් නීතිරීතිවලට අනුකූලව ක්‍රියාකිරීමේ මූලික වගකීම පුද්ගලික අංශය වෙත පැවරී ඇත. පාරිසරික පාලනය සහ එහි යුක්තිසහගත භාවය පිළිබඳ විනිවිදභාවය සහිත, වගකීමකින් යුතු සහ පරිපූර්ණ ක්‍රියාවලියක් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී සහභාගී වන්නන්, පාර්ශවකරුවන් සහ ආරක්ෂකයින් වශයෙන් සිවිල් සමාජයටත්, මාධ්‍යටත් සහ මහජනතාවටත් වැදගත් භූමිකාවක් නිරූපණය කිරීමට සිදුව ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ තිරසර සංවර්ධනය සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා මැනවින් කළමනාකරණය කරන ලද ආරක්ෂිත හා අවදානම් අවම තත්වයන් නිර්මාණය කිරීමේදී පාරිසරික සම්පත් හා සම්බන්ධ සංකීර්ණ ගැටළු පිළිබඳව තාර්කික සහ ඥානාන්විත තීරණ ගැනීම පිණිස සහාය ලබා දීම මගින් රජය, මහජනතාව, පුද්ගලික අංශය, ප්‍රජා කණ්ඩායම් හා සිවිල් සමාජය ගනු ලබන උත්සාහයන්වලදී ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තියෙන් ලබාදෙන මඟපෙන්වීම බෙහෙවින්ම ඵලදායී වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. ආංශික සංවර්ධන ප්‍රතිපත්තීන් මගින් පාරිසරික සීමාවන් අහිබවා යාමක් සිදු නොවන බවට වගබලා ගැනීම ද ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය මගින් අපේක්ෂා කෙරේ.

2. දැක්ම, මෙහෙවර, ඉලක්ක සහ අරමුණු

මෙම කොටස, පුළුල් දැක්මක්, මෙහෙවර ප්‍රකාශයක් සහ ප්‍රධාන ප්‍රතිපත්තිමය ඉලක්ක හා අරමුණුවලින් සමන්විත වේ.

2.1. දැක්ම

වර්තමානය සහ අනාගතය සඳහා පාරිසරික තිරසාර බව සහතික කරන අතරම පරිසරය සුරැකීම.

2.2. මෙහෙවර

මනා ලෙස නිර්වචනය කරන ලද ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් තුළින් ශ්‍රී ලංකාවේ තිරසාර සංවර්ධනය උදෙසා මැනවින් කළමනාකරණය කරන ලද හිතකර කොන්දේසි නිර්මාණය කිරීම සඳහා පාරිසරික සම්පත් තිරසාර ලෙස භාවිතා කිරීම, කළමනාකරණය කිරීම සහ ආරක්ෂා කිරීම සහතික කිරීම.

2.3. ඉලක්ක

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තියේ ප්‍රතිපත්තිමය ඉලක්ක වනුයේ ඉහත කී දැක්ම හා මෙහෙවර සාක්ෂාත් කරගැනීම පිණිස ශ්‍රී ලංකාව මෙහෙයවන ප්‍රධාන සංකල්පමය ප්‍රකාශයන් වේ. මෙම ඉලක්ක මගින් ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තියේ ප්‍රතිපත්ති අරමුණු සඳහා පදනම සපයයි. පහත වගුව මගින් තේමාගත ප්‍රතිපත්ති ඉලක්ක ඉදිරිපත් කොට ඇත.

ප්‍රතිපත්ති ඉලක්ක	අදාළ ප්‍රතිපත්තිමය තේමාගත ක්ෂේත්‍ර
<p>ඉඩම් පරිහරණය අනුව කලාපකරණය කිරීමේ සහ ඉඩම් තිරසාර ලෙස වර්ගීකරණය කිරීම පිළිබඳ මනා ලෙස නිර්වචනය කරන ලද පද්ධතියක් මත පදනම්ව විද්‍යාත්මක උපාය මාර්ගවලට අනුකූලව ඉඩම් සම්පත බෙදා දීම සඳහා මනා ඉඩම් පරිහරණ සැලසුම් පද්ධති ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබේ.</p>	<p>ඉඩම් සහ ජල සම්පත්</p>

<p>භූගත සම්පත් ඇතුළත්ව ඉඩම්, ජලය සහ වන සම්පත් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා වන ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශය, ජාතික, ප්‍රාදේශීය හා පළාත් පාලන මට්ටම්වල තීරණ ගැනීමේ, සැලසුම් කිරීමේ හා කළමනාකරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලීන්වල පැහැදිලි ලෙස දැක්වීම.</p>	<p>ඉඩම් සහ ජල සම්පත්</p>
<p>රටේ වන ආවරණය, රටේ සමස්ත භූමි ප්‍රමාණයෙන් තුනෙන් එකක් දක්වා ඉහළ නැවීම සහ එය අවම සීමාවක් වශයෙන් පවත්වාගෙන යාම.</p>	<p>ඉඩම් සහ ජල සම්පත්</p>
<p>රටේ පවතින සියලුම අවදානමට ලක්ව ඇති සංවේදී පරිසර පද්ධති, වර්තමාන හා අනාගත පරම්පරා උදෙසා සම්පත් සංරක්ෂණය හා තිරසාරව භාවිත කිරීම, පැහැදිලිව නිර්වචනය කරන ලද නීති රීති පද්ධතියක් සහිත මනාව කළමනාකරණය කරන ලද ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ජාලයන් මගින් ආවරණය කරනු ඇත.</p>	<p>වෛවිච්චිකත්වය සහ පරිසර පද්ධති</p>
<p>දිවයිනේ සියලුම නාගරික හා ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල සෞඛ්‍ය සම්පන්න වටපිටාවක්, ජලය හා පාංශු තත්වයන් පැවතීම තහවුරු කිරීම පිණිස පරිසර දූෂණය වැළැක්වීම හා පාලනය කිරීම සඳහා ඉතා ශක්තිමත් පද්ධතියක්/ ක්‍රියාවලියක් වැඩිදියුණු කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>	<p>පරිසර දූෂණය වැළැක්වීම, පාලනය කිරීම සහ කසළ කළමනාකරණය</p>

<p>ගෘහස්ථ හා නාගරික අපද්‍රව්‍ය, කෘෂිකාර්මික හා කාර්මික අපද්‍රව්‍ය, ඉදිකිරීම් සහ කඩා දැමීමේ අපද්‍රව්‍ය. විද්‍යුත් අපද්‍රව්‍ය ආදිය ඇතුළු සාමාන්‍ය සහ සියලු ආකාරයේ අනතුරුදායක අපද්‍රව්‍ය ඵලදායී ලෙස කළමනාකරණය කිරීම සඳහා දිවයිනේ සියලුම පළාත් පාලන ප්‍රදේශ ආවරණය වන පරිදි සන, ද්‍රව සහ වායුමය අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ඒකාබද්ධ පද්ධතියක් ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>	<p>පරිසර දූෂණය වැලැක්වීම, පාලනය කිරීම සහ කසළ කළමනාකරණය</p>
<p>අවදානමට ලක්විය හැකි සෑම අංශයකම දේශගුණ විපර්යාසවලට අනුහුරු වීම එක් ධාරාවකට කේන්ද්‍රගත කිරීම (මුඛ්‍යධාරාගත කිරීම), දේශගුණ විපර්යාසවලට අනුහුරු වීම පිණිස ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් හට පවතින හැකියාව/ ධාරිතාව නැංවීම, දේශගුණ විපර්යාස හේතුවෙන් සිදුවන ආපදාවන් නිසා ඇති වන හානි හා පාඩු කළමනාකරණය කිරීම සහ දැනුවත් කිරීම, අධ්‍යාපනය, පර්යේෂණය හා සංවර්ධනය තාක්ෂණය හුවමාරු කිරීම සහ තොරතුරු සැපයීම මගින් ජාතික, උප ජාතික මට්ටම්වල හා ප්‍රජා කණ්ඩායම්වල ධාරිතාව නැංවීම තුළින් දේශගුණයට ඔරොත්තු දෙන තිරසර ආර්ථිකයකට අඩිතාලම දැමීම.</p>	<p>දේශගුණ විපර්යාස සහ ගෝලීය පාරිසරික අභියෝග</p>

<p>හරිතාගාර වායු විමෝචනය කිරීම අඩු කිරීමේ හැකියාව පවතින, බලශක්ති, ප්‍රවාහන, කර්මාන්ත, අපද්‍රව්‍ය සහ කෘෂිකර්ම, වන සම්පත් සහ වෙනත් ඉඩම් පරිහරණයන් (AFOLU) යන ප්‍රමුඛ අංශවලින් විමෝචනය වන කාබන් ප්‍රතිශතය අඩු කර ගැනීම පිණිස සුදුසු අවම කිරීමේ පියවර ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් අඩු කාබන් නිකුතුවක් සහිත සංවර්ධන මාවතක් කරා රට මෙහෙයවීම.</p>	<p>දේශගුණ විපර්යාස සහ ගෝලීය පාරිසරික අභියෝග</p>
<p>රටේ වෙරළබඩ හා සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධතීන් සංරක්ෂණය හා තිරසර භාවිතය සහතික කිරීම පිණිස ආරක්ෂණ පියවර සහ ආයෝජන සිදුකිරීම තුළින් තිරසර 'නිල ආර්ථිකය' සඳහා අත්‍යාවශ්‍ය කොන්දේසි සාක්ෂාත් කරගැනීම.</p>	<p>වෙරළ සහ සමුද්‍රීය සම්පත්</p>
<p>පරිසර හිතකාමී කෘෂිකර්මාන්තය, සම්පත් කාර්යක්ෂම සුපිරිසිදු නිෂ්පාදන, හරිත ඉදිකිරීම්, පාරිසරික සංචාරක කර්මාන්තය සහ ස්වභාවධර්මය පාදක කරගත් සංචාරක කර්මාන්තය වැනි හරිත සංවර්ධන හා නිෂ්පාදනවල නව්‍ය භාවිතයන්, කෘෂිකර්මාන්තය, කර්මාන්ත, ඉදිකිරීම්, ගමනාගමන, සංචාරක සහ බලශක්ති යන ප්‍රධාන ආර්ථික අංශවල ප්‍රධාන ප්‍රවාහය බවට පත් කිරීම.</p>	<p>නිර්මිත පරිසරය සහ හරිත සංවර්ධනය</p>

<p>තීරසාරත්වය වර්ධනය කිරීම උදෙසා සුදුසුයැයි විද්‍යාත්මක අධ්‍යයන මගින් සනාථ කොට ඇති; කෘෂිකර්මාන්තය, චන සම්පත්, ජලය, භූමි සම්පත් කළමනාකරණය, ජෛව විවිධත්වය, ස්වභාවධර්මය පාදක කරගත් වෛද්‍ය හා සෞඛ්‍ය පද්ධති, පරිසර හිතකාමී ගොඩනැගිලි සහ බලශක්ති භාවිතයන් වැනි විභවය ක්ෂේත්‍රවල පවතින පාරම්පරික දැනුම් පද්ධති සහ භාවිතයන් හැකි සෑම අවස්ථාවකදී ම තීරසර සංවර්ධනය සඳහා වන මූලාරම්භයන්වල දී ප්‍රායෝගිකව යොදා ගැනීම.</p>	<p>විවිධ අංශ හා සම්බන්ධවන ගැටළු සහ අභියෝග</p>
<p>සියලු ආයෝජන සහ සම්පත් වෙන් කිරීම පිළිබඳ තීරණ ඇගයීමට ලක් කිරීමේදී පරිසර පද්ධති සේවාවන් සහ පාරිසරික ආර්ථික විද්‍යා විශ්ලේෂණ මෙවලම් යොදා ගැනීම අනිවාර්ය කිරීම.</p>	<p>විවිධ අංශ හා සම්බන්ධවන ගැටළු සහ අභියෝග</p>
<p>බහු - ජාතික පාරිසරික ගිවිසුම්වලට අනුව කටයුතු කිරීම ප්‍රධාන ධාරාව වනු ඇති අතර හරිත සංවර්ධන මූලාරම්භයන් පිළිබඳ ගෝලීය දැනුම් වර්ධනයවීමිවල සහ පරිසර පද්ධති මත පදනම්ව අවධානම් අවම කිරීම් ඇතුළත් ස්වභාවධර්මය පාදක විසඳුම්වල වාසිය ලබා ගනිමින් හානි හා පාඩු ඇතුළත් ගෝලීය පාරිසරික අභියෝගවලට විසඳුම් සෙවීම සඳහා ජාත්‍යන්තර සහයෝගීතාව ලබා ගැනීම.</p>	<p>විවිධ අංශ හා සම්බන්ධවන ගැටළු සහ අභියෝග</p> <p>දේශගුණ විපර්යාස සහ ගෝලීය පාරිසරික අභියෝග</p>

2.4. අරමුණු

ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියේ සමස්ත අරමුණ වනුයේ රටේ පාරිසරික සම්පත් තිරසර ලෙස කළමනාකරණය කිරීම සඳහා මගපෙන්වීම සහ උපදේශකත්වය සැපයීම වන අතර එබැවින් නිශ්චිත කාල රාමුවක් තුළ සම්පූර්ණ වන සේ ප්‍රතිපත්ති ඉලක්ක ලඟාකර ගත හැකි වේ. පහත සඳහන් කොට ඇති සුවිශේෂී අරමුණු ඉටුකර ගැනීම තුළින් මෙම සමස්ත අරමුණ සාක්ෂාත් කරගත හැකිය.

- වායුගෝලයේ, භූමියේ, වෙරළ සහ සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධතිවල නිරීක්ෂණය කරන ලද පාරිසරික ගැටළුවලින් අත්විදීම පිණිස ස්වභාවධර්මය පදනම් කරගත් ඵලදායී සහ තාක්ෂණික විසඳුම් හා තිරසාර භාවිතයන් හඳුනාගැනීම සඳහා සහ එවන් විසඳුම් හා භාවිතයන් මහජනතාව, පුද්ගලික අංශය, ප්‍රජාව සහ සිවිල් සමාජයේ පාර්වශවකරුවන් විසින් අනුගත කරගැනීම.
- දූෂණය හේතුවෙන් අපවිත්‍රව පවතින හෝ හායනයට පත්ව ඇති ස්ථාන ප්‍රතිස්ථාපනය සහතික කරන අතර සියලු ආකාරයේ පරිසර දූෂණයන් වැළැක්වීමට කටයුතු කිරීම. සියලුදෙනාටම ප්‍රතිලාභ අත්වන ආර්ථික, පාරිසරික හා සමාජීය ප්‍රතිඵල අරමුණු කරමින් කෘෂිකර්මාන්තයේ දී, කර්මාන්ත සහ සේවාවන් පිළිබඳ තිරසර භාවිතය/ පරිවයන් සඳහා සිදුකරන ආයෝජන සඳහා දිරිගැන්වීම්/ දිරිදීමනා ඇති කිරීම/ නිර්මාණය කිරීම.
- අධිසංවේදී/ අවදානමට ලක්ව ඇති පාරිසරික වත්කම් සහ පරිසර පද්ධති සේවාවන් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා පවතින නෛතික සහ නියාමන රාමුව ක්‍රියාත්මක කිරීම තවදුරටත් ශක්තිමත් කිරීම.
- දැනට පවතින නීති රීති හා රෙගුලාසි ඵලදායී නොවන්නේ යැයි සහ/ හෝ ප්‍රමාණවත් නොවන බව අඩුපාඩු සපුරාලීම පිණිස නව නෛතික ලියවිලි/ නීති රීති හඳුන්වාදීම.

- පරිසර දූෂණය හා පාරිසරික සම්පත් හායනයට ලක්වීම සහ පරිසර පද්ධති සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කිරීම සඳහා, ප්‍රතිපත්ති විසඳුම්වල විනිවිදභාවය සහ සමස්ත ඵලදායිතාවය වැඩි කිරීම පිණිස නියාමනය හා සහභාගීත්ව ක්‍රමවේදයක් සහිත නෛතික මෙවලම් හැකි උපරිම අයුරින් හඳුන්වාදීම.
- පරිසර ගැටළු සම්බන්ධ කටයුතු කිරීමේ විෂය පථය පැවරී ඇති රාජ්‍ය ආයතනවල ආයතනික ධාරිතාව/ හැකියාව නැංවීම සහ එවන් ආයතන අතර ආයතනික සම්බන්ධීකරණය ශක්තිමත් කිරීම.
- ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තියේ හඳුනාගත් මැදිහත්වීම් සහ යෝජනා ප්‍රතිපත්ති මත පදනම්ව වැඩිදියුණු කරනු ලබන කිසියම් සැලසුම් පවතින්නේ නම් ඒවා ද ක්‍රියාත්මක කිරීම පිණිස අවශ්‍ය සම්පත් යෙදවීම.
- විධිමත් සහ අවිධිමත් අධ්‍යාපනික වැඩසටහන්, මාධ්‍ය මගින් සිදුකරන දැනුම්වත් කිරීමේ වැඩසටහන් සහ පුහුණු වැඩසටහන් ඔස්සේ පාරිසරික ගැටළු සහ පරිසර හිතකාමී නිෂ්පාදන සම්බන්ධයෙන් දැනුවත් කිරීම් වැඩි කිරීම.
- පරිසර ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම්, වැඩසටහන් සහ ව්‍යාපෘති සකස් කිරීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ නියාමනය හා ඇගයීම යන කාර්යයන්වලදී ප්‍රජා සහභාගීත්වය සහතික කිරීම.
- ආයෝජන ව්‍යාපෘති සම්බන්ධයෙන් වන විටදී, එකී ව්‍යාපෘතියක ඕනෑම සංවර්ධන අදියරකදී සංකල්පමය අවස්ථාවේදී, යෝජනාව ඇතිවිට හෝ ක්‍රියාත්මක අදියරේදී ප්‍රතිපත්තියේ එනම් ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තියේ ඒ සම්බන්ධයෙන් වන මඟපෙන්වීම සහ අරමුණ පිළිබඳව ආයෝජකයින් සහ මහජනතාව දැනුවත් කිරීම සිදුකිරීම.

- සියලුම ප්‍රදේශවල පරිසර කළමනාකරණය වැඩි කිරීම සඳහා සනාථ කොට ඇති සහ අදාළ වන පරිදි සම්ප්‍රදායික දැනුම හා පරිවෘත්තීය හඳුනාගැනීම සහ භාවිතය දිරිගැන්වීම අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී හැකි උපරිම මට්ටමින් සිදු කිරීම.
- විශේෂයෙන්ම, දේශගුණ විපර්යාසවලට අනුහුරු වීම සහ හරිකාගාර වායු විමෝචනය අඩු කිරීම වැනි ගෝලීය පාරිසරික අභියෝගවලට මුහුණදීම පිණිස සම්පත් යෙදවීම සඳහා නව හවුල්කාරීත්වයන් ඇති කිරීම සහ දැනටමත් පවතින පාර්ශවකාරීත්වයන් තවදුරටත් ශක්තිමත් කිරීම.
- පරිසර පද්ධති සේවාවන්, දූෂක විසින් ගෙවීම් කිරීම, නිෂ්පාදකයාගේ වගකීම් වැඩි කිරීම, සංවර්ධනය සහ සංරක්ෂණ අවශ්‍යතා තුලනය කිරීම සඳහා ස්වභාවධර්මය පදනම් වූ විසඳුම් වැනි නව ප්‍රවේශයන් අනුගතකර ගැනීම.
- ජාත්‍යන්තර සම්මුතීන් සහ බහුජාතික පාරිසරික ගිවිසුම් පිළිබඳ ජාතික බැඳීම් සපුරාලීම සඳහා බහු-පාර්ශ්වීය යාන්ත්‍රණ සකස් කිරීම.

3. ප්‍රධාන ප්‍රතිපත්ති මූලධර්ම

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය පරිසර කළමනාකරණය පිළිබඳ ප්‍රධාන මූලධර්ම එකොලහක් මත පදනම් වේ. මෙම මූලධර්ම මගින් සපයනු ලබන මාර්ගෝපදේශවලට අනුව, “ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන” කොටසේ සඳහන් වන ඉලක්ක හා අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම උදෙසා යෝජිත ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ග හඳුනාගෙන ඇත.

3.1. තිරසාර සංවර්ධනය හා හරිත ආර්ථිකය

තිරසාර සංවර්ධනය යනු අනාගත පරපුරට සිය අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීම සඳහා ඇති හැකියාවට හානි නොකර වර්තමාන අවශ්‍යතා සපුරාලන ආකාරයේ සංවර්ධනයක් වේ. තිරසාර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ ක්‍රියාවට නැංවීම කඩිනම් කිරීම උදෙසා ශ්‍රී ලංකාව විසින් ක්‍රියාමාර්ග කිහිපයක් ගෙන ඇති අතර, අර්ථවත් සමාජ ආර්ථික සංවර්ධනයක් සඳහා රටේ ස්වභාවික සම්පත් සංරක්ෂණය කිරීම හා ඒවායේ තිරසාර භාවිතය සම්බන්ධයෙන් විශේෂයෙන් සිදු කළ යුතු බොහෝ කටයුතු තවදුරටත් ඉතිරිව ඇත. ආර්ථික කටයුතුවල දී සිදු කරනු ලබන රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික ආයෝජන, කාබන් විමෝචනය හා දූෂණය අවම කිරීමට ඉඩ සලසන යටිතල පහසුකම් හා වත්කම්, වැඩි දියුණු කරන ලද බලශක්ති හා සම්පත් කාර්යක්ෂමතාවය සහ ජෛවවිවිධත්වයට හා පාරිසරික පද්ධති සේවාවලට හානි වීම වැළැක්වීම මගින් හරිත ආර්ථිකයක රැකියා නියුක්තියේ හා ආදායමේ වර්ධනය සිදු වේ. හරිත ආර්ථික සංකල්පය තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා ආදේශකයක් නොවන නමුත් එමගින් රටේ ආර්ථිකය, ආයෝජන, ප්‍රාග්ධන හා යටිතල පහසුකම්, රැකියා නියුක්තිය සහ නිපුණතා සම්බන්ධයෙන් නව දැක්මක් නිර්මාණය කෙරේ.

3.2. “දූෂකයා ගෙවයි” මූලධර්මය, “ප්‍රතිලාභියා ගෙවයි” මූලධර්මය හා වන්දි ගෙවීම

“දූෂකයා ගෙවයි” මූලධර්මය (Polluter Pays Principle (PPP)) මගින්, පරිසරය දූෂණය හේතුවෙන් ඇතිවන මානව සෞඛ්‍ය හා පරිසරය ආශ්‍රිත බාහිර වියදම් දැරීමේ වගකීම එම පරිසර දූෂණය සිදු කරනු ලබන පුද්ගලයින් වෙත පැවරේ. පරිසරය කෙරේ නිශේධනීය බලපෑම් ඇති වන විට ඊට අදාළ තීරණ මෙහෙයවීම සඳහා “දූෂකයා ගෙවයි” මූලධර්මය සාමාන්‍යයෙන් යොදා ගැනේ. ඊට ප්‍රතිවිරුද්ධ වශයෙන්, පරිසර පද්ධති සේවාවල ස්වරූපයෙන් ධනාත්මක පාරිසරික බලපෑම් ඇතිවන විට දී යොදා ගනු ලබන්නේ “ප්‍රතිලාභියා ගෙවයි” මූලධර්මය යි (Beneficiary Pays Principle (BPP)). අන් පුද්ගලයින්ගේ කටයුතු හේතුවෙන් යම් සේවයක ප්‍රතිලාභ ලබන නියෝජිතයෙක් එම සේවා සපයන්නා වෙත වන්දි ගෙවීමට බැඳී සිටින බව “ප්‍රතිලාභියා ගෙවයි” මූලධර්මය මගින් පෙන්වා දෙනු ලැබේ. පාරිසරික පද්ධති සේවා සඳහා ගෙවීම් ක්‍රම (Payments for Ecosystem Services (PES)) වැනි වෙළඳපොළ පදනම් කරගත් මෙවලම්වල දී “ප්‍රතිලාභියා ගෙවයි” මූලධර්මය පුළුල් ලෙස යොදා ගැනේ. පොදු ප්‍රතිලාභ සඳහා පෞද්ගලික වියදම් වැය වන විට දී යොදාගත හැකි ක්‍රමයක් වන, “ප්‍රතිලාභියා ගෙවයි” මූලධර්මයේ එක් අවස්ථාවක් ලෙස වන්දි ලබා දීම සැලකිය හැකි ය.

3.3. ජීවන චක්‍ර, චක්‍රීය ආර්ථික සහ 3R මූලධර්ම

ජීවන චක්‍ර මූලධර්මය (Life Cycle Principle (LCP)) මගින් යම් නිෂ්පාදනයක ජීවන චක්‍රයේ සෑම අදියරකදීම එමගින් ඇතිවන පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු කිරීම සඳහා පරිපූරණ ප්‍රවේශයක් සපයයි. චක්‍රීය ආර්ථිකයක් (Circular Economy (CE)) යනු වටිනාකම් නිර්මාණය කිරීමේ නව ක්‍රමවේදයකි. එහිදී වැඩි දියුණු කරන ලද නිර්මාණ හා සේවා ඔස්සේ නිෂ්පාදන ආයු කාලය පුළුල් කිරීම සහ සැපයුම් දාමයේ අග සිට මූල දක්වා අපද්‍රව්‍ය ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම එනම්, සම්පත් එක් වරක් පමණක් නොව නැවත නැවතත් භාවිතා කිරීම මගින් වඩාත් ඵලදායී

සම්පත් උපයෝජනය කර කල් පවතින අයුරින්, නැවත භාවිතා කළ හැකි හා ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කළ හැකි වන පරිදි භාණ්ඩ නිෂ්පාදනය කිරීම මෙන්ම නව නිෂ්පාදන සඳහා පැරණි නිෂ්පාදනවලින් අමුද්‍රව්‍ය සපයා ගැනීම ද සිදු කරනු ලබයි. 3R සංකල්පය යනු පරිභෝජන හා නිෂ්පාදන සංදර්භය තුළ අවම කිරීම (reduce), නැවත භාවිතා කිරීම (reuse) හා ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කිරීම (recycle) වේ. ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කළ හැකි ද්‍රව්‍යවල ප්‍රමාණය වැඩි කිරීම, අමුද්‍රව්‍ය නැවත භාවිත කිරීම හා නිෂ්පාදන අපද්‍රව්‍ය අවම කිරීම සහ සම්පත් හා බලශක්තිය භාවිතයේ සමස්ත අඩු කිරීමේ අවශ්‍යතාවය 3R සංකල්පය මගින් අවධාරණය කරයි. මෑතකදී, 5R (ප්‍රතික්ෂේප කිරීම (refuse), අවම කිරීම (reduce), නැවත භාවිතා කිරීම (reuse), නව කාර්යයකට යෝග්‍ය වන පරිදි සුළු වශයෙන් වෙනස් කිරීම (repurpose) සහ ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කිරීම (recycle)) සහ 7R (නැවත සිතා බැලීම (rethink), ප්‍රතික්ෂේප කිරීම (refuse), අවම කිරීම (reduce), නැවත භාවිතා කිරීම (reuse), අලුත්වැඩියා කිරීම (repair), නැවත ත්‍යාග ලෙස ලබා දීම (regift) සහ ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කිරීම (recycle) වැනි සංකල්ප මගින් මෙම සංකල්පයේ පුළුල් කරන ලද අනුවාද සකස් වී ඇත. මෙම සංකල්ප 3R සංකල්පයේම තර්කානුකූල ලෙස වැඩි දියුණු කළ ව්‍යාප්තීන් වශයෙන් හඳුනාගන්නා අතර, ඒවා ජීවන චක්‍ර මූලධර්මය හා චක්‍රීය ආර්ථික මූලධර්මය සඳහා අනුපූරක වේ.

3.4. ආරක්ෂණ අවම ප්‍රමිති

පරිසර ආරක්ෂණය සඳහා ආරක්ෂණ අවම ප්‍රමිති (Safe Minimum Standards) ප්‍රවේශය යනු යම් ආකාරයකින් අධික හා දැරිය නොහැකි සමාජ පිරිවැයක් වැය නොවේ නම්, අවම මට්ටමේ පුනර්ජනනීය ස්වභාවික සම්පත් ප්‍රමාණයක් ආරක්ෂා කිරීම නිර්දේශ කරනු ලබන සාමූහික තේරීම් ක්‍රියාවලියක් වේ. අවම ආරක්ෂණ ප්‍රමිති ප්‍රවේශයේ පදනම වනුයේ, ක්‍රියාකාරකම්වල සමාජ පිරිවැය පිළිගත හැකි තාක් කල් ඊට අදාළව සිදු විය හැකි පාඩු අවම කිරීමයි. නැවත යථා තත්ත්වයට පත් කළ නොහැකි හානි සිදු වීමට ආරම්භ වීමේදී, එය පරිසර ආරක්ෂණය කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු කරන පිරිවැය ප්‍රතිලාභ විශ්ලේෂණය සඳහා අනුපූරකයක් වේ.

3.5. පූර්වාරක්ෂාව පිළිබඳ මූලධර්මය

පූර්වාරක්ෂාව පිළිබඳ මූලධර්මය යනු ඉහළ මට්ටමේ අවිනිශ්චිතතාවයකින් යුත් අවස්ථාවලදී තීරණ ගැනීමේදී ප්‍රවේශම පිළිබඳ අවධාරණය කරන්නා වූ දර්ශනවාදී හා නෛතික ප්‍රවේශයකි. සංරචක සතරකින් සමන්විත එම මූලධර්මය මගින් පාරිසරික තීරණ ගැනීම සඳහා පහසුකම් සලසනු ලබයි. එම සංරචක වන්නේ අවිනිශ්චිතතාවය හමුවේ ඒවා වළක්වාගැනීම පිණිස පියවර ගැනීම, යම් කටයුත්තකට අදාළ යෝජකයින් වෙත ඔප්පු කිරීමේ වගකීම (Burden of Proof) පැවරීම, සිදු විය හැකි හානිකර ක්‍රියා සඳහා පුළුල් පරාසයක විකල්ප ගවේෂණය කිරීම සහ තීරණ ගැනීමේදී මහජන සහභාගීත්වය වැඩි කිරීම යනාදිය වේ.

3.6. ප්‍රදාන, භාරකාරිත්ව හා අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රතිලාභ හුවමාරු කරගැනීම

අන්‍යෝන්‍ය හුවමාරු සම්මතයන් මත පදනම් වන ලාභ නොලබන හා මූල්‍ය නොවන ප්‍රදාන; එනම්, අන් පුද්ගලයින්ගේ සුභවාදී ක්‍රියා හා ස්වභාව ධර්මයේ දායාදවලට ධනාත්මක ප්‍රතිචාර දැක්වීම මගින් පරිසරය කෙරෙහි මානව ක්‍රියාකාරකම් නිරතුරුවම දිරිමත් කරනු ලබයි. එවැනි ප්‍රතිචාර මගින් පාරිසරික සම්පත්වල තිරසාර භාවිතය, ඒවා කළමනාකරණය කිරීම හා ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ප්‍රබල දායකත්වයක් ලබාදෙනු ඇතැයි අපේක්ෂා කළ හැකි ය. පෞද්ගලික ලාභ හෝ හිමිකාරිත්වය පිළිබඳ කිසිදු චේතනාවකින් තොරව වුවද ස්වකීය කටයුතුවලින් ඉහළම සංකෘතියක් ලබමින් සමාජයේ අනෙකුත් සාමාජිකයින් වෙනුවෙන් ස්වභාව ධර්මය රැකබලා ගැනීමේ වගකීම භාරගන්නා යම් පුද්ගලයින් හා සංවිධාන විසින් ඉටු කරනු ලබන භාරකාරිත්ව කාර්යභාරය මගින් එවැනි දායකත්වයන් නිරතුරුවම බෙහෙවින් වැඩි දියුණු වේ. ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය සිය අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා එවැනි දායකත්වයක වටිනාකම මැනවින් හඳුනාගනු ලබයි. එමෙන්ම, ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය පොදු දේපළ සිය භාරයට ගැනීමෙන් තොරව සහ මූලික ප්‍රයෝජන ලබන්නන් ලෙස පරිසරය සංරක්ෂණය කිරීමේ පළමු අයිතිය දරන අදාළ ප්‍රදේශයේ

වාසය කරන ජනතාව එම අයිතියෙන් බැහැර නොකර ඉහත කී ප්‍රතිචාර සම්මතයන් පිළිගෙන ක්‍රියාකාරීව දිරිමත් කරයි.

3.7. සාධාරණ බව, සියලු දෙනාම ඇතුළත් බව හා කිසිවෙකු මඟ නොහැරීම

තිරසාර සංවර්ධනය හා පරිසර පද්ධති සේවා මගින් ලැබෙන ප්‍රතිලාභ සමාජයේ සියලු සාමාජිකයින් අතර බෙදා හැරිය යුතු අතර, හැකි උපරිම පිරිසකට එම ප්‍රතිලාභ සමානව බෙදා හැරිය යුතුය යන අර්ථයෙන් සාධාරණත්ව මූලධර්මය මගින් ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය මෙහෙයවනු ලැබේ. එසේම එය ස්ත්‍රී පුරුෂ බව, පන්තිය, වයස, වාර්ගික හෝ සංස්කෘතික වෙනස්කම් සහ ආබාධිත තත්වයන් නොසලකා පාරිසරික සම්පත් තිරසර ලෙස භාවිතා කිරීමේ දී, ඒවා කළමනාකරණය කිරීමේ දී හා ආරක්ෂා කිරීමේ දී සමාජයේ සියලු අංශවල සාමාජිකයින් ඇතුළත් කර ගැනීම දිරි ගන්වයි. තවද, ප්‍රතිපත්තියේ අරමුණු හා අභිමතාර්ථ මුදුන්පත් කර ගැනීම ඉලක්ක කරගත් සියලු මැදිහත්වීම් කිසිදු පුද්ගලයෙකු මඟ නොහැරෙන අයුරින් සැලසුම් කිරීමට අපේක්ෂිතය.

3.8. සම්පත් භාවිතයේ කාර්යක්ෂමතාවය

ආන්තික පාරිසරික බලපෑම් අවම කර ගැනීම සඳහා ආර්ථික නිමැවුම් ඒකකයකට භාවිතා කරන සම්පත් ප්‍රමාණය අඩු කිරීමේ අදහසින් පාරිසරික සම්පත් කාර්යක්ෂම ලෙස භාවිතා කිරීම පිළිබඳ අවධාරණය කෙරේ. අකාර්යක්ෂම ලෙස සම්පත් භාවිතා කිරීම මගින් අර්බුදකාරී සම්පත් හිඟතා ඇති වන අතර එමගින් පෘථිවියේ සහ එහි ජනතාවගේ යහ පැවැත්ම කෙරෙහි සෘණාත්මක බලපෑම් එල්ල කරන දේශගුණ විපර්යාස ඇතිවීම, ඕසොන් ස්ථරය හානි වීම හා පරිසර විනාශය වැනි පාරිසරික අභියෝග ද එල්ල කරයි.

3.9. ගෝලීය මායිම්

මානව ප්‍රජාවට ආරක්ෂිතව සිය කටයුතු සිදු කරාගෙන යා හැකි පාරිසරික සීමා සලකුණු කර දැක්වීම ගෝලීය මායිම් (Planetary Boundaries)

සංකල්පය මගින් අරමුණු වේ. එමගින් ගෝලීය මායිම් නවයක් පිළිබඳ විස්තර කෙරේ. ඒවා නම්, ජෛවගෝලයේ අඛණ්ඩතාව (Biosphere Integrity), දේශගුණ විපර්යාස (Climate Change), නව භානිකර ද්‍රව්‍ය (Novel Entities), ආන්තික ගෝල ඕසෝන් ක්ෂය වීම (Stratospheric Ozone Depletion), වායු ගෝලීය එයරොසල පිරවීම (Atmospheric Aerosol Loading), සාගර ආම්ලීකරණය (Ocean Acidification), ජෛව රසායනික ප්‍රවාහ (Biochemical Flows), මිරිදිය පරිහරණය (Freshwater Use) හා ඉඩම් ක්‍රමය වෙනස් කිරීම යනාදියයි. එමගින් අන්තර්ජාතික සහයෝගීතාවය උදෙසා අදාළ අංශ ශක්තිමත් කරන අතර, ගෝලීය ප්‍රජාවට ආරක්ෂිත මෙහෙයුම් සීමාව තුළ හිඳිමින් සිය කටයුතු පවත්වාගෙන යා හැකිය.

3.10. පොදු නමුත් වෙන් කර දක්වන ලද වගකීම්

වෙන් වෙන් වශයෙන් වගකීම් දැරිය යුතු ගෝලීය අභියෝග පිළිබඳ කටයුතු කිරීම කෙරෙහි සියලුම රාජ්‍යයන් වගකිව යුතු බව දැක්වීම සඳහා විශේෂයෙන් අන්තර්ජාතික පරිසර අභියෝගවල දී පොදු නමුත් වෙන් කර දක්වන ලද වගකීම් මූලධර්මය යොදා ගැනේ. සියලු රාජ්‍ය/ පාර්ශව විසින් ගෝලීය ගැටළුවලට විසඳුම් සෙවීමේ පොදු වගකීම පිළිගනු ලබයි. අදාළ ගැටළුව සඳහා විවිධ පාර්ශව/ ක්‍රියාකරුවන් විසින් දක්වනු ලබන විචල්‍ය දායකත්වය, අදාළ රටවල්වල සංවර්ධන මට්ටම සහ ප්‍රශ්නයට විසඳුම් සෙවීම සඳහා ඔවුන් විසින් දක්වන සුවිශේෂී හැකියාවලට අනුව සෑම රාජ්‍යයකටම/ පාර්ශවයකටම/ ක්‍රියාකරුවෙකුටම වෙන් කර දක්වන ලද වගකීම් පැවරීමේ අවශ්‍යතාවය මෙම මූලධර්මය මගින් හඳුනාගැනේ.

3.11. මහජන භාරකාර සංකල්පය

මහජන භාරකාර සංකල්පය යනු යහපත් පරිසරයක් උදෙසා වන අයිතිය සඳහා රටක පුරවැසියන්ට විශ්වාසය තැබිය හැකි වඩාත්ම හිතකර නීතිමය සම්මතය වේ. මෙමගින් ගම්‍ය වන ප්‍රධාන අදහස වන්නේ රජය යනු එකම අයිතිකරු නොවන නමුත් සියලු ස්වභාවික සම්පත්වල භාරකරු

වශයෙන් රජය විසින් සිය පුරවැසියන්ගේ පරම යහපත උදෙසා එම සම්පත් මෙහෙයවිය යුතු බවයි. තිරසර පරිසර කළමනාකරණයට සහාය දක්වන මහජනතාවගේ පොදු යහපත උදෙසා පරිසරය පවත්වාගැනීමේ වගකීම රජය වෙත පවරනු ලබන නීතිමය පදනම මහජන භාරකාර සංකල්පය විසින් සපයනු ලබයි.

4. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තියේ ප්‍රධාන හරය මෙම කොටස තුළ අන්තර්ගත කොට ඇත. ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තියේ දැක්ම, මෙහෙවර, ඉලක්ක හා අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා සම්පාදිත ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන මෙමගින් ඉදිරිපත් කොට ඇත. එම ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන, ප්‍රතිපත්ති තේමාගත ක්ෂේත්‍ර හතක් යටතේ 4.1 සිට 4.7 දක්වා ඉදිරිපත් කෙරේ. ඒවා නම්;

- භූමිය හා ජල සම්පත්
- ජෛවවිවිධත්වය හා පරිසර පද්ධති
- වෙරළ හා සමුද්‍රීය සම්පත්
- පරිසර දූෂණ වැලැක්වීම, පාලනය හා අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය
- දේශගුණ විපර්යාස සහ ගෝලීය පාරිසරික අභියෝග
- නිර්මිත පරිසරය හා හරිත සංවර්ධනය
- විවිධ අංශ හා සම්බන්ධ වන ගැටළු සහ අභියෝග

එක් එක් තේමාගත ක්ෂේත්‍ර යටතේ හඳුනාගෙන ඇති ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන උප වගන්ති කිහිපයක් යටතේ 4.1.1. සිට 4.7.9 දක්වා තවදුරටත් වර්ගීකරණය කර ඇත. 4.1.1.1 සිට 4.7.9.3 දක්වා ඉදිරිපත් කරනු ලබන ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන මගින් තාක්ෂණික විසඳුම්, එම විසඳුම් සඳහා සුදුසු/ සක්‍රීය පරිසරයක් නිර්මාණය කිරීම සඳහා ධනාත්මක සහ/හෝ සෘණාත්මක දිරිගැන්වීම් මෙන්ම ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආයතනික යාන්ත්‍රණ පුළුල් ලෙස ආවරණය කරනු ලබයි.

4.1 භූමිය හා ජල සම්පත්

විශේෂයෙන් කෘෂිකාර්මික නිෂ්පාදනය, වගා ප්‍රදේශ සීමා රහිතව ව්‍යාප්ත කිරීම තවදුරටත් සිදු කළ නොහැකි බැවින් ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකයේ තිරසාර බව ඉහළ නැංවීම සඳහා භූමිය හා ජල සම්පත් කළමනාකරණය ඉතා වැදගත් වේ. සාම්ප්‍රදායික ක්‍රම මගින් ඉඩම්වල ඵලදායීතාව වැඩි කිරීමට දරන ප්‍රයත්න හේතුවෙන් පාංශු බාදනය, ජලය ක්ෂය වීම සහ පරිසර දූෂණය හා ජෛවවිවිධත්වය විනාශ වීම වැනි විවිධ ආකාරයේ භූමි හා ජල හානිය සමග තිරසාර නොවන ප්‍රතිඵල ඇති වී තිබේ. රටේ ප්‍රධාන ජල මූලාශ්‍ර භාවිත කරන ප්‍රධාන අංශය කෘෂිකර්මාන්තය වේ. මෙහි ඇති ප්‍රධාන තාක්ෂණික ගැටළු වන්නේ කෘෂිකර්මාන්තයේ අඩු ජල ඵලදායීතාවය, පොහොර සහ පළිබෝධනාශක වැනි රසායනික යෙදවුම් අධික ලෙස භාවිතා කිරීම නිසා ජලය සීඝ්‍රයෙන් දූෂණය වීමයි. කෘෂිකාර්මික හා කෘෂිකාර්මික නොවන භාවිතයන් අතර ඉඩම් සහ ජල සම්පත් සඳහා තරගකාරීත්වය වැඩි වීම ද ක්‍රමයෙන් වර්ධනය වෙමින් පවතින ගැටලුවක් බවට පත්ව ඇත. කෘෂිකර්මාන්තයේ ඉල්ලුම සමග තුලනය විය යුතු කර්මාන්ත, යටිතල පහසුකම්, නේවාසික සහ බලශක්ති යන අංශවලට භූමිය සහ ජලය සඳහා වන ඉල්ලුම ඉහළ යමින් පවතින අතර ඉඩම් කැබලි කැඩීම සහ අනවසර අල්ලා ගැනීමට තුඩු දෙන අහිතකර පෙළඹවීම් සමග ඉඩම් අයිතිය ද ගැටළු සහගත වී ඇති අතර, එය ඉඩම් තිරසාර කළමනාකරණය සඳහා වන මූලපිරීම්වලට සෘණාත්මක ලෙස බලපායි. එබැවින්, ඉඩම් හා ජල සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය අවධානය යොමු කිරීම කාලීන අවශ්‍යතාවයකි.

4.1.1. ඉඩම් සහ ජල සම්පත් ඒකාබද්ධ කළමනාකරණය, ජාතික අවකාශීය උපාය මාර්ගය සහ ඉඩම් පරිහරණ සැලසුම් කිරීම

4.1.1.1. රටේ ඉඩම් සහ ජල සම්පත් ඒකාබද්ධ සම්පත් කළමනාකරණ රාමුවක් යටතට ගෙන එනු ලබන අතර එමගින් ඉඩම් හා ජලය සඳහා වන තරගකාරී ඉල්ලීම් තුලනය වන අතර ආර්ථික, සමාජයීය සහ පාරිසරික ප්‍රතිලාභ වඩාත් සාධාරණ ලෙස බෙදා හරිනු ලැබේ.

- 4.1.1.2. සුදුසු විද්‍යාත්මක හා තාක්ෂණික නිර්ණායක භාවිතා කරමින් ඉඩම්වල භෞතික හා සමාජ ආර්ථික යෝග්‍යතාවය ඉඩම් පරිහරණ අවශ්‍යතා සමග ගැලපීමෙන් කෘෂිකර්මාන්තය, කර්මාන්ත, බලශක්ති, යටිතල පහසුකම් සහ නේවාසික ක්ෂේත්‍රවල තරගකාරී ඉල්ලීම් අතර හුම් සම්පත් තාර්කිකව බෙදා හැරීම සඳහා ඉඩම් සම්පත් තිරසාර කළමනාකරණය පිළිබඳ තීරණවලට මඟ පෙන්වීම සඳහා අදාළ ආයතන වල සහභාගිත්වයෙන් ජාතික අවකාශීය උපාය මාර්ගයක් (National Spatial Strategy) සකස් කරනු ලැබේ.
- 4.1.1.3. ජාතික, පළාත් සහ ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් සංවර්ධන සැලසුම්කරණය සහ සම්පත් සංරක්ෂණය පිළිබඳ ගනු ලබන තීරණවලට මඟ පෙන්වීම උදෙසා රට තුළ ඉඩම් කලාපකරණය කිරීම සඳහා විද්‍යාත්මක ඉඩම් පරිහරණ සැලසුම් මෙවලම් ජාතික අවකාශීය උපාය මාර්ග තුළ යොදා ගනු ලැබේ.
- 4.1.1.4. පරිසර සංවේදී ප්‍රදේශ මෙන්ම සංවර්ධන කටයුතු සඳහා හඳුනාගත් ප්‍රදේශ ආවරණය වන පරිදි ඉඩම් හා ජල සම්පත්වල සියලුම කලාප සීමා නිර්ණය කිරීම සඳහා නීත්‍යානුකූලව බලාත්මක කළ හැකි කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම අනිවාර්ය කෙරෙනු ඇත.
- 4.1.1.5. ගංගා, ඇල දොළ, ජලාශ, වැව් හා වෙනත් ජල දේහයන්ගේ රක්ෂිත ප්‍රදේශ සංරක්ෂණයට, හුමියේ අයිතිය සැලකිල්ලට නොගෙන ප්‍රජා සහභාගිත්වය ඇතිව සුදුසු උපාය මාර්ග හඳුන්වාදීම කෙරෙනු ඇත.
- 4.1.1.6. සියලුම අවදානම් සහිත සහ සංවේදී ප්‍රදේශ මායිම් කර තිරසාර භාවිතය, කළමනාකරණය සහ සම්පත් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා සුදුසු ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කරනු ඇත.

4.1.1.7. සංවර්ධනයට අදාළ භූමි ප්‍රදේශ හඳුනාගෙන ඉඩම් හා ඒ ආශ්‍රිත ජලය සහ පරිසර පද්ධති වැනි සම්පත්වල තරගකාරී, තාර්කික සහ තිරසාර භාවිතය සඳහා අවශ්‍ය නියාමන, සම්බන්ධීකරණ සහ අධීක්ෂණ යාන්ත්‍රණයන් ස්ථාපිත කරනු ඇත.

4.1.1.8. ඉඩම් මායිම් සලකුණු කිරීම, ඉඩම් අයිතිය, ඉඩම් ලියාපදිංචි කිරීමේ තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශය, ලේඛනවල ආරක්ෂාව සහ ඉඩම් පැවරීම පිළිබඳ වත්මන් උපාය මාර්ග විද්‍යාත්මක හා ඩිජිටල් පදනමින් තවදුරටත් ශක්තිමත් කෙරෙනු ඇත.

4.1.1.9. ඉඩම් කැබලි වීමේ (Land Fragmentation) පාරිසරික බලපෑම විමර්ශනය කෙරෙන අතර, ආර්ථික හා පාරිසරික වශයෙන් යෝග්‍ය නොවන කුඩා කොටස්වලට ඉඩම් කැබලි වී යාම අධෛර්යයට පත් කිරීමට නිසි ක්‍රියා මාර්ග ගනු ලැබේ.

4.1.1.10. රාජ්‍ය පෞද්ගලික හවුල්කාරිත්වය හරහා තිරසාර සංවර්ධනය සහ හරිත වර්ධනය සඳහා ඉඩම් පරිහරණය වැඩි දියුණු කළ යුතු තෝරාගත් කලාපවල සිරස් ගම්මාන සංකල්පය ප්‍රවර්ධනය කෙරේ. නේවාසික අරමුණු සඳහා බහු මහල් නිවාස යෝජනා ක්‍රම භාවිතයට ගනු ඇත.

4.1.1.11. පාරිසරික සෞඛ්‍යය, ආහාර සුරක්ෂිතතාව සහ ආදායම් උත්පාදනය කෙරෙහි අවධානය යොමු කරමින් පරිසර හිතකාමී වගාවන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ වෙනත් ගතානුගතික පිළිවෙත් වැනි ක්‍රියාමාර්ග තුළින් කෘෂිකාර්මික ඉඩම්වල තිරසාර භාවිතය සහතික කෙරෙනු ඇත.

4.1.2. පරිසර සංවේදී භූමි සහ ජල සම්පත්

4.1.2.1. අවදානම් සහිත ස්ථානවල පාරිසරික වශයෙන් සංවේදී ඉඩම් සහ ජල සම්පත් වත්කම් දැඩි සංරක්ෂණය සඳහා වෙන් කරනු ලැබේ.

- 4.1.2.2. රෙගුලාසි සහ ආයතනික ශක්‍යතාවයන් ශක්තිමත් කිරීම ඒවා දැඩි ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින්; ඉඩම් තවදුරටත් භායනයි, පාංශු බාදනය, ජලය දූෂණය සහ ජලාධාර/ ජල පෝෂක විනාශයට තුඩු දෙන ක්‍රියාවලීන් වැලැක්වීම සඳහා අදාළ පාර්ශවකරුවන් දැනුවත් කරමින් ඒකාබද්ධ ජල සම්පත් කළමනාකරණ ප්‍රවේශයන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම මගින් විශේෂයෙන් පරිසර සංවේදී ප්‍රදේශවල කෘෂිකාර්මික ඉඩම් පරිහරණය තිරසාර ඉඩම් හා ජල පරිහරණ ක්‍රමවේද යටතට ගැනේ.
- 4.1.2.3. අවදානම් සහිත ජල පෝෂක ප්‍රදේශ සහ අනෙකුත් සංවේදී ඉඩම් හා ජල සම්පත් පද්ධති ඒවායේ ජීව විද්‍යාත්මක, ජල විද්‍යාත්මක සහ අනෙකුත් සංවේදීතාවන් සැලකිල්ලට ගනිමින් ඒවා විනාශ වී ඇති මට්ටම අනුව වර්ගීකරණය කර, ඉඩම් වර්ගීකරණය මත පදනම්ව 'ඒකාබද්ධ ඉඩම් පරිහරණ සහ ජල සම්පත් කළමනාකරණ සැලසුම්' සකස් කර ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබේ.
- 4.1.2.4. ඉඩම් පරිහරණ සැලසුම් ක්‍රම යෙදීමෙන්, තිරසාර ඉඩම් පරිහරණ පිළිවෙත් ප්‍රවර්ධනය කිරීමෙන්, සහ ප්‍රතිස්ථාපන අරමුදලක් හරහා පරිසර පද්ධති සේවා යථා තත්ත්වයට පත් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය විධිමත් කිරීමෙන් හා පිරිහීමට වගකිව යුතු පාර්ශ්වයන් ඒවා යථා තත්ත්වයට පත් කිරීමේ මූල්‍ය බර දරනු ඇති බව සහතික කිරීමේ යාන්ත්‍රණයක් සමග දැනටමත් භායනයිට ලක්ව ඇති ඉඩම් කැබලි සහ දූෂිත ස්ථාන සඳහා අවශ්‍ය පුනරුත්ථාපන, ප්‍රතිසංස්කරණ සහ සංරක්ෂණ පියවර ආරම්භ කෙරේ.
- 4.1.2.5. ගංගා ද්‍රෝණි සැලසුම් සකස් කිරීම, පාරිසරික වශයෙන් අවශ්‍ය අවම ජල ප්‍රවාහයන් සඳහා ඉහළ පහළ දෙපාර්ශවයම පිළිබඳ අවධානය යොමු කරමින් මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම, ගංගා ඉවුරු සහ ජල පෝෂක ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම, සංවේදී පරිසර පද්ධති ආරක්ෂා කිරීම සහ නීති විරෝධී

මැදිහත්වීම් පාලනය කිරීම සඳහා නීතිමය සහ නියාමන ප්‍රතිපාදන ශක්තිමත් කිරීම, ගංගා ද්‍රෝණි සහ ඉන් ඔබ්බට කළමනාකරණය කිරීම (Trans-Basin Management) සඳහා අවශ්‍ය ධාරිතා වර්ධන ක්‍රියාමාර්ග සමග ආයතනික විධිවිධාන ස්ථාපිත කිරීම මගින් ගංගා සහ ගංගා ආශ්‍රිත සම්පත් පද්ධති විද්‍යාත්මක කළමනාකරණයක් යටතට පත් කෙරේ.

- 4.1.2.6. හඳුනාගත් ස්ථාන (විශේෂයෙන් බැවුම් සහිත ප්‍රදේශවල) ස්ථාවර කිරීම සඳහා විද්‍යාත්මකව සැලසුම් කරන ලද ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම, නියාමන සහ අධීක්ෂණ යාන්ත්‍රණ ස්ථාපිත කිරීම, මහජනතාව දැනුවත් කිරීම වැඩි කිරීම, පූර්ව අනතුරු ඇඟවීමේ පද්ධති ස්ථාපිත කිරීම, ආපදා පෙර සූදානම වැඩි දියුණු කිරීම, හදිසි ඉවත් කිරීම් සඳහා පහසුකම් සැලසීම සහ සිය කැමැත්තෙන් තොරව නැවත පදිංචිකිරීම ඇතුළු අවදානමට ලක්විය හැකි කණ්ඩායම් ප්‍රතිස්ථානගත කිරීම මගින් නායයෑම් අවදානම අවම කිරීම සඳහා දැනට පවතින 'නාය යෑමේ අවදානම් ප්‍රදේශ' කළමනාකරණය කිරීමේ ක්‍රමය තවදුරටත් ශක්තිමත් කරනු ඇත.
- 4.1.2.7. ගංවතුර සහ නියං තත්වයන් අවම කිරීම, මිනිසුන් සහ සතුන් සඳහා පාරිසරික පද්ධති සේවා සැපයීම සහ ගැටුම්වලින් තොරව සම්පත් සාධාරණව බෙදා ගැනීම සඳහා ඉඩම් හා ජලය තිරසාර ලෙස කළමනාකරණය කිරීම සහ ඉපැරණි ඵල්ලංගා පද්ධති සහ තනි වැව් පද්ධති පවතින ස්වාභාවික පරිසර පද්ධතියට හානියක් නොවන ලෙස ක්‍රමානුකූල ලෙස පුනරුත්ථාපනය කිරීම ප්‍රවර්ධනය කෙරේ.
- 4.1.2.8. (අ) ජලධර වර්ග සහ ඒවායේ විභව ගබඩා ධාරිතාව පිළිබඳ විද්‍යාත්මක තක්සේරුව, (ආ) ප්‍රමාණය ඉක්මවා සම්පත් ලබාගැනීම පාලනය කිරීම පිණිස ඒවායේ නිස්සාරණ

මට්ටම් නිරීක්ෂණය කිරීම, සහ (ඇ) මතුපිට ජල මූලාශ්‍ර හා වර්ෂාපතනය සමගම නොගැඹුරු භූගත ජලය ප්‍රශස්ත ලෙස භාවිතා කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ සහිතව, ප්‍රාවරණ පාෂාණ සහ දෘඩ පාෂාණ ජලධර (Regolith and Hard-rock aquifers) යන හිඟ සම්පතක් වන භූගත ජලය තිරසාර ලෙස කළමනාකරණය කිරීම සහතික කිරීම සඳහා නියමිත ක්‍රියාමාර්ග හඳුන්වා දෙනු ඇත.

4.1.2.9. ගංවතුර සහ නියං තත්වයන් අවම කිරීම, ගෘහස්ත, වාරිමාර්ග සහ කාර්මික අංශ සඳහා ජලය සැපයීම, ගංගාවල පාරිසරික වශයෙන් අවශ්‍ය අවම පාරිසරික ප්‍රවාහයන් (Ecologically required Minimum Environmental Flows in the Rivers) පවත්වා ගැනීමට දායක වීම සහ වියළි කාලවලදී ගංගා මෝයවලින් ලවණ ජලය ඇතුළු වීම වැළැක්වීම සඳහා භූගත ජල ස්ථරය වැඩි කරන ජලධර, ස්වභාවිකව හා කෘතිමව නැවත වර්ධනය වීම ප්‍රවර්ධනය කෙරේ.

4.1.3. ඉඩම් සහ ජල සම්පත් සහභාගීත්ව කළමනාකරණය

4.1.3.1. 'ඒකාබද්ධ ඉඩම් පරිහරණය සහ ජල සම්පත් කළමනාකරණ සැලසුම්' සකස් කිරීමේදී අදාළ සියලුම පාර්ශ්වකරුවන්ගේ අදහස් විමසීම සහ අවදානම් සහිත ජල පෝෂක ප්‍රදේශ වැනි සංවේදී බිම් ප්‍රදේශ හා ජල සම්පත් පද්ධති කළමනාකරණය කිරීම සඳහා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ගේ සහභාගීත්වය අනිවාර්ය කෙරේ.

4.1.3.2. සහ - කළමනාකරණය සහ ස්ත්‍රී පුරුෂ භාවය ඇතුළත් ප්‍රජා පාදක කළමනාකරණ විසඳුම් කෙරෙහි විශේෂ අවධානයක් යොමු කරමින් දැනට පවතින භුක්ති ක්‍රමය පිළිබඳ මනා විමර්ශනයක් සිදු කිරීමෙන් පසුව ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ගේ, ගම් මට්ටමේ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ සහ සිවිල් සමාජ සංවිධානවල සහභාගීත්වයෙන් ඉඩම් සහ ජල

සම්පත්වල කාර්යක්ෂම හා තිරසාර භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා ඵලදායී භුක්තිය පිළිබඳ ප්‍රතිසංස්කරණ හඳුන්වා දෙනු ඇත.

4.1.3.3. අවදානම් සහිත ජල පෝෂක ප්‍රදේශ වැනි තෝරාගත් ප්‍රදේශවල කෙටි, මධ්‍ය හා දිගු කාලීන වශයෙන් පරිසර පද්ධති සේවා සපයන්නන්ගේ සහ භාවිතා කරන්නන්ගේ අවශ්‍යතා ඉෂ්ට කිරීම සඳහා නව්‍ය ප්‍රතිලාභ සහ දිරිගැන්වීමේ ක්‍රමවේද සහිත පරිසර පද්ධති යෝජනා ක්‍රම (Payment for Ecosystem Services) සඳහා ගෙවීම් සිදු කිරීම නියමු වැඩසටහනක් වශයෙන් හඳුන්වා දෙනු ලැබේ. පරිසර පද්ධති සේවාවල තිරසාර භාවිතය සහ ආරක්ෂාව සහතික කිරීම සඳහා නියමු වැඩසටහනේදී හඳුනාගත් සාර්ථක ආදර්ශ සංවේදී ඉඩම් පරිහරණයන් දක්වා වැඩිදියුණු කරනු ලැබේ.

4.1.3.4. අවිධිමත් ලෙස නිර්වචනය කර ඇති භුක්තිය/හිමිකාර අයිතිවාසිකම්, විසිරුණු වගකීම්, අතිවිෂාදනය වන නියෝග සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කිරීම, ප්‍රතිපත්ති එකිනෙකට ගැලපීම පුළුල් කිරීම සහ බහු නියෝජිත ව්‍යාපෘති සම්බන්ධයෙන් ආයතනික සම්බන්ධීකරණය සහතික කිරීම සඳහා ඉඩම් සහ ජල සම්පත් කළමනාකරණයට සම්බන්ධ ආයතනික විධිවිධාන, ඊට අදාළ නීති/නියාමන රාමු සමඟ සමාලෝචනය කරනු ලැබේ.

4.1.3.5. පාංශු භායනයට හේතුවන බාදනයට තුඩු දෙන ඉඩම් පරිහරණ රටාවන් අධෛර්යමත් කෙරෙන අතර ඉඩම් හා ජල සම්පත් සහ ඵල්ලංගා පද්ධති තිරසර ලෙස භාවිතා කිරීම පිළිබඳව දීර්ඝ කාලයක් මුළුල්ලේ අනුගමනය කළා වූ සාම්ප්‍රදායික ඉඩම් පරිහරණ පිළිවෙත් සහ ඒ හා සම්බන්ධ සාම්ප්‍රදායික දැනුම් පද්ධති ප්‍රවර්ධනය කරනු ඇත.

4.1.3.6. ඉඩම් ආශ්‍රිත සම්පත් නිස්සාරණයට සම්බන්ධ නියාමන යාන්ත්‍රණ නැවත සලකා බලනු ලබන අතර 4.1.2.4 හි යෝජිත ප්‍රතිස්ථාපනය සඳහා යෝජිත විධිවිධානවලට අනුකූලව අවසර පත්‍ර කාලයෙන් පසු එම ස්ථාන ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම සඳහා අනිවාර්ය කොන්දේසි ඇතුළත්ව වාණිජ භාවිතයන් සහ පාරිසරික සංරක්ෂණ අවශ්‍යතා තුළනය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය සංශෝධන හඳුන්වා දෙනු ලැබේ.

4.1.3.7. පතල් කැණීම නිසා සිදුවන හායනය සඳහා වන්දි ගෙවිය හැකි ක්‍රියාකාරකම් සහ පතල් කැණීම් කටයුතු අවසන් කිරීමෙන් පසු ව්‍යාපෘති ස්ථාන නැවත යථා තත්වයට පත් කිරීමේ සහ ප්‍රතිසාධනය කිරීමේ ක්‍රම පිළිබඳව ද අවධානය යොමු කරමින් සහ ව්‍යාපෘති කළමනාකරණ කණ්ඩායම් සහ අදාළ ව්‍යාපෘතිය මගින් බලපෑමට ලක් වූ ප්‍රජාවන් අතර සබඳතා සහ අන්‍යෝන්‍ය අවබෝධය ගොඩනගමින්, රටේ බනිජ සම්පත් තිරසාර භාවිතය සහ කළමනාකරණය සහතික කිරීම සඳහා පරිසරයට අවම ස්ථානීය සහ පිටස්තර බලපෑම් ඇති කරමින් පතල් කැණීම් කටයුතු සිදු කිරීම පිළිබඳව අදාළ ආයතන වල සහභාගිත්වයෙන් මාර්ගෝපදේශ සකස් කෙරේ.

4.2 ජෛවවිවිධත්වය සහ පරිසර පද්ධති

ශ්‍රී ලංකාව විවිධ පරිසර පද්ධති සහ අතිශය වටිනාකමකින් යුතු ජෛවවිවිධත්වයෙන් පොහොසත් දිවයිනකි. ස්වභාවික වන ආවරණය සහ එහි වාසය කරන වන සතුන් මෙම දායාදයේ අග්‍ර ඵලය වේ. කෙසේ වෙතත්, කෘෂිකර්මාන්තයේ ව්‍යාප්තිය සහ වාරිමාර්ග සහ ජනාවාස වැනි යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය කිරීම මෙන්ම පසුගිය දශක කිහිපය තුළ සිදු වූ සීඝ්‍ර වනාන්තර විනාශය හේතුවෙන් ස්වභාවික වනාන්තරවලින් සැපයෙන බොහෝ පරිසර පද්ධති සේවාවන් අහිමි වී ඇත. වනාන්තර සහ කෘෂිකර්මාන්තය අතර අන්‍යෝන්‍ය සබඳතාව උගනුපුරකයක

සිට තරගකාරී තත්වයකට පරිවර්තනය වීමේ නොවැළැක්විය හැකි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස මෙය සැලකිය හැකිය. ස්වභාවික වනාන්තරයේ මායිම් කෘෂිකාර්මික ඉඩම් බවට පත් කිරීම හේතුවෙන් සිදු වූ වන විනාශය සම්පත් පිළිබඳ ප්‍රධාන ගැටළුවක් බවට පත්ව ඇත. ග්‍රාමීය හා නාගරික තෙත්බිම් සහ වෙරළාසන්න කඩොලාන වනාන්තර වැනි අනෙකුත් පරිසර පද්ධතිවල ද මිනිසා මූලික වීමෙන් සිදු වන පරිහානියේ ඊට සමාන ප්‍රවණතාවයක් නිරීක්ෂණය කළ හැකිය. දේශගුණ විපර්යාස සහ පරිසර දූෂණයේ අහිතකර බලපෑම් තවදුරටත් මෙම අසමතුලිතතාවයට හේතු විය හැකි බව සාක්ෂාත් වේ. පරිසර පද්ධති සහ ඒ අවට ප්‍රදේශවල ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් අතර පවතින සම්බන්ධතාවය පිළිබඳ නැවත සලකා බලා සීමා මායිමේ වන ඉඩම් සඳහා ඇති තරගය දෙපාර්ශවයටම වාසිදායක ලෙස විසඳාගත යුතුය. මේ සඳහා නිවැරදි දිරිගැන්වීම් මාලාවක් සමඟ තාක්ෂණික සහ ආයතනික විසඳුම් අවශ්‍ය වේ.

4.2.1. වෘක්ෂලතා හා සත්ව විශේෂ ස්ථානීය සංරක්ෂණය

4.2.1.1. දැනට පවතින ස්වභාවික වන ආවරණය මූලික වශයෙන් ජෛවවිවිධත්වය සංරක්ෂණය, කාබන් තිර කිරීම සහ පාංශු හා ජල සම්පත් සංරක්ෂණය වැනි සහායක (Supportive) පරිසර පද්ධති සේවා සඳහා සංරක්ෂණය කර කළමනාකරණය කෙරේ.

4.2.1.2. ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් සමඟ එක්ව ස්වභාවික වාසස්ථානවල ප්‍රකාශ නොකළ විශාල භූමි භාග, සීමා නිර්ණය කර වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් කළමනාකරණය කරනු ලබන සුදුසු ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ (Protected Areas) යටතේ ගැසට් කිරීම මගින් නම් කිරීමට කඩිනම් ක්‍රියාමාර්ග ගනු ලැබේ.

4.2.1.3. ප්‍රජා පාදක කළමනාකාරිත්වය සහ සුපරීක්ෂණ කව ඇතුළු කළමනාකරණ සැලසුම් සම්පාදනය කිරීම සහ සාක්ෂි මත පදනම් වූ විද්‍යාත්මක කළමනාකරණය සහතික කිරීම පිණිස වන්දිකා තාක්ෂණය යොදාගත් සුපරීක්ෂණ,

ච්චිත තාක්ෂණය සහ භූ ගෝලීය තොරතුරු පද්ධති (Geographical Information Systems) විශ්ලේෂණ මෙවලම් වැනි නව නිරීක්ෂණ ක්‍රම හඳුන්වාදීම මගින් සියලු ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ අදාළ බලධාරීන්ගේ අධීක්ෂණය යටතේ කළමනාකරණය සහ සුපරීක්ෂණය ශක්තිමත් කෙරෙනු ඇත.

4.2.1.4. ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා කළමනාකරණ සැලසුම් කාලානුරූපව සංශෝධනය කිරීම සහ යාවත්කාලීන කිරීම පහත ක්ෂේත්‍ර ඇතුළත් වන පරිදි එනමුත් එම ක්ෂේත්‍රවලට සීමා නොවී සිදු කරනු ලැබේ;

- වැඩිදියුණු කළ විද්‍යාත්මක නිර්ණායක මත පදනම්ව දැනට පවතින ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ වර්ගීකරණය නැවත සලකා බැලීම
- සම්පත් තිරසාර කළමනාකරණය සඳහා ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ අභ්‍යන්තර කලාපකරණය
- පරිසර පද්ධති පදනම් වූ කළමනාකරණයේ මූලිකාංග ශක්තිමත් කිරීම
- පාලනයේ කාර්යක්ෂමතාවය වැඩිදියුණු කිරීම, ප්‍රගතිය නියාමනය කිරීම සහ කාර්ය සාධනය ඇගයීම සඳහා ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ජාලයට කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතියක් (Management Information System) ස්ථාපිත කිරීම.

4.2.1.5. අදාළ පරිදි 4.1.2.4 හි යෝජිත අරමුදල් භාවිතා කර 4.2.1.3 හි යෝජිත නවීන නිරීක්ෂණ තාක්ෂණයන් භාවිතයෙන් ස්වභාවික වනාන්තරවල විනාශයට ලක් වූ ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීමටත්, පරිසර පද්ධතිය මත පදනම් වූ ප්‍රවේශයන් තුළින් ඒවා ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමටත් පියවර ගනු ලැබේ.

4.2.1.6. ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලින් බැහැරව පිහිටි සුවිශේෂී ජෛවවිවිධත්වය සහිත කුඩා භූමි ප්‍රදේශ සහ සංක්‍රමණ කලාප, සහ-කළමනාකරණය සහ රාජ්‍ය-පෞද්ගලික හවුල්කාරිත්වය හරහා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්, සිවිල් සමාජ සංවිධාන ප්‍රජා මූලික සංවිධාන සහ පුද්ගලික අංශයේ සහභාගිත්වයෙන් බහු පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ක්‍රියාවලියක් ලෙස සංරක්ෂණය කෙරෙනු ඇත.

4.2.2. තෙත්බිම් සංරක්ෂණය

4.2.2.1. ස්වභාවික හා මිනිසා විසින් නිර්මිත තෙත් බිම්වල පවතින ස්වභාවය හා ඒවායේ පරිසර පද්ධති සේවාවන්හි වැදගත්කම අනුව එම තෙත් බිම් වර්ගීකරණය කෙරෙන අතර තිරසාර කළමනාකරණය සඳහා ඒවා හිමිකාරිත්වය (එනම් රජය සතු, පුද්ගලික අයිතිය) අනුව කාණ්ඩ කිරීමට අවශ්‍ය පියවර ගනු ලැබේ.

4.2.2.2. පහත දැක්වෙන පියවර මගින් තෙත්බිම් කළමනාකරණය ඒකාබද්ධ කරනු ලැබේ.

- සහභාගිත්ව 'ඒකාබද්ධ ඉඩම් පරිහරණය සහ ජල සම්පත් කළමනාකරණ සැලසුම්' යටතේ ප්‍රාදේශීය කළමනාකරණය සංවිධානය කිරීම,
- අන්තර් නියෝජිතායතන සම්බන්ධීකරණය ශක්තිමත් කිරීම,
- ජෛවවිවිධත්වය ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ශාක ගහනයකින් යුත් බිම් තීරු (Vegetation Corridors) ඇති කරමින් හුදකලා වූ භූමි ප්‍රදේශ එකිනෙක සම්බන්ධ කිරීම,
- ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ගේ සහ සිවිල් සමාජ සංවිධාන, ප්‍රජා මූලික සංවිධාන, තරුණයන් සහ පෞද්ගලික අංශය ඇතුළු බහු පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහයෝගය ඇතිව භායනය වූ තෙත්බිම් ප්‍රතිස්ථාපනය (Restoration) කිරීම.

- 4.2.2.3. තෙත්බිම් සංරක්ෂණය ශක්තිමත් කිරීම සඳහා නව රෙගුලාසි හඳුන්වාදීම සහ සහභාගීත්ව කළමනාකරණ සැලසුම් දැඩිව ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් සහ අපද්‍රව්‍ය තෙත් බිම්වලට බැහැර කිරීම පාලනය කෙරේ.
- 4.2.2.4. පවතින නීතිමය සහ නියාමන රාමුව ශක්තිමත් කෙරෙන අතර පුද්ගලික හිමිකාරිත්වය සහිත තෙත්බිම්, තිරසාර කළමනාකරණය යටතට ගැනීමට අවශ්‍ය පියවර හඳුන්වා දෙනු ඇත.
- 4.2.3. ජෛවවිවිධත්වයට සිදුවන හානි, තර්ජන සහ ගැටුම්, නියාමනය, පාලනය සහ සුපරීක්ෂණය
 - 4.2.3.1. වදවී යාමේ තර්ජනයට ලක්ව ඇති විශේෂයන් වදවී යාමෙන් ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා එම විශේෂ නිරන්තර සුපරීක්ෂණයට සහ සමීප නිරීක්ෂණයට ලක් කිරීම සහතික කිරීම උදෙසා අදාළ පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගීත්වය ඇතිව තර්ජනයට ලක් වූ විශේෂ සහ ඔවුන්ගේ වාසස්ථාන සඳහා පරිරක්ෂණ (Recovery) සැලසුම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කරනු ඇත.
 - 4.2.3.2. ආනයන සහ අනෙකුත් ඇතුළුවීමේ ක්‍රම පිළිබඳ නියාමනය ශක්තිමත් කිරීම සහ පරීක්ෂා කිරීම, සුපරීක්ෂණ සහ නිරෝධායන පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීම මගින් ආක්‍රමණශීලී ආගන්තුක ජීවී විශේෂ ඇතුළුවීම දැඩි පාලනයකට යටත් කරනු ලැබේ.
 - 4.2.3.3. ආක්‍රමණශීලී ආගන්තුක විශේෂ තවදුරටත් ව්‍යාප්ත වීම වැළැක්වීම සඳහා ඒවා නිරන්තර අධීක්ෂණය සහ සමීප නිරීක්ෂණයට ලක් කිරීම සහතික කිරීම සඳහා අදාළ පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගීත්වය ඇතිව ආක්‍රමණශීලී ආගන්තුක විශේෂ සඳහා ප්‍රතිස්ථාපන සැලසුම් සකස් කර ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබේ.

4.2.3.4. නීතිවිරෝධී ජාත්‍යන්තර සහ දේශීය සත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා වෙළඳාම වැළැක්වීම සඳහා පවතින නීතිමය රාමුව නැවත සමාලෝචනය කර අවශ්‍ය සංශෝධන හඳුන්වා දෙනු ඇත.

4.2.3.5. වන අලි ගහනය ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ තුළට සීමා කිරීමෙන් අලි මිනිස් ගැටුම අවම කිරීමේ වත්මන් උපායමාර්ගය නැවත සලකා බලනු ලබන අතර ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල මෙන්ම ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ තුළද වන අලින් පාලනය කිරීම සඳහා පහත කරුණුවලට විශේෂ අවධානයක් යොමු කරමින් ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයක් යොදා ගනු ඇත.

- ගම්මානවල නේවාසික ප්‍රදේශ සහ වගා බිම් අවට ප්‍රජා කළමනාකරණය සහිත විදුලි හා ජෛව වැටවල් ස්ථාපිත කිරීමට සහාය වීම.
- විද්‍යාත්මක ක්‍රම භාවිතා කරමින් අලි ඇතුන්ගේ සංක්‍රමණික රටා අධ්‍යයනය කිරීමෙන් ඔවුන්ගේ සංක්‍රමණික හැසිරීම් පහසු කිරීම.
- අලි මිනිස් ගැටුම් පවතින ප්‍රදේශවල සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීමේදී මාර්ග, දුම්රිය මාර්ග, ඇළ දොළ ආදී හරස් මාර්ගවල අලි මංකඩ නිර්මාණය කිරීම සහ ඔවුන්ගේ ගමනාගමනයට පහසුකම් සැලසීම.
- ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ තුළ අලි ඇතුන් සඳහා ආහාර සහ අනෙකුත් අවශ්‍යතා සැපයීම සඳහා තිරසාර විසඳුම් ස්ථාපිත කිරීම.
- පූර්ව අනතුරු ඇඟවීමේ පද්ධති ස්ථාපිත කිරීම.
- තුවාල වූ සතුන් රැකබලා ගැනීම සඳහා සහ එක් ප්‍රදේශයක සිටින අලින් වෙනත් ප්‍රදේශයකට මාරු කරන අවස්ථාවලදී අලි රැඳවුම් මධ්‍යස්ථාන වැනි තාවකාලික පහසුකම් ස්ථාපිත කිරීම.

- අලි මංකඩ සහ අලි ඇතුන්ගේ ස්වභාවික වාසස්ථානවල මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් පාලනය කිරීම.
- ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ අවට උපායමාර්ගික ස්ථානවල අලි වැටවල් ස්ථාපිත කිරීම සහ නඩත්තු කිරීම.
- අලි මිනිස් ගැටුම් මගින් සිදුවන හානි සඳහා වන්දි පිරිනැමීම, සහ
- වන අලි අවදානම ආවරණය කිරීම සඳහා රක්ෂණ ක්‍රම වැනි වෙළෙඳපොළ පදනම් කරගත් අවදානම් කළමනාකරණ මෙවලම් හඳුන්වාදීම.

4.2.3.6. අලි ඇතුන් හැර අනෙකුත් සත්ත්ව විශේෂවලින් සිදු වන ආර්ථික හානිය පිළිබඳ තත්ත්වය සමීක්ෂණ මගින් තක්සේරු කොට රක්ෂණ වැනි අවදානම් කළමනාකරණ මෙවලම් හරහා ආර්ථික සහන ලබාදීම තුළින් ඔවුන්ට සිදුවන පාඩු අවම කර ගැනීම සඳහා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ට සහාය වීමට අවශ්‍ය පියවර ගනු ලැබේ.

4.2.4. ජෛව විවිධත්ව සම්පත් සහ පරිසර පද්ධති තිරසාර භාවිතය

4.2.4.1. පාරිසරික වශයෙන් වැදගත් වාසනුම් සඳහා සපයා ඇති ආරක්ෂාවට හානි වීම වැළැක්වීම සඳහා නිසි පරිදි සැලසුම් කරන ලද නීතිරීති යටතේ, පාරිසරික සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ ස්වභාවධර්මය මත පදනම් වූ සංචාරක ව්‍යාපාරය සඳහා තිරසර ආකාරයකින් සහ දේශීය ප්‍රජාවන්ට සහ ජාතික ආර්ථිකයට තිරසර ආදායම් ගලායාමක් සහතික කරමින් රටේ ජෛව සම්පත් ප්‍රයෝජනයට ගනු ලැබේ.

4.2.4.2. සත්ත්ව හා ශාක විශේෂ සහ ජාන විවිධත්වය සංරක්ෂණය කිරීමේ ඉහළ ප්‍රතිඵල අත්කර ගැනීම සඳහා ස්ථානීය සහ විතැන් සංරක්ෂණ පහසුකම් අතර සම්බන්ධතාවය වැඩි දියුණු කිරීම මගින් සහ සංරක්ෂණය, පර්යේෂණ සහ අධ්‍යාපනය, මහජන විනෝදාස්වාදය සහ ආදායම්

උත්පාදනය සඳහා නව පහසුකම් ස්ථාපිත කිරීම මගින් ජෛවවිවිධත්වයේ විතැන් සංරක්ෂණය සඳහා පවතින පහසුකම් කළමනාකරණය ශක්තිමත් කෙරේ.

4.2.4.3. පරිසර පද්ධති සේවා අඛණ්ඩව සපයමින් ආර්ථික සුභසාධනය, දිළිඳුකම පිටුදැකීම, ග්‍රාමීය සංවර්ධනය යන සුභවාදී ප්‍රතිඵල (win-win outcome) ලබාගැනීම උදෙසා ප්‍රජා වන වගාව, වැවිලි වන වගාව සහ කෘෂි වන වගා වැනි තිරසාර ආකෘති; ඉහල දැව පලදාවක් ලබා ගැනීම සඳහා ගෙවතු වල පවතින දැවමය ගස් හැඩගැස්වීම සහ කප්පාදුව (Training & Pruning) සහ දැව නොවන වනාන්තර නිෂ්පාදන පාලනයකින් යුත් භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කෙරේ.

4.2.4.4. මානව ජනාවාස සඳහා අවශ්‍ය පහසුකම් සැපයීම, විශේෂයෙන් පිරිසිදු වාතය සහ පිරිසිදු ගලා යන ජලය සැපයීම පිණිස තුරු ආවරණය වැඩි කිරීම සඳහා නිසි සුපරීක්ෂණය සහ තහවුරු කර ගැනීම් යටතේ ගෙවතු වල ගස් වැවීම සහ පෞද්ගලික ඉඩම්වල කෘෂි වන වගා ප්‍රවර්ධනය කෙරේ.

4.2.4.5. සම්පත් සඳහා ප්‍රජා පාදක සහ සහ-කළමනාකරණ ක්‍රමවේද සඳහා පහසුකම් සැලසීම සහ නීතිවිරෝධී මසුන් ඇල්ලීමේ ක්‍රම වැනි මිනිසා විසින් සිදු කරන අනිසි ක්‍රියා සුපරීක්ෂණය, ඇගයීම සහ පාලනය කිරීම සඳහා නීතිමය සහ නියාමන ප්‍රතිපාදන ශක්තිමත් කිරීම හරහා මිරිදිය සහ කරදිය ජල මූලාශ්‍රවල සහ සාගර පරිසරවල ධීවර හා අනෙකුත් ජලජ සම්පත් තිරසාර භාවිතය, කළමනාකරණය සහ ආරක්ෂා කිරීම දිරිමත් කරනු ඇත.

4.3. වෙරළ සහ සමුද්‍රීය සම්පත්

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරය කිලෝමීටර් 1710 ක දිගින් යුත් පහත් බිම් තීරයක් වන අතර එය කඩොලාන, ලවණ වගුරු බිම්, වැලි කඳු, වෙරළ,

බාධක පර සහ තුඩු, කොරල්පර, මුහුදු තෘණ ප්‍රදේශ, කලපු හා මෝය සහ දිවයින වටා ඇති අනෙකුත් ජල මූලාශ්‍ර වැනි වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධති රාශියකින් සමන්විත වේ. වෙරළබඩ වාසනුම් වෙරළ, අභ්‍යන්තර මෙන්ම වෙරළාසන්න සමුද්‍රීය ප්‍රදේශවල පාරිසරික සමතුලිතතාවය පවත්වා ගැනීමට උපකාරී වන විවිධ පරිසර පද්ධති සේවාවන් ඉටු කරයි. මුළු දිවයිනම වටා ඇති වෙරළාශ්‍රිත කලාපයෙන් ඔබ්බට වූ සුවිශේෂී ආර්ථික කලාපය (Exclusive Economic Zone), යාබද කලාපය (Contiguous Zone), භෞමික මුහුද (Territorial Sea) සහ ඓතිහාසික ජල මූලාශ්‍ර වැනි සමුද්‍ර සම්පත්වලින් ද මෙම දිවයින පොහොසත්ය. එක්සත් ජාතීන්ගේ සාගර නීතිය පිළිබඳ සම්මුතිය (United Nations Convention on Law of the Sea) යටතේ සුවිශේෂී ආර්ථික කලාපයට ඔබ්බෙන් ජාත්‍යන්තර මුහුද දක්වා විහිදෙන මුහුදු පතුල කලාපයක් සඳහා ද ශ්‍රී ලංකාව හිමිකම් පා ඇත. වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය සම්පත් මුහුණ දෙන්නා වූ පාරිසරික ගැටළු අතර වෙරළ බාදනය, වෙරළබඩ හා සමුද්‍රීය වාසස්ථාන හායනය, වෙරළබඩ හා සමුද්‍ර දූෂණය සහ සාගර ආම්ලිකතාවය ඉහළ යාම ප්‍රධාන වේ. ස්වභාවික හා මිනිසා විසින් නිර්මිත හේතූන් මත වෙරළ බාදනය, වෙරළ තීරය පසුබැසීම, ලවණ ජලය ආක්‍රමණය කිරීම, ලවණතාව වර්ධනය කිරීම සහ ඵලදායී ඉඩම් අහිමි වීම සිදු වේ. ගොඩබිම මෙන්ම සාගර ආශ්‍රිත දූෂක ද්‍රව්‍ය මගින් වෙරළබඩ හා සාගර පරිසරය දූෂණය වේ. වඩාත්ම දුෂ්කර අභියෝගය වන්නේ දූෂකවලින් බහුතරයක් අදාශ්‍රාමාන මූලාශ්‍රවලින් පැමිණීමයි. විනාශයේ තර්ජනයට මුහුණ දී ඇති අතිශය අවදානම් සහිත පරිසර පද්ධති දෙකක් වන්නේ කඩොලාන සහ කොරල්පරය. සාමාන්‍යයෙන් වෙරළ බාදනය හා පරිසර දූෂණය ඇති කරන හේතු සාධක වෙරළබඩ වාසස්ථාන හායනය සඳහා ද වගකිව යුතුය.

4.3.1. වෙරළ සහ සාගර පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය

4.3.1.1. සෘණාත්මක බලපෑම් අවම කරමින් සහ අනවශ්‍ය සහ නැවත යථා තත්ත්වයට පත් කල නොහැකි හානිවලින් පරිසරය ආරක්ෂා කරමින් ආර්ථික සංවර්ධනයේ ප්‍රතිලාභ සියලු පාර්ශ්වකරුවන්ට ප්‍රශස්ත ලෙස ලබා දීම සඳහා

ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ සහ සමුද්‍ර සම්පත් කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කෙරේ.

- 4.3.1.2. සම්පත් සංරක්ෂණය සහ-කළමනාකරණය පිළිබඳ වඩා නිවැරදි, සාක්ෂි පදනම් කරගත් තීරණ ගත හැකි වන පරිදි කඩොලාන, මුහුදු තෘණ සහ කොරල්පර ඇතුළු වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධති පිළිබඳ තොරතුරු ක්‍රමානුකූලව එක්රැස් කර වරින් වර යාවත්කාලීන කිරීමෙන් එම පද්ධතිවල වෙනස්කම් නියාමනය, වාර්තා කිරීම සහ සමාලෝචනය කිරීම.
- 4.3.1.3. තර්ජන නිරීක්ෂණය කිරීම, වාසස්ථානවල වෙනස්වීම් ඇගයීම සහ හානිය පාලනය කිරීම සඳහා වන්දිකා මත පදනම් වූ නිරීක්ෂණ, චූර්ත තාක්ෂණය සහ භූ ගෝලීය තොරතුරු පද්ධති විශ්ලේෂණ මෙවලම් ඇතුළු නව නිරීක්ෂණ ක්‍රමවේද යෙදීමෙන් වෙරළ කලාප කළමනාකරණය ශක්තිමත් කෙරේ.
- 4.3.1.4. වැදගත් වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධති සහ ස්චාරක්ෂක කලාප හඳුනාගැනීම සඳහා පුළුල් කලාප සිතියම්කරණය, නිර්ණායක සකස් කිරීම සහ තිරසාර භාවිතය, කළමනාකරණය සහ සම්පත් ආරක්ෂා කිරීම සහතික කිරීම සඳහා සහ-කළමනාකරණ පද්ධති පිහිටුවීම හරහා තෝරාගත් ස්ථාන ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ගේ සහ ධීවර සමූපකාර වැනි ප්‍රජා සංවිධානවල සහභාගීත්වයෙන් විද්‍යාත්මක කළමනාකරණයක් යටතට ගෙන එනු ඇත.
- 4.3.1.5. අංක 4.2.1.4 හි යෝජිත භායනය වීමට වගකිව යුතු පාර්ශ්වයන්ට වගකීම පවරන මූල්‍ය යාන්ත්‍රණයට අනුකූලව ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් සඳහා ප්‍රතිලාභ බෙදා ගැනීමේ යෝජනා ක්‍රම සහිත වෙරළබඩ හා සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධතිවල භායනය වූ භූමි ප්‍රදේශ ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම සඳහා විද්‍යාත්මකව සැලසුම් කරන ලද ස්වභාවික අනුප්‍රාප්තික (Succession)

සහ කෘත්‍රීම වගා වැඩසටහන් ප්‍රජා සංවිධාන, පෞද්ගලික අංශය සහ සිවිල් සමාජ සංවිධානවල සහභාගීත්වය ඇතිව සංවිධානය කරනු ලැබේ.

4.3.1.6. වෙරළ තීරයේ පිහිටා ඇති ප්‍රධාන නගර සඳහා ගංවතුර රැඳවුම් ස්ථාන (Flood Detention Sites) ලෙස ක්‍රියා කරන වෙරළබඩ තෙත්බිම් හඳුනා ගැනීමට, ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමට සහ-කළමනාකරණය කිරීමට සහ ගංවතුර උවදුරට එරෙහිව ආරක්ෂක පද්ධති ලෙස එම නගරවල සහ ඒ අවට පිහිටි තෙත් බිම් යොදා ගැනීමට කටයුතු කරනු ලැබේ.

4.3.1.7. නීතිවිරෝධී ඉදිකිරීම්, නීති විරෝධී ජලජීවී වගාව සහ විනෝදාත්මක කටයුතු, ප්ලාස්ටික් සහ පොලිතින් අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම වැනි වෙරළ සහ සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධති හානියට ලක් කිරීමේ මානව ක්‍රියාකාරකම් නිරීක්ෂණය, ඇගයීම සහ පාලනය කිරීම සඳහා පවතින නීතිමය සහ නියාමන ප්‍රතිපාදන ශක්තිමත් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය සංශෝධන හඳුන්වාදීම සහ ඒවා වෙනත් ඉඩම් පරිහරණයන් බවට පත් කිරීම වැලැක්වීමට පියවර ගැනීම සඳහා එම පිළියම් දැඩි ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම සහතික කිරීම.

4.3.2. වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය

4.3.2.1. ක්ෂය වී ඇති පරිසර පද්ධති සහ වෙරළබඩ වාසස්ථාන නැවත පිරවීම සඳහා, අවශ්‍ය ස්ථානවල සමුද්‍ර ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ (Marine Protected Areas) හරහා කඩොලාන, කොරල්පර, වැලි කඳු සහ ගිලුණු නැව් ආශ්‍රිත ප්‍රදේශ ඇතුළු වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය කිරීම සහ වෙරළබඩ හා සමුද්‍ර වාසස්ථාන ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම ද සහතික කරමින් වෙරළ ස්ථායීතාවය වැඩි දියුණු කිරීම සහ වෙරළ තීරයේ පසුබැසීම පාලනය කිරීම සඳහා

පරිසර පද්ධති මත පදනම් වූ ප්‍රවේශයන් ප්‍රධාන ධාරාවට යොමු කෙරේ.

4.3.2.2. වෙරළබඩ ස්ථායීතාවය සම්බන්ධයෙන් මුහුදු මට්ටම ඉහළයාම සහ සාගර ආම්ලිකතාවය නිරීක්ෂණය කිරීම සඳහා වන පහසුකම් උපායමාර්ගික ස්ථානවල ස්ථාපිත කරනු ලබන අතර තීරණාත්මක ප්‍රදේශ සහ අවදානම් ස්ථාන වෙන්කර හඳුනා ගැනීමට සහ ඒවායේ තිරසාර භාවිතය, කළමනාකරණය සහ සංරක්ෂණය සඳහා කාලෝචිත ප්‍රතිචාර දක්වන උපායමාර්ග සකස් කිරීම සඳහා එම පහසුකම්වල දත්ත නීතිපතා විශ්ලේෂණය කෙරේ.

4.3.2.3. වැලි ගොඩදැමීම වැනි වෙරළ බාදනය වන හේතූන් පාලනය කිරීම සඳහා දැනට පවතින නීතිමය සහ නියාමන ප්‍රතිපාදන ශක්තිමත් කිරීමට අවශ්‍ය සංශෝධන හඳුන්වා දෙමින් වෙරළ ස්ථායීතාවය ඉහළ නැංවීමට සහ වෙරළ පසුබැසීමේ ක්‍රියාවලිය පාලනය කිරීමට කටයුතු කෙරේ.

4.3.3. වෙරළ සහ සමුද්‍ර දූෂණය කළමනාකරණය

4.3.3.1. සමුද්‍ර දූෂණය වැළැක්වීම සඳහා උපරිම මහජන සහයෝගය ලබා ගැනීම සඳහා දේශසීමා හරහා සිදුවන දූෂණය ඇතුළු සමුද්‍ර හා වෙරළ දූෂණය පිළිබඳ මහජනතාව දැනුවත් කිරීම වැඩි කිරීම සහ ප්‍රදේශයේ දූෂණ මට්ටම සහ දූෂිත ප්‍රදේශ පිරිසිදු කිරීමේ මට්ටම නිරීක්ෂණය කිරීමේ සහ වාර්තා කිරීමේ ක්‍රියාවලියේදී සියලුම පාර්ශවකරුවන්ගේ ක්‍රියාකාරී සහභාගීත්වය දිරිමත් කිරීම.

4.3.3.2. දේශසීමා හරහා සිදුවන දූෂණය ඇතුළු වෙරළාසන්න සහ සමුද්‍ර දූෂණය පාලනය කිරීම සඳහා පවතින නීතිමය සහ නියාමන ප්‍රතිපාදන සමාලෝචනය කර දූෂණය පාලනය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය ආරක්ෂණ ක්‍රියාමාර්ග හඳුන්වා දෙනු ලැබේ.

4.3.3.3. ස්වභාවික උපද්‍රව, නාවික අනතුරු ඇතුළු දේශසීමා දූෂණය, දිගුකාලීනව දූෂක එකතුවීම් මෙන්ම වෙරළ සම්පත් නීති විරෝධී ලෙස විනාශ කිරීම ඇතුළු සිදුවීම්වල බලපෑම් තක්සේරු කිරීමට මිනුම් සලකුණු සැකසීමට වෙරළ කලාපයේ නිරන්තර මූලික සමීක්ෂණ සිදු කිරීම අනිවාර්ය කෙරේ. එමඟින් යථා තත්ත්වයට පත් කිරීමේ කටයුතු, වන්දි සඳහා නිවැරදි හිමිකම් සැකසීම සහ බලපෑමට ලක් වූ පාර්ශවයන්ට සහන සැලසීම සඳහා නිසි ස්වභාවික සම්පත් හානි තක්සේරු කිරීම් (Natural Resources Damage Assessment) සිදු කළ හැකිය.

4.3.3.4. ස්වභාවික උපද්‍රව, නාවික අනතුරු ආදියෙන් සිදුවන පාරිසරික හානි අවම කර ගැනීම සඳහා අදාළ ආයතන සහ ප්‍රජාවන්ගේ සහභාගීත්වයෙන් නවීන හදිසි සුදානම් සැලැස්මක් සකස් කිරීමට අදාළ ආයතන සමඟ සම්බන්ධීකරණය සිදු කෙරේ.

4.4. පරිසර දූෂණය වැලැක්වීම, පාලනය කිරීම සහ කසළ කළමනාකරණය

ආර්ථික ක්‍රියාවලි මගින් ඇතැම් අවස්ථාවලදී නිදහසේ පරිසරයට මුදාහරිනු ලබන්නා වූ කසළ සහ හානිකර අතුරු නිෂ්පාදන උත්පාදනය කරනු ලබයි. බලශක්තිය හා ප්‍රවාහනය වැනි කර්මාන්ත සහ සේවාවන්හි වර්ධනයත්, රටෙහි ප්‍රධාන නගර අවට අධික නාගරික පැතිරීමත් සමගින් ජීවන ආධාරක පද්ධති (Life-Support Systems) කෙරෙහි ඉහළ පීඩනයක් එල්ල කරනු ලබන ආකාරයේ වායුගෝලීය, ජල, පාංශු, ශබ්ද සහ දෘෂ්‍ය දූෂණයක් ශ්‍රී ලංකාව තුළ දක්නට හැකි වී ඇත. එමෙන්ම, සංවර්ධන ක්‍රියා ආශ්‍රිතව ආලෝක, තාප සහ විකිරණ දූෂණයන් ද හිස ඔසවමින් පවතී. දූෂණය හේතුවෙන් ජලය, වායුව සහ ඒ ආශ්‍රිත පරිසරයෙහි ගුණාත්මකභාවය පිරිහීම හේතුවෙන් පිරිසුදු වායුව, පානීය ජලය, සුරක්ෂිත ආහාර වැනි මූලික ජීවන අවශ්‍යතා මිනිසාට අහිමි වී ඇති අතර, ඒ හේතුවෙන්ම නිර්මාණය වනු ලබන සෞඛ්‍ය සහ

සනීපාරක්ෂාව පිළිබඳ ගැටළු වලට ද මුහුණ පෑමට ඔවුන්ට සිදු වී ඇත. මෙම තත්ත්වය කොළඹ නගරය සහ වෙනත් පළාත්වල ප්‍රධාන නගර ආශ්‍රිත නාගරික පැතුරුම විසින් වඩාත් උග්‍ර බවට පත්කොට තිබේ. විවිධ ප්‍රතිපත්ති ඇසුරෙන් මෙම ගැටළු විසඳීම සඳහා රජය කටයුතු කළත්, මෙම ගැටලුව අඛණ්ඩව වර්ධනය වනු දක්නට ලැබේ. එබැවින්, තීරසාර සංවර්ධනය වෙනුවෙන් වූ ජාතික අභිලාෂය සතුටුදායක අන්දමින් සාක්ෂාත් කරගැනීම සඳහා ඉහත කී පාරිසරක තත්ත්වයන් යටතේ සඵලදායකව යොදාගත හැකි නව්‍ය සහ කල්පවතින විසඳුම් සොයාගැනීම ජාතික පාරිසරික සැලැස්ම මගින් ඉලක්ක කරනු ලබයි.

4.4.1. වායුගෝලීය දූෂණය කළමනාකරණය කිරීම

4.4.1.1. උපායමාර්ග ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන ප්‍රදේශ තුළ වායු ගුණාත්මකභාව නිරීක්ෂණ පහසුකම් සඳහා ඒකාබද්ධ ජාලයක් ස්ථාපිත කිරීම මගින් රටපුරා වායු ගුණාත්මකභාවය පිළිබඳ නිරන්තර නිරීක්ෂණය සිදු කරනු ඇත. වායු ගුණාත්මක තත්ත්වයෙහි මට්ටම සහ වායු දූෂණයෙහි ප්‍රතිවිපාක පිළිබඳ දැනුම්වත්භාවය ඇතිකිරීම සඳහා මෙම තොරතුරු මහජනතාවට ද විවෘතව තබනු ඇත.

4.4.1.2. පුනර්ජනනීය බලශක්තිය මූලාශ්‍ර භාවිතයට යොමුවීම, සම්පත් කාර්යක්ෂම පිටිතුරු නිෂ්පාදන තාක්ෂණය භාවිතය සහ අපද්‍රව්‍ය අපවාහන පෙර පිරිපහදු කිරීම පිළිබඳ ඉහළ කාර්යක්ෂමතාවයක් සහිත 'end of the pipe treatment' තාක්ෂණය යොදාගැනීම, ඉන්ධන කාර්යක්ෂමතාවය ඉහළ නැංවීම, වඩා කාර්යක්ෂම ඉන්ධනවලට මාරු වීම සහ ඉන්ධනවල දහන කාර්යක්ෂමතාවය වැඩිදියුණු කිරීම ඇතුළත් එහෙත් ඊට පමණක් සීමා නොවූ විකල්ප ප්‍රවර්ධනය කිරීම තුළින් විදුලි බලාගාර, කර්මාන්ත, අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ වැනි ස්ථාවර මූලාශ්‍රවලින් සිදුවන වායු දූෂණය අවම කරගැනීම සඳහා කටයුතු කරනු ඇත.

4.4.1.3. ජංගම මූලාශ්‍ර තුළින් සිදුවන විමෝචනය නිසා සිදුවන වායු දූෂණය අවම කරගැනීම සඳහා මෝටර් රථ විමෝචන පරීක්ෂාව පිළිබඳ වැඩසටහන (Vehicle Emission Testing) වැඩිදියුණු කිරීම; පෞද්ගලික ප්‍රවාහනය අවම කිරීම සඳහා 'Mass Rapid Transport (MRT)' ක්‍රමවේදය සහ දියුණු පහසුකම් සහිත වඩාත් ප්‍රායෝගික පොදු ප්‍රවාහන පද්ධතියක් ඇතුළු ජනතා හිතකාමී ක්‍රමවේද භාවිතයන් හඳුන්වා දීම; ප්‍රවාහන අවශ්‍යතා අවම කිරීම සඳහා ඉල්ලුම් කළමනාකරණ ක්‍රමවේද අනුගමනය කිරීම; මෝටර් රථ සඳහා භාවිත කරනු ලබන ඉන්ධනවල ගුණාත්මක තත්ත්වය වැඩිදියුණු කිරීම; මාර්ග තදබදය පාලනය කිරීම; සියලු පොදු ප්‍රවාහන පද්ධති සඳහා විද්‍යුත් ධාවනය දිරිමත් කිරීම; පරිසර හිතකාමී ප්‍රවාහන මාධ්‍ය භාවිතය දිරිමත් කිරීම සඳහා සුදුසු දිරිදීමේ යෝජනා ක්‍රම තුළින් මෝටරයෙන් ක්‍රියාත්මක නොවන (පාපැදි), දෙමුහුන් සහ විද්‍යුත් රථ ප්‍රවර්ධනය කිරීම ඇතුළත් එහෙත් ඊට පමණක් සීමා නොවූ විවිධ පැතිකඩ සහිත ක්‍රම අනුගමනය කිරීමට කටයුතු කරනු ඇත.

4.4.1.4. ගෘහස්ථ ආහාර පිසීම පිළිබඳ වැඩිදියුණු කරන ලද ක්‍රම, අවම දූෂණයක් සහිත ගෘහස්ථ ඉන්ධන සහ වැඩිදියුණු කරන ලද ගෘහස්ථ පහසුකම් පිළිබඳ අංක 4.7.4.1. සඳහන් කර ඇති පරිදි පර්යේෂණ දිරිමත් කිරීම ඇතුළු සැලසුම් හඳුන්වාදීම සහ ගෘහස්ථ මට්ටමෙන් සිදු කළ හැකි එවැනි අභිවෘද්ධීන් පිළිබඳ මහජන අවබෝධය ඉහළ නැංවීම තුළින් ගෘහස්ථ වායු දූෂණය පාලනය කිරීමට කටයුතු කරනු ඇත.

4.4.1.5. අදාළ නෛතික හා නියාමන මෙවලම් සඵලදායක ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම හා පෞද්ගලික අංශයෙහි සහ ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ගේ සහයෝගය ඇතිව කිසියම් නිෂ්පාදනයක් පිළිබඳව නිෂ්පාදකයා සතු වගකීමට අදාළ 'Extended

Producer Responsibility (EPR)' සහ 3R පද්ධතිය ඇතුළු සහායක වෙළෙඳපොළ පාදක විධික්‍රම සියලුම ආර්ථික අංශ සහ ක්‍රියාවලීන්ට ඇතුළත් කිරීම මගින් පාරිභෝගික භාවිතයෙන් පසුව ඉතිරිවන ප්ලාස්ටික් (post-consumer plastics) ඇතුළු සහ අපද්‍රව්‍ය විවෘත දහනය අවම කිරීම සඳහා පියවර ගනු ඇත.

4.4.2. ජල දූෂණය කළමනාකරණය

4.4.2.1. භෞතික රසායනික සහ ජෛව විද්‍යාත්මක පරාමිතීන් නිතිපතා නිසිකලට නිරීක්ෂණය කිරීම සඳහා පහසුකම් ස්ථාපිත කිරීම හා ගෘහස්ථ, කෘෂිකාර්මික, කාර්මික සහ කසළ කළමනාකරණ අංශයෙහි ද්‍රව අපද්‍රව්‍ය සහ සන අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම පාලනය කිරීම තුළින් ගංගා, ඇළදොළ, ජලාශ හා භූගත ජලාශ මූලාශ්‍රවල ජලයෙහි ගුණාත්මකභාවය ඉහළ නැංවිය හැකි අතර, මතුපිට සහ භූගත ජල මූලාශ්‍ර පානීය සහ වෙනත් ගෘහ අවශ්‍යතා සඳහා මෙන්ම කෘෂිකාර්මික හා කාර්මික නිෂ්පාදන සඳහා ද හිතකර මට්ටමක පවතිනේද යන වග සනාථ කරගත හැකිවනු ඇත.

4.4.2.2. සියලුම නාගරික හා තදාසන්න ප්‍රදේශ තුළ නවීන මධ්‍යම පිරිපහදුවකින් සමන්විත අපජල බැහැර කිරීමේ පද්ධති ස්ථාපිත කිරීම, අප ජලය ප්‍රතිචක්‍රීකරණ පහසුකම් මගින් ගෘහාශ්‍රිත හා සේවා ස්ථාන තුළ සනීපාරක්ෂක තත්ත්වයන්හි සුරක්ෂිතභාවය සහතික කරගනු ලබන අතරවාරයේදීම අප ජලය මතුපිට සහ භූගත ජල මූලාශ්‍ර වෙත ඇතුළු වීම වළක්වා ගැනීමට ද පියවර ගනු ඇත. මෙමගින් නාගරික හා තදාසන්න ප්‍රදේශ තුළ අපජල කළමනාකරණය වඩාත් සතුටුදායක තත්ත්වයක පවත්වා ගැනීමට හැකි වනු ඇත.

4.4.2.3. ජාතික හා උප ජාතික මට්ටම්වලින් අදාළ ආයතනවල ධාරිතාවය වර්ධනය කිරීම, අත්‍යාවශ්‍ය යටිතල පහසුකම්

ස්ථාපිත කිරීම, නිරීක්ෂණ පද්ධති වැඩිදියුණු කිරීම, ගං මුවදොර ආශ්‍රිත ප්‍රදේශ තුළ වැලි ගොඩදැමීම පාලනය කිරීම, ස්වභාවික පරිසරය පාදක කොටගත් විධික්‍රම ආශ්‍රයෙන් ගංගා පිටාර මට්ටම් කළමනාකරණය ගැනීම තුළින් වෙරළාසන්න ප්‍රදේශ තුළ ගංගාවන්ට සහ වෙනත් ජල මූලාශ්‍රවලට ලවණ ජලය ඇතුළු වීම පාලනය කිරීමට කටයුතු කරනු ඇත.

4.4.2.4. වෙරළාසන්න පාරිසරික පද්ධතිවල ජල දූෂණය පාලනය කිරීම සඳහා වූ ප්‍රතිපත්ති පියවර සවිබලගැන්වීම උදෙසා එකී ප්‍රදේශවල ජලයෙහි (කළපු, මෝය, සහ මුහුද ආශ්‍රිත ජලයෙහි) ගුණාත්මකභාවය පිළිබඳව ද බහුවිධ මූලාශ්‍රවලින් සිදුවනු ලබන ජල දූෂණය පිළිබඳව ද සෝදිසි කිරීම සඳහා නිරන්තරයෙන් ක්‍රියාත්මක වන විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ සිදුකිරීම දිරිමත් කරනු ඇත.

4.4.3. සන අපද්‍රව්‍ය තිරසාරව කළමනාකරණය කිරීම

4.4.3.1. ජීවන චක්‍ර ප්‍රවේශය, තිරසාර නිෂ්පාදනය සහ පරිභෝජනය, චක්‍රීය ආර්ථිකය සහ 3 R සහ ආශ්‍රිත මූලධර්ම මත පදනම්, සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ සාකච්ඡා ප්‍රවේශයක් ගෘහස්ථ, පළාත් පාලන, ප්‍රාදේශීය හා ජාතික යන සියලු මට්ටම්වල ක්‍රියාකාරකම් හා සමගාමී කිරීම මූලික ධාරාවට ඇතුළත් කරනු ඇත.

4.4.3.2. පහත සඳහන් විසඳුම් ද ඇතුළත් ඊට පමණක් සීමා නොවූ වැඩපිළිවෙළක් තුළින් සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ ඒකාබද්ධ ජාතික වැඩපිළිවෙළක් ස්ථාපිත කරනු ඇත.

- අවශ්‍ය පරිදි, සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රමිතීන් සහ මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම හා යාවත්කාලීන කිරීම.

- මූලාශ්‍රය තුළදීම අපද්‍රව්‍ය කාණ්ඩවලට වෙන්කිරීම, ජෛව භායනයට ලක් නොවන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රතිචක්‍රීකරණය, මූලාශ්‍ර තුළ දී ම විධිමත්ව එකතු කරගැනීම, කාබනික පොහොර නිෂ්පාදනය වැනි විකල්ප කළමනාකරණ ක්‍රම ප්‍රවර්ධනය වැනි මූලික ක්‍රියාකාරකම් ආවරණය කරගනිමින් කසළ කළමනාකරණයෙහි මෙහෙයුම් පද්ධතිය න්‍යායානුකූලව සංවිධාන කිරීම.
- විවිධ ක්‍රියාකාරීත්ව මට්ටම් තුළදී සුදුසු තාක්ෂණය හඳුන්වාදීම.
- අවශ්‍ය තාක්ෂණික පහසුකම් සහ පුහුණු සැපයීම මගින් පළාත් පාලන අධිකාර සහ වෙනත් පළාත් හා ජාතික මට්ටමෙහි පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ධාරිතාවය වර්ධනය කිරීම.
- සියලු මට්ටම්වලින් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා සම්බන්ධවන්නන්ගේ වෘත්තීමය සෞඛ්‍යය සහ සුරක්ෂිතතාව තහවුරු කිරීම.
- කසළ බැහැර කරනු ලබන ස්ථාන නිසි ප්‍රතිස්ථාපන/ පුනරුත්ථාපන වැඩපිළිවෙළක් සහිතව වසා දැමීම.
- කසළ කළමනාකරණය පිළිබඳ මැනීම, වාර්තාකරණය සහ තහවුරු කිරීම පිළිබඳ පද්ධතියක් (MRV system) ස්ථාපිත කිරීම.
- කසළ කළමනාකරණය පිළිබඳ කටයුතු කිරීම සඳහා රාජ්‍ය පෞද්ගලික හවුල්කාරීත්ව වැඩසටහන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
- විවිධ ආයතන විසින් සිදුකරනු ලබන කසළ කළමනාකරණය නිරීක්ෂණය හා නියාමනය සඳහා ප්‍රධාන ආයතනයන් ස්ථාපිත කිරීම.

4.4.3.3. නව තාක්ෂණය හඳුන්වාදීම, අවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් සකස් කිරීම, දැනට ක්‍රියාත්මක නීති හා රෙගුලාසි සංශෝධනය

කිරීම හා පළාත්, ප්‍රාදේශීය සහ ජාතික මට්ටම්වලින් නිරන්තර වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආයතනික ධාරිතාවය වර්ධනය කිරීම තුළින් සායනික අපද්‍රව්‍ය, විවිධ වර්ගවල විෂ සහිත කාර්මික අපද්‍රව්‍ය සහ දිගුකල් පවතින කාබනික අපද්‍රව්‍ය ආශ්‍රිත හානිකර කසළ කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා පියවර ගනු ලැබේ.

- 4.4.3.4. විවිධ රටවල අපද්‍රව්‍ය මෙරටට බැහැර කිරීම වළක්වා ගැනීම සඳහා දැනට ක්‍රියාත්මක නීති වැඩිදුරටත් සවිබලගැන්වීම සහ ඒ සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කරනු ලබන ආයතනවල ධාරිතා වර්ධනය සිදු කරනු ඇත.
- 4.4.3.5. රාජ්‍ය පෞද්ගලික හවුල්කාරීත්ව ආයෝජනයන් තුළින් ප්‍රතිචක්‍රීකරණ පහසුකම් ස්ථාපිත කරනු ලැබීම හා දේශීය බලධාරීන්, පෞද්ගලික අංශය සහ දුම්රිය දෙපාර්තමේන්තුවෙහි හවුල්කාරීත්වය සහිතව හාණ්ඩ සැපයුම් දාමයන් ස්ථාපිත කිරීම තුළින් ඉදිකිරීම් සහ ගොඩනැගිලි කඩා ඉවත් කිරීම ආශ්‍රිත අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම විධිමත් කරනු ලැබේ.
- 4.4.3.6. නිෂ්පාදක/ ආනයනකරු වෙත පවරනු ලබන විස්තෘත වගකීම (Extended Producer/Importer Responsibility (EPR)) ක්‍රමවේදය පිළිබඳ නියාමන සවිබලගැන්වීම තුළින් විද්‍යුත් අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම විධිමත් කරනු ඇත.
- 4.4.3.7. පොලිස්ටයිරීන් හා ප්ලාස්ටික් වැනි කෘතිම හා ජෛව හායනයට ලක් නොවන ද්‍රව්‍ය නිෂ්පාදනය, අපනයනය, භාවිතය සහ බැහැර කිරීම පිළිබඳ රෙගුලාසි ශක්තිමත් කිරීම හා වෙළෙඳපොළ පාදක ආර්ථික මෙවලම් අනුගමනය කිරීම තුළින් ප්ලාස්ටික් අපද්‍රව්‍ය ජනනය අවම කරගනු ලැබේ.
- 4.4.3.8. 'අපද්‍රව්‍ය යනු හිරිහැරයක් නොව සම්පතකි' යනුවෙන් සැලකීම සඳහා මිනිසුන් තුළ ආකල්පමය වෙනසක්

ඇති කිරීම වෙනුවෙන් “ප්‍රතිභාවිතය හා අපද්‍රව්‍ය ප්‍රතිචක්‍රීකරණය” පිළිබඳ දිරිමත් කිරීම් සහිත දැනුම්වත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම, කසළ එක්රැස් කිරීම සෑම ගෘහ ඒකකයක් දක්වා ව්‍යාප්ත කිරීම, ඒ පිළිබඳ අතපසු කිරීම් නිරීක්ෂණය කිරීම සඳහා ආයතනික ධාරිතාවය පුළුල් කිරීම සහ නෛතික රාමු අවශ්‍ය පරිදි හැඩගැස්වීම තුළින් මහජනතාවගේ දැනුම්වත්භාවය වර්ධනය කරනු ඇත.

4.4.4. වෙනත් ආකාරයේ එනම්: ශබ්ද, දෘෂ්‍ය, තාප, ආලෝක සහ විකිරණ ආශ්‍රිත දූෂණය කළමනාකරණය

4.4.4.1. මූලික සමීක්ෂණයක් සිදු කිරීම මගින් ශබ්ද, දෘෂ්‍ය, තාප, ආලෝක සහ විකිරණ ආශ්‍රිත දූෂණයෙහි වර්තමාන මට්ටම තක්සේරු කරනු ලබන අතර, ඒ පිළිබඳව ගැටළු විසඳා ගැනීම සඳහා වගකිව යුතු ආයතනවල ධාරිතා වර්ධනය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය නියාමන සංශෝධන හා ක්‍රියාමාර්ග හඳුන්වා දෙනු ඇත.

4.4.4.2. විද්‍යාත්මක ක්‍රම භාවිත කරමින්, දැනට පවතින විභව විකරණශීලී අපද්‍රව්‍ය මූලාශ්‍රයන් පිළිබඳ සාක්ෂි පිළිබඳ විමර්ශනයන් සිදුකරනු ලබන අතර, පවතින තාක්ෂණික නියමාවලි සහ මාර්ගෝපදේශ වැඩිදියුණු කිරීම, අවශ්‍ය වේ නම් නව තාක්ෂණික නියමාවලි සහ මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම, නියාමන පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීම, අත්‍යවශ්‍ය පහසුකම් සහ පුහුණු කාර්ය මණ්ඩලයක් සපයා දීම තුළින් අදාළ ආයතනවල ධාරිතාවය ඉහළ නැංවීම සහ අවශ්‍ය නෛතික හා නියාමන සංශෝධනය තුළින් ඉහත සඳහන් “වෙනත් ආකාරවල අපද්‍රව්‍ය” සඵලදායක ලෙස කළමනාකරණය කිරීම සඳහා පියවර ගනු ඇත.

4.5. දේශගුණ විපර්යාස සහ ගෝලීය පාරිසරික අභියෝග

ආර්ථිකය ගෝලීයව ඒකාබද්ධ වී පැවතීම එහි පාරිසරික ප්‍රතිඵල ද, ජාතික දේශ සීමාවන්ගෙන් ඔබ්බට පැතිර යාම හේතු වෙයි. දිනෙන් දින ඉහළ යන දේශගුණ විපර්යාස නිසා ඇති වන තර්ජනය, ඕසෝන් ස්ථරයට හානි වීම, ගෝලීය ජෛවවිවිධත්ව හානි සහ වායුගෝලීය හා සමුද්‍රීය දූෂණය ඒ පිළිබඳ මූලික උදාහරණ වේ. ඒ අතරින්, ලොව පුරා පැතිරුණු ප්‍රතිවිපාක සහිත දරුණුතම ගෝලීය පාරිසරික ගැටළුව ලෙස දේශගුණ විපර්යාස හඳුන්වා දිය හැක. ඉන්දියන් සාගරය තුළ ආකූලතා බහුල කළාපයක පිහිටා ඇති සර්ම කළාපීය රටක් වීම හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාව දේශගුණ විපර්යාසවල අහිතකර බලපෑමට පහසුවෙන් ගොදුරු විය හැකි රටක් බවට වී ඇත. ඉහත කී දේශගුණ විපර්යාසයෙහි ප්‍රතිවිපාක හේතුවෙන් තිරසාර සංවර්ධනය, අඩු කාබන් විමෝචනයක් සහිතව සහ දේශගුණික තත්ත්වයන්ට ඔරොත්තු දිය හැකි ආකාරයෙන් පවත්වාගත යුතු යැයි අතිරේක කොන්දේසි ද පැවරී ඇත. ස්වාභාවික ආපදාවන්ට ගොදුරු වන පුද්ගලයන්ගේ සංඛ්‍යාව ඉහළ යෑම, භෝග වගා හානි ඉහළ යෑම සහ කෘෂිකාර්මික නිෂ්පාදන ඵලදායිත්වය පහළ බැසීම, ජීවනෝපායන්ට එල්ල වන තර්ජන වැඩි වීම සහ සියලුම ආර්ථික අංශවල පාරිසරික හානියෙහි පිරිවැය සීඝ්‍රයෙන් ඉහළ යෑම යනාදී මුහුණුවරවලින් මෙම දේශගුණ විපර්යාසවල අහිතකර බලයන්හි විනාශකාරී ධාරිතාව මේ වන විටත් හෙළිදරව් වී ඇත. අනිකුත් පාරිසරික ගැටළුවලට වඩා දේශගුණ විපර්යාස කෙරෙහි ජාත්‍යන්තර අවධානය යොමු වී තිබුණත් සෙසු පාරිසරික ගැටළු රැසක තත්ත්වය ද දිනෙන් දින දරුණුවෙමින් පවතින බව පෙනී ගොස් ඇත. එම ගැටළුවලින් බහුතරය එකිනෙක හා අන්තර් සම්බන්ධිත ය. උදාහරණයක් ලෙස සැලකූ විට, ඕසෝන් ස්ථරය හානිවීමට හේතුවන ද්‍රව්‍ය මෙන්ම එය වළක්වාගැනීම සඳහා හඳුන්වාදෙනු ලැබූ ද්‍රව්‍ය බොහොමයක්ම, දේශගුණ විපර්යාසයට හේතුවන බව සොයාගෙන ඇත.

එබැවින්, ගෝලීය පාරිසරික තර්ජන අවම කරගැනීම සඳහා ක්‍රම සොයා ගැනීමත්, එකී ගෝලීය පාරිසරික තර්ජනවලට පසුව සිදුවන හානි

සම්බන්ධයෙන් පියවර ගැනීමක් ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින්ගේ අනිවාර්යය වගකීමක් බවට පත් වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාවට තනි රාජ්‍යයක් වශයෙන් මෙම ගෝලීය පාරිසරික ප්‍රතිවිපාකවලින් මිදීමට හැකියාවක් නොමැත.

එබැවින්, ගෝලීය පාරිසරික තර්ජන සම්බන්ධයෙන් බහුජාතික පාරිසරික ගිවිසුම්වල සඳහන් විසඳුම් ක්‍රියාමාර්ගවල සහාය පැතීම සඳහා එම ගිවිසුම්වල පාර්ශ්වයක් ලෙස වෙනත් රටවල් හා සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම මෙම අන්තර්ජාතික පාරිසරික තර්ජන පිළිබඳ ගැටළු හමුවේ අප රට සතුට පවතින මූලික විකල්පය වේ.

4.5.1. දේශගුණ විපර්යාස: අනුහුරුවීම, අවම කර ගැනීම සහ අලාභ සහ හානි

4.5.1.1. දේශගුණ විපර්යාසවල අහිතකර බලපෑම්වලට ගොදුරු වීමේ අවදානම පිළිබඳව කලින් කල ඇගයීම් සිදුකරනු ලබන අතර, අවදානමට ගොදුරු විය හැකි කලාප සහ අංශ වෙත ඇති අහිතකර බලපෑම් අවම කරගැනීම සඳහා සුදුසු අනුහුරුවීමේ උපාය මාර්ග හඳුනාගනු ඇත.

4.5.1.2. ආන්තික කාලගුණ තත්ත්වයන් මෙන්ම, ඉතා සෙමින් සිදුවනු ලබන වෙනස්වීම්වල බලපෑම් අවම කරගැනීම සඳහා කාලීනව ගත යුතු පියවර පහසුකිරීම සඳහා දේශගුණ විපර්යාස සඳහා අනුහුරුවීම රාජ්‍ය, පෞද්ගලික, ප්‍රජා සහ සිවිල් සමාජ ක්‍රියාකාරීවල මුඛ්‍ය ධාරාගත කිරීම කරනු ඇත.

4.5.1.3. අවදානමට ගොදුරු විය හැකි අංශ/ කලාප /ප්‍රජාවන් හි විශේෂ අවධානය සහිත පුද්ගලයන්, වෙනස් හැකියාවන් ගෙන් යුතු පුද්ගලයන්, තරුණ පිරිස සහ කාන්තාවන් ද ඇතුළුව පුද්ගලයන් හා ප්‍රජාවන් සඳහා පුද්ගලික හා ප්‍රජා මට්ටමෙන් දේශගුණ විපර්යාස ප්‍රතිවිපාකවල සඳහා හැඩගැසීම හා ඔරොත්තු දීම සඳහා යෝග්‍ය පියවර හඳුන්වාදීම තුළින් අවදානමට මුහුණ පෑමේ සම්භාවිතාවය අවම කරනු ලැබේ.

4.5.1.4. තාක්ෂණික අවශ්‍යතා ඇගයුමෙහි (Technology Need Assessment) යෝජනා කොට ඇති හොඳම තාක්ෂණය තෝරාගැනීම සඳහා සපයා ඇති මාර්ගෝපදේශ හා නිර්ණායක අනුව, දේශගුණ විපර්යාසයෙහි බරපතල ප්‍රතිවිපාක සඳහා අනුහුරුවීම පිණිස සුහුරු දේශගුණික විසඳුම් හඳුනාගැනීම, ඒ සඳහා ප්‍රවේශවීම සහ ඒවා සඵලදායක ලෙස යොදාගැනීම සඳහා අවදානමට ගොදුරු විය හැකි අංශවල තනි පුද්ගල සහ ප්‍රජා පාර්ශ්වකරුවන් හට සහාය පිරිනමනු ඇත.

4.5.1.5. හරිතාගාර වායු විමෝචනය අවම කරගැනීමේ ඉහළ සම්භාවිතාවයකින් යුත් ප්‍රමුඛතා අංශ තුළ ඒ සඳහා සුදුසු අවම කිරීමේ වැඩපිළිවෙලවල් ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් හරිතාගාර වායු විමෝචනය අවම කර ගැනීම පිළිබඳ ගෝලීය බැඳීම සඳහා දායකත්වය ලබා දෙනු ලැබේ.

4.5.1.6. වැඩිදියුණු කරන ලද පාරිසරික තත්ත්වයන්, බලශක්ති සහ ආහාර සුරක්ෂිතතාවය ඉහළ නැංවීම, සහ ආනයන කරනු ලබන ආහාර ඉන්ධන භාවිතය අවම කරගැනීම, සෞඛ්‍ය ප්‍රතිලාභ වැඩිදියුණු කරගැනීම වැනි අතිරේක පාරිසරික ප්‍රතිලාභ උපරිමකරණය කරගැනීම සඳහා පහත සඳහන් පිළිවෙත් ද ඇතුළු එහෙත් ඒවාට පමණක් සීමා නොවූ වැඩපිළිවෙලක් තුළින් හරිතාගාර වායු විමෝචනය අවම කරගැනීම සඳහා කටයුතු කරනු ඇත.

- බලශක්ති කාර්යක්ෂමතාවය වැඩිදියුණු කිරීම.
- පුනර්ජනනීය බලශක්තිය.
- ප්‍රවාහනය පිළිබඳ ඒකාබද්ධ විසඳුම්.
- අඩු විමෝචනය හෝ විමෝචනය රහිත රථ වාහන ඇතුළුව මෝටර් මගින් ක්‍රියාත්මක නොවන රථවාහන භාවිතය.
- කසළ කළමනාකරණය සඳහා ඒකාබද්ධ විසඳුම්.

- වනාන්තර එළි කිරීම සහ වන භායනය හේතුවෙන් සිදුවන විමෝචනය අවම කරගැනීම (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation)
- අවම කිරීමේ අතිරේක ප්‍රතිලාභ ලෙස ලැබෙන දේශගුණික සුහුරු කෘෂිකාර්මික (Climate Smart Agriculture) ව්‍යවහාර අනුගමනය කිරීම.
- ආහාර සංරක්ෂණය හා ගබඩා කිරීම සඳහා සාම්ප්‍රදායික ක්‍රම අනුගමනය කිරීම.
- සම්පත් කාර්යක්ෂම පිවිතුරු නිෂ්පාදන (Resource Efficient Cleaner Production)
- පාරිසරික හිතකර ශීතකාරක ද්‍රව්‍ය.

4.5.1.7 හරිතාගාර වායු විමෝචනය අවම කරගැනීමේ ප්‍රයත්න, හරිතාගාර වායු විමෝචනය සහ එය අවම කිරීම පිළිබඳ වාර්තාකරණය පිළිබඳ සැලසුම් කිරීම වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ජාතික, ආංශික සහ ආයතන මට්ටමින් මැනීම, වාර්තාකරණය සහ තහවුරු කිරීම (Measurement; Reporting and Verification) සඳහා ඒකාබද්ධ පද්ධතියක් සකස් කිරීම.

4.5.1.8. විමෝචන වෙළඳාම් යෝජනා ක්‍රම සහ කාබන් බදු මගින් නිරූපණය වනු ලබන කාබන් මිලකරණ මෙවලම් (Carbon Pricing Instruments) වැඩි දියුණු කළ හැකි ක්‍රමවේද පිළිබඳ සොයා බැලීම සහ කාබන් හුවමාරුව සඳහා ගෝලීය වශයෙන් ඒකාබද්ධ කළ ජාතික කාබන් වෙළෙඳපොළක් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පියවර ගනු ලැබේ.

4.5.1.9. ව්‍යාපෘති හේතුවෙන් හරිතාගාර වායු විමෝචනය පිළිබඳ ව්‍යාපෘතිවල ධනාත්මක හා සෘණාත්මක දායකත්වයන් මැන

බැලීම (අවම කර ගැනීම පිළිබඳ බලපෑම) සහ දේශගුණ විපර්යාසයෙහි බරපතල අභියෝග ජයගැනීම සඳහා (අනුහුරු වීමේ බලපෑම) වූ බලපෑම හඳුනාගනු ලැබීම සඳහා වන ආයෝජන සැලසුම් මත ප්‍රබල බලපෑමක් ඇති කරනු ලබන දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ උපායමාර්ගික පාරිසරික තක්සේරු (Strategic Environment Assessment) හා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු (Environment Impact Assessment) ක්‍රියාවලියෙහි එක් කොටසක් වශයෙන්, දේශගුණ විපර්යාස ප්‍රතිවිපාක ඇගයුමක් (Climate Change Impact Assessment) හඳුන්වා දීම සඳහා පියවර ගනු ලැබේ.

4.5.1.10. කාලගුණ/ දේශගුණ අනාවැකි පැවසීම වැඩිදියුණු කිරීම, පූර්ව අනතුරු හැඟවීමේ පද්ධති ස්ථාපිත කිරීම, දර්ශක පාදක දේශගුණ රක්ෂණ යෝජනා ක්‍රම (Index-based Climate Insurance Scheme) සඳහා සහාය වීම සහ දේශගුණ ගැටළු හේතුවෙන් සිදුවන සංක්‍රමණ පිළිබඳ ගැටළු විසඳීම ඇතුළුව දේශගුණ විපර්යාස හේතුවෙන් සිදුවන අලාභ සහ හානිවලින් මිදීම සඳහා වොර්සෝ ජාත්‍යන්තර (Warsaw International Mechanism) අනුව දේශීය ක්‍රමවේදයක් සැලසුම් කරනු ලැබේ.

4.5.1.11. දේශගුණ විපර්යාස අවම කරගැනීමේ හා ඊට අනුහුරු වීම පිළිබඳ ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා දත්ත හා තොරතුරු පද්ධති පහසුකම් සහිත වූ ද, අයැවැය වෙන්කිරීම්, මූල්‍යාධාර ආයතන මෙන්ම පෞද්ගලික පිරිනැමීම තුළින් හිමිවන අරමුදල් යොදාගැනීම පිළිබඳ වැඩිදියුණු කළ ක්‍රියාකාරීත්ව ධාරිතාවයෙන් යුතු වූ ද, විධිමත් ආයතනික යාන්ත්‍රණයක් සකස් කරනු ඇත.

4.5.2. වෙනත් ජාත්‍යන්තර පාරිසරික අභියෝග සහ අන්තර්ජාතික සහයෝගීත්ව සංවිධාන

4.5.2.1. ගෝලීය පාරිසරික අභියෝග සම්බන්ධයෙන් බහුජාතික පාරිසරික ගිවිසුම් යටතේ ශ්‍රී ලංකාවේ බැඳීම් හා වගකීම් ඉටු කිරීම සඳහා කාලීන පියවර ගනු ලැබේ.

4.5.2.2. ශීතකාරක ක්‍රියාකාරකම් හා ඕසෝන් ස්ථරය සඳහා හානිකර නොවන ද්‍රව්‍ය මත ක්‍රියාත්මක පද්ධති පිළිබඳ විශේෂ අවධානය යොමුකරමින් ඕසෝන් ස්ථරයෙහි පිරිහීම හා දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ ගෝලීය අභියෝගය ජයගැනීම සඳහා නිසි තාක්ෂණික විසඳුම් හඳුන්වාදීම සහ ප්‍රවර්ධනය සිදු කරනු ඇත.

4.5.2.3. පහත සඳහන් කරුණු පිළිබඳ නිර්ණායක සකස්කිරීම තුළින්, බහු ජාතික පාරිසරික ගිවිසුම් හා සම්බන්ධ වීම සහ ඒ පිළිබඳ වර්ගීකරණය කිරීම පිළිබඳ රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය විධිමත් කළ හැකිය.

- ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය හා වෙනත් පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති තුළ හඳුනාගනු ලැබූ ප්‍රතිපත්ති ප්‍රමුඛතාවන් ඊට අදාළ බහු ජාතික පාරිසරික ගිවිසුම්වල ඉලක්ක හා පරමාර්ථවල අදාළත්වය සමඟ ගැලපීම.
- ජාතික වශයෙන් අප රට විසින් මුහුණ දෙනු ලැබිය හැකි ප්‍රතිලාභ හා හානි පිළිබඳ ඇගයීම. සහ
- ගෝලීය වශයෙන් මෙම ගැටළුව විසඳීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාව විසින් ලබා දිය හැකි දායකත්වය ඇගයීම.

4.5.2.4. පාරිසරික විවක්ෂණශීලීභාවය සම්බන්ධයෙන් ආයතනික හා මානව සම්පත් ධාරිතාවය සහ ඊට අදාළ කතිකාවන් පැවැත්වීමේ හැකියාව වර්ධනය කිරීම තුළින්, පරිසරය පිළිබඳව රටෙහි උපාය මාර්ගික අභිලාෂයන් මෙන්ම ද්විපාර්ශ්වික, කලාපීය සහ අන්තර්ජාතික සංසඳ සහ තීරණ

ගැනීමේ ක්‍රියාවලීන් ද වැඩිදියුණු කොට සුරක්ෂිත කරනු ලබන අතර, වෙළෙඳ ගිවිසුම් අත්සන් තැබීමේදී එයින් අපේ රටෙහි පාරිසරික පද්ධති වෙත කිසියම් බලපෑමක් එල්ල වන්නේදැයි විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් වනු ඇත.

4.5.2.5. කලාපීය, අන්තර්ජාතික, ද්වි පාර්ශ්වික හා බහු පාර්ශ්වික නියෝජිත ආයතනවල සහාය ලබාගනිමින්, දේශ සීමාවන් ඉක්මවා පැතිර පවතින පාරිසරික ගැටළු පිළිබඳ පරිපූර්ණ අවබෝධයක් මත පදනම්ව ජාතික හා කලාපීය සැලසුම් සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා සාකච්ඡාවන් හා විද්‍යාත්මක හා තාක්ෂණික ධාරිතා සංවර්ධනය සිදුකරනු ඇත.

4.6. නිර්මිත පරිසරය හා හරිත සංවර්ධනය

නවීන ලෝකය තුළ මිනිසුන් අවට ඇති ආසන්න පරිසරය ස්වභාවික පරිසරයට වඩා මිනිසුන් විසින් “නිර්මිත පරිසරයකි”. ස්වභාවික පරිසරයට වඩාත් ආසන්න ප්‍රවේශයක් සහිතව ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල දිවි ගෙවන්නන්ට වඩා නාගරික පදිංචිකරුවන් විසින් මෙම තත්ත්වයට මුහුණ දෙනු ලබයි. මානව ක්‍රියාකාරකම් සඳහා වටපිටාවක් සකස් කරදෙනු ලබන ගොඩනැගිලි, උද්‍යාන, හෝ හරිත අවකාශවල සිට අසල්වැසි ප්‍රදේශ හා නගර දක්වා පරාසයක පැතිරීය හැකි, අදාළ සහායක යටිතල පහසුකම් වන ජල සැපයුම හෝ බලශක්ති ජාල ආදිය ඇතුළත් කරමින් සකස් කරන ලද වටපිටාව “නිර්මිත” යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබයි. එබැවින් එකී නිර්මිත පරිසරයෙහි තිරසාරත්වය සහතික කිරීම පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති යටතේ සැලකිල්ලට ගත යුතු ගැටළුවකි . නිර්මිත පරිසර හරිතකරණය සඳහා හරිත ගොඩනැගිලි, හරිත යටිතල පහසුකම්, හරිත සැලසුම් සහ හරිත ප්‍රවාහනය වැනි නවීන සංකල්පවල ක්‍රියාකාරීත්වය මෑත කාලීනව වැඩි වශයෙන් ඉස්මතු වනු පෙනේ. ජීවත්වන වටපිටාවන් පමණක් නොව සියලු ආර්ථික සංවර්ධන ක්‍රියාවලීන් ද හරිත සංවර්ධනයක් (වර්ධනයක්) බවට පත් කිරීම තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා ඇති වේගවත්ම මාවත බව මේ වන විට අවධාරණය කොට ඇත. සාම්ප්‍රදායික සීමාවන්

ඉක්මවා යමින් ස්වභාවික මෙන්ම නිර්මිත පරිසරයන්ට අදාළ පාරිසරික ගැටළු සඳහා ප්‍රතිචාරක්මක ආකාරයෙන් විසඳුම් සපයනු ලබන පූර්ව ක්‍රියාකාරී සංකල්ප බිහිවීමට ද හරිත සංවර්ධන සංකල්පය හේතු වී තිබේ. සම්පත් කාර්යක්ෂම පිවිතුරු නිෂ්පාදන, හරිත නිෂ්පාදනය හා හරිත බලශක්තිය ඊට උදාහරණ කිහිපයකි. මේ වන විට දශක දෙකක පමණ කාලයක් තිස්සේ ශ්‍රී ලංකාව පූර්ව ක්‍රියාකාරී හරිත සංවර්ධන ප්‍රයත්න වෙත යොමුවෙමින් සිටින අතර, ජාතික පිවිතුරු නිෂ්පාදන ප්‍රතිපත්තිය (2005) හා එහි ආංශික ප්‍රතිපත්තීන් එම ගමන් මගෙහි වැදගත් සන්ධිස්ථානයකි. 2019 දී මහවැලි සංවර්ධන පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින්, තිරසාර පරිභෝජනය හා නිෂ්පාදනය පිළිබඳ ප්‍රතිපත්තිය හඳුන්වා දෙනු ලැබූ අතර, නාගරික සංවර්ධන අධිකාරියෙහි හරිත ගොඩනැගිලි මාර්ගෝපදේශ, බලශක්ති කාර්යක්ෂමතාවය වැඩිදියුණු කිරීම සහ පිවිතුරු බලශක්තිය සම්බන්ධයෙන් සුනිත්‍ය බලශක්ති අධිකාරිය විසින් දියත් කරන ලද ව්‍යාපෘති සහ වැඩසටහන් සහ කෘෂිකාර්මික යහ පුරුදු සම්බන්ධයෙන් කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ඉදිරිපත් කළ වැඩසටහන් ආදිය පරිසර අමාත්‍යාංශයේ තිරසාර පරිභෝජනය හා නිෂ්පාදනය පිළිබඳ ප්‍රතිපත්තියට සමගාමීව වෙනත් ආයතන විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද සෙසු ප්‍රයත්නයන් වශයෙන් හඳුන්වා දිය හැකිය. පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියෙහි වඩාත් බලාපොරොත්තු තැබිය හැකි අනාගත පැතිකඩ වශයෙන් එවැනි ප්‍රයත්නයන්හි ප්‍රවර්ධනය හඳුනාගත හැකිය.

4.6.1. හරිත නගර සහ නාගරික ප්‍රදේශ: නිර්මිත පරිසරය හරිතකරණය

4.6.1.1. පාරිසරික හිතකාමී කලාපකරණය, නිර්මිත පරිසර ඉදිකිරීම හා නඩත්තු කිරීම සහතික කිරීම සඳහා ජාතික අවකාශීය උපායමාර්ග ප්‍රතිපත්තියේ 4.1.1.2. වගන්තියෙහි දක්වා ඇති, හරිත නාගරික සැලසුම්, සංකල්ප සහ ව්‍යවහාරයන් නගර සැලසුම් පිළිබඳ නවීන තාක්ෂණය සමඟ මුසු කොට එහි ප්‍රශස්තම මට්ටමින් භාවිතා කරනු ඇත.

4.6.1.2. නාගරික ප්‍රදේශ තුළ ජීවත් වීමට උචිත බව සහ පාරිසරික තත්ත්වයන් වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා හරිත සංවර්ධනය, හරිත ඉදිකිරීම්, හරිත ව්‍යාපෘති සහ තිරසාර ඉඩම්

කළමනාකරණය පිළිබඳ සංකල්ප නගර සැලසුම් හා නාගරික සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිවල ප්‍රධාන ධාරාවට ඇතුළත් කරනු ඇත.

4.6.1.3. වක්‍රීය යටිතල පහසුකම්, ගොඩනැගිලි වටා හරිත සෙවණක් සැකසීම, පියසි මත ඉදිකළ උද්‍යාන, පරිසරය සිසිල් කිරීම සඳහා සිසිලන පියසි සහ ගඩොල්වලින් සැකසූ බිම් ඇතුරුම් කැට සවිකිරීම වැනි ස්වභාවික පරිසරය පාදක විසඳුම්, සහ දැනට පවතින තෙත්බිම් සංරක්ෂණය කිරීම හා කෘතිම තෙත්බිම් අලුතින් සකස් කිරීම ඇතුළුව දේශගුණික තත්ත්වයන් සඳහා ඔරොත්තු දෙන ගොඩනැගිලි හා යටිතල පහසුකම් පිළිබඳ සංකල්ප ප්‍රධාන ධාරාවට ඇතුළත් කිරීම තුළින් සියලු ආකාරවල නිර්මිත පරිසර, දේශගුණික සුහුරු (Climate-Smart) පරිසර බවට පත් කරනු ඇත.

4.6.1.4. නගර තුළ ජීවත් වීමට උචිත බව වැඩිදියුණු කිරීම, පිරිසිදු වායුව ලබාදීම සහතික කිරීම, ජල පවිත්‍රකරණය කාබන් අවශෝෂණය සහ නාගරික වැසියන් සඳහා විනෝදාස්වාද පහසුකම් සැපයීම සඳහා නාගරික වනාන්තර සහ හරිත කලාප ප්‍රවර්ධනය.

4.6.2. හරිත සංවර්ධනය හා නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලිය

4.6.2.1. ජාතික අවකාශීය උපායමාර්ග ප්‍රතිපත්තියේ 4.1.1.2. වගන්තියට සමගාමීව කාර්මික ක්‍රියාකාරකම් සඳහා විශේෂයෙන් හඳුනාගනු ලැබූ ප්‍රදේශ තුළ, පරිසර හිතකාමී කාර්මික උද්‍යාන ඉදි කරනු ලබන අතර, එම කාර්මික ක්‍රියාවලීන් හේතුවෙන් හටගත හැකි පාරිසරික හානි අවම කරගැනීම සඳහා මනා ලෙස ස්ථාපිත කරනු ලැබූ පහසුකම් ද ඊට ඇතුළත් කරනු ඇත.

4.6.2.2. කාර්මික ක්‍රියාවලීන්හි විමෝචනයන් සහ එමගින් පාරිසරයට සිදුවිය හැකි අවදානම් මගහරවා ගැනීම තුළින් මානව සෞඛ්‍යයට හා පරිසරයට බලපෑම් කළ හැකි වායු, ජල සහ පාංශු දූෂණය අවම කරගැනීම සඳහා සම්පත් කාර්යක්ෂම පිවිතුරු නිෂ්පාදන තාක්ෂණය සහ හරිත නිෂ්පාදන භාවිතය දිරිමත් කරනු ලැබේ.

4.6.2.3. අංක 4.5.1.9. හි සඳහන් පරිසර ඇගයීම්වලට යටත්ව, බලශක්ති කාර්යක්ෂමතාවය සහතික කිරීම, හරිතාගාර වායු විමෝචනය අවම කිරීම, කසළ සහ අපද්‍රව්‍ය සප්ලදායක හා තිරසාර අන්දමින් බැහැර කිරීම සහතික කිරීම සඳහා පුනර්ජනනීය බලශක්තිය, ත්‍රිත්ව ජනන පහසුකම් එනම්, Combined Cooling, Heating and Power (CCHP) පහසුකම් ප්‍රවර්ධනය කරනු ඇත.

4.6.2.4. රටෙහි පරිසර කළමනාකරණයෙහි සහ තිරසාර සංවර්ධනයෙහි උපරිම ප්‍රතිලාභය අත්කර ගැනීම උදෙසා අනුගමනය කිරීමේ පරමාර්ථයෙන් යුතුව හරිත සංවර්ධනය සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රී ලංකාව සහ විදේශ රටවල් තුළ මතුවෙමින් පවතින සහ තාක්ෂණය පිළිබඳ නව ප්‍රවේශ පිළිබඳ පූර්ව ක්‍රියාකාරී සහ ධනාත්මක ආකල්පයක් පවත්වාගනු ලැබේ.

4.7. විවිධ අංශ හා සම්බන්ධවන ගැටළු සහ අභියෝග

ඉහත තේමාගත ක්ෂේත්‍ර සම්බන්ධයෙන් ගනුදෙනු කරනු ලබන තාක්ෂණික විශේෂිත ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ හැරුණු විට; ප්‍රතිපත්ති තේමා ක්ෂේත්‍රයකට හෝ කිහිපයකට පොදුවේ අදාළ කරගත හැකි ප්‍රතිපත්තිය මැදිහත්වීම් පිළිබඳ විවිධ අංශ හා සම්බන්ධවන ගැටළු කිහිපයක් පවතී. මෙම පරිච්ඡේදය යටතේ, එකී විවිධ අංශ හා සම්බන්ධවන ගැටළු හා අභියෝග සඳහා සහායවනු ලබන පොදු ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ කිහිපයක් ඉදිරිපත් කරනු ලැබේ. මෙම පරිච්ඡේදය තුළින් ආවරණය කරනු ලබන ඉහත

කී විවිධ අංශ වනුයේ: ආයතනික සම්බන්ධීකරණය; සම්පත් යෙදවීම; වෙළෙඳපොළ පාදක මෙවලම්; පර්යේෂණ හා සංවර්ධනය; දත්ත හා තොරතුරු වාර්තා කිරීම, නියාමනය හා ඇගයීම; සාම්ප්‍රදායික දැනුම හා සාම්ප්‍රදායික ව්‍යවහාර; ප්‍රජාව සහභාගී කරගැනීම සහ සහභාගීත්ව කළමනාකරණය; පුහුණුව, අධ්‍යාපනය සහ දැනුම්වත්භාවයයි.

4.7.1. ආයතනික සම්බන්ධීකරණය

4.7.1.1 ක්‍රියාත්මක වනු ලබන ක්‍රියාකාරකම හෝ වැඩසටහන්වල අවශ්‍යතාවය අනුව, පරිසර කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ විවිධ රාජ්‍ය ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය සිරස් සම්බන්ධීකරණය (ජාතික මට්ටමෙහි සහ උප ජාතික මට්ටමෙහි නියෝජිත ආයතන අතර) සහ තිරස් සම්බන්ධීකරණය (ජාතික හෝ උප ජාතික මට්ටමෙහි නියෝජිත ආයතන අතර) සහතික කිරීම සඳහා යෝග්‍ය යාන්ත්‍රණයන් ස්ථාපිත කරනු ඇත.

4.7.1.2 තිරසාර සංවර්ධන ප්‍රතිඵල අත්කරගැනීම සඳහා අදාළ පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ධාරිතාවය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, සිවිල් සමාජ සංවිධාන, ප්‍රජා පාදක සංවිධාන ඇතුළුව තරුණ පිරිස, කාන්තා සංවිධාන පෞද්ගලික අංශය වැනි පාර්ශ්වකරුවන් සහ රජයේ ආයතන අතර ආයතනික සහ විද්‍යුත් සන්නිවේදන සම්බන්ධතාවය ස්ථාපිත කරනු ලැබේ.

4.7.1.3 පාරිසරික සම්පත් කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රජා පාදක සංවිධානවල කාර්යභාරය හඳුනාගනු ලැබේ. රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන ක්‍රියාකාරීන් සමඟ එක්ව පොදු සංචිත සම්පත් කළමනාකරණය සහ/හෝ පාරිසරික පද්ධතිවල සේවාවන් හි සහ කළමනාකරණය සහතික කෙරේ. එමෙන්ම, පාරිසරික ගැටළු විසඳීම සඳහා කලාපීය, අන්තර්ජාතික, ද්විපාර්ශ්වික හා බහුපාර්ශ්වික නියෝජිතායතනවල සහාය ද යොදාගැනේ.

4.7.1.4 දැනට පවතින ව්‍යවස්ථා සමාලෝචනය කරනු ලබන අතර, රටෙහි පාරිසරික සම්පත් ප්‍රතිස්ථාපනය, ආරක්ෂාව, කළමනාකරණය සහ තිරසාර භාවිතය පිළිබඳව ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයක් සැකසීම සඳහා පරිපූර්ණ නෛතික රාමුවක් සකස් කරනු ඇත.

4.7.2. සම්පත් යෙදවීම

4.7.2.1. අයවැය මූල්‍යයනය, අන්තර්ජාතික මූල්‍යාධාර සංවිධාන මගින් පිරිනමන පහසුකම්, පෞද්ගලික අංශයේ ආයෝජන සහ ආයතනික සමාජ වගකීම් සඳහා අරමුදල් යෙදවීම, වෙනත් රාජ්‍ය නොවන ක්‍රියාකරුවන් හා ප්‍රජා පාදක සංවිධානවල දායකත්වය යන පුළුල් පරාසයෙන් සමන්විත මූල්‍ය පහසුකම් සහ අනෙකුත් සම්පත් තිරසාර ආකාරයෙන් උපයෝජනය කරගනු ඇත.

4.7.2.2. පෞද්ගලික අංශය, අන්තර්ජාතික මූල්‍යාධාර ආයතන සහ සිවිල් සමාජ සංවිධානවල හවුල්කාරීත්වය තුළින් ජෛවවිවිධත්ව සංරක්ෂණය, දේශගුණ විපර්යාසවල අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සහ අනුහුරු වීම සහ ආපදා අවදානම අවම කිරීම සඳහා ජෛවවිවිධත්ව මූල්‍ය ව්‍යාපෘතිය (BIOFIN), විමෝචන වෙළඳ යෝජනාක්‍රම (Emission Trading Systems), වනාන්තර එළි කිරීම හා වන භායනය හේතුවෙන් සිදුවන විමෝචනය අවම කිරීම, දර්ශක රක්ෂණ යෝජනාක්‍රම (Index Insurance Schemes) සහ පාරිසරික පද්ධති සේවාවන් සඳහා ගෙවීම් යෝජනා ක්‍රම වැනි නව මූල්‍යාධාර පිරිනැමීමේ ක්‍රමවේද දිරිමත් කිරීම හා ඒ සඳහා පහසුකම් සැලසීම සිදු කරනු ඇත.

4.7.2.3. බලපෑමට ලක්වූ පාරිසරික පද්ධති වෙනුවෙන් පරිසරය පාදක විසඳුම් සපයා ගැනීම, වන්දි පිරිනැමීම සහ ආයෝජන ක්‍රමවේදයන් සකස් කරගැනීම සඳහා ගත

හැකි පියවර හඳුන්වාදෙනු ලබන අතර, සංරක්ෂණ බැංකුකරණය, පාරිසරික බලපෑම් අවම කරගැනීම පිළිබඳ බැංකුකරණය, වාසස්ථාන පිළිබඳ බැංකුකරණ වැනි වැඩපිළිවෙළ ක්‍රියාත්මක කිරීමට ඇති හැකියාව පිළිබඳ ගවේෂණය කරනු ලබන අතර, ඒ සම්බන්ධ සාර්ථක ආදර්ශ වැඩපිළිවෙළ සම්බන්ධයෙන් නියමු ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කරනු ඇත.

4.7.2.4. එක්සත් ජාතීන්ගේ දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ රාමුගත සම්මුතිය යටතේ පිහිටවනු ලැබූ අනුහුරු අරමුදල (Adaptation Fund), ගෝලීය හරිත දේශගුණික අරමුදල (Global Green Climate Fund), නීල කාබන් මූල්‍යකරණය (Blue Carbon Financing), ගෝලීය පරිසර පහසුකම් (Global Environment Facility), මොන්ට්‍රියල් සම්මුතියේ (Montreal Protocol) බහුපාර්ශ්වික අරමුදල සහ ද්විපාර්ශ්වික ආධාර සපයන ආයතන වැනි ආයතනවලින් දේශගුණයට හිතකර ක්‍රියාකාරකම් සහිත හොඳින් සැලසුම් කරන ලද ව්‍යාපෘති සඳහා ණය/ ප්‍රදාන/ තාක්ෂණික සහය ලබා ගැනීමට ඇති මාර්ග භාවිතයට සහාය වනු ඇත.

4.7.2.5. පාරිසරික අභියෝග පිළිබඳ ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රතිචාර සවිබලගැන්වීම් හා ආරම්භක අවස්ථාවේ සිට ඒ සඳහා අවධානය යොමුකිරීම සහ තරුණ පිරිසගේ සහභාගීත්වය සහතික කිරීම සඳහා පාරිසරික සම්පත් පිළිබඳව ජාතික මට්ටමෙහි වැදගත්කමක් සහිත මාතෘකා පිළිබඳ ප්‍රතිපත්ති පර්යේෂණ සඳහා අරමුදල් හා සම්පත් යෙදවීම විද්‍යුත් මාධ්‍යය පාදක ව්‍යාපෘති යෝජනා තුළින් සිදුකරනු ඇත.

4.7.3. වෙළෙඳපොළ පාදක මෙවලම්

4.7.3.1. පාරිසරික අභියෝගවලට විසඳුම් සෙවීම සඳහා වෙළෙඳපල පාදක මෙවලම් (Market Based Instruments) අනුගමනය කිරීම විධාන සහ පාලන ක්‍රියාමාර්ග සඳහා විභව සහ

නීත්‍යානුකූල විකල්පයක්/ අනුපූරකයක් ලෙස දිරිමත් කරනු ලැබේ.

4.7.3.2. රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, සිවිල් සමාජ සංවිධාන, ප්‍රජා පාදක සංවිධාන තරුණ/ කාන්තා සංවිධාන, පෞද්ගලික අංශයෙහි ආයතන යන මූලික පාර්ශ්වකරුවන් සහභාගි කරගනිමින් සංවේදී ඉතා වැදගත් පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සහ ආරක්ෂා කරගැනීම සඳහා පාරිසරික පද්ධති සේවාවන් සඳහා ගෙවීම් යෝජනා ක්‍රමවල (Payment for Ecosystem Services) සුදුසු නියමු ව්‍යාපෘති සැකසීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම ආර්ථික අභිප්‍රේරක, ධාරිත වර්ධන සහාය, දැනුම්වත් කිරීම, පුහුණුව හා සහාය පිරිනැමීම තුළින් සක්‍රීයව ප්‍රවර්ධනය කරනු ඇත.

4.7.3.3. අවශ්‍ය ආයතනික සහාය පිරිනැමීම තුළින්, දේශගුණ තත්ත්වයන් හේතුවෙන් ඇතිවන විපත්, මිනිස්-සත්ත්ව ගැටුම් වැනි තර්ජනවල බලපෑම අවම කරගැනීම සඳහා නව්‍ය රක්ෂණ යෝජනා ක්‍රම හඳුන්වා දීම සිදු කෙරේ.

4.7.3.4. අධ්‍යයනයන් සිදුකිරීම සඳහා පර්යේෂකයන් හට සහාය වීම සහ එම පර්යේෂණවල සොයගැනීම් සහ සැලසුම් කළමනාකරණ පරමාර්ථ සඳහා යොදාගැනීම තුළින්, පාරිසරික සම්පත් පිළිබඳ ප්‍රතිපත්ති සහ කළමනාකරණ තීරණ ගැනීමේදී භාවිත කළ හැකි විවිධ පරිසර පද්ධති සේවාවන්වල වෙළෙඳපොළ නොවන ආර්ථික වටිනාකම දිරිමත් කිරීම සිදුකරනු ඇත.

4.7.3.5. හරිත ගිණුම්කරණ පද්ධති සඳහා අනුගත කිරීම සහ රටෙහි සාර්ව ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති සහ ආංශික පිළිබඳ තීරණ ගැනීමේදී පාරිසරික පද්ධතිවල වටිනාකම භාවිතයට ගැනීම ප්‍රධාන ධාරාවට ඇතුළත් කරගැනීම දිරිමත් කොට එම සංකල්පය කඩිනමින් ප්‍රවර්ධනය කරනු ඇත.

4.7.4. පර්යේෂණ හා සංවර්ධන

4.7.4.1. පාරිසරික ගැටළු සඳහා සාක්ෂි පාදක විසඳුම් සපයා ගනු ලබන බවට සහතික වීම සඳහා ජාතික වැදගත්කමක් සහිත පාරිසරික ගැටළු පිළිබඳ තාක්ෂණික සහ සමාජ ආර්ථික පැතිකඩ පිළිබඳ පර්යේෂණ හා සංවර්ධනය දිරිමත් කරමින් ඊට අවශ්‍ය ආයතනික සහ මූල්‍ය සහාය පිරිනමනු ඇත.

4.7.4.2. නව්‍ය පාරිසරික කළමනාකරණ තාක්ෂණය අලුතින් සංවර්ධනය කිරීම හෝ දේශීය වශයෙන් හැඩගස්වා ගැනීම හා එම තාක්ෂණය පිළිබඳ හැකියාව හා දැනුම අදාළ බහුපාර්ශ්වීය පාර්ශ්වකරුවන් (රජය, පෞද්ගලික අංශය, සිවිල් සමාජය හා ප්‍රජාව) වෙත ලබාදීම සිදුකරනු ලබන අතර, මේ සඳහා පර්යේෂණ ආයතන, විශ්වවිද්‍යාල සහ විෂය පිළිබඳ විශේෂඥයින්ගේ සහාය ලබා ගනු ඇත.

4.7.4.3. පාරිසරික සම්පත්වල කළමනාකරණය වැඩිදියුණු කර ගැනීම සඳහා වැඩිදුර දැනුම ලබා ගැනීමට සියලුම ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ හා සංරක්ෂණ කළාප පර්යේෂණ කටයුතු සඳහා භාවිතයට අවසර ලබා දෙනු ලැබේ.

4.7.4.4. අධි උපයෝජනය සහ දුර්වල කළමනාකරණය, පවතින ප්‍රතිපත්ති අතර පවතින හිඬැස් වැනි පරිසරය පිළිබඳ ජාතික වැදගත්කමක් සහිත ගැටළු පිළිබඳ අවධානය යොමුකිරීමටත් එම ගැටළු විසඳා ගැනීම සඳහා ප්‍රතිපත්තිය ප්‍රතිචාර දැක්වීමත් සඳහා ප්‍රතිපත්ති පර්යේෂණයක් සිදුකිරීම දිරිමත් කරනු ලැබේ.

4.7.5. දත්ත හා තොරතුරු වාර්තා කිරීම, නියාමනය හා ඇගයීම

4.7.5.1. පාරිසරික සම්පත් පිළිබඳ උපායමාර්ගික දත්ත රැස්කිරීමේ පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීම හා දත්ත ඩිජිටල්කරණය සඳහා

විශේෂ අවධානය යොමුකරමින් එම දත්ත ප්‍රතිපත්ති තීරණ ගැනීම, සම්පත් කළමනාකරණය, පර්යේෂණ හා සංවර්ධනය සහ දැනුම්වත් කිරීම හා පුහුණුව පිළිබඳ තීරණගනු ලබන පාර්ශ්වකරුවන් අතර බෙදා හැරීම සඳහා පියවර ගනු ඇත.

4.7.5.2. එවැනි පහසුකම් තුළින් ලබාගන්නා දත්ත, සැලසුම් වැඩසටහන් හා ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රගතිය සහ රටෙහි තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා එහි ප්‍රතිඵල හා නිමැවුම ඇගයීම සඳහා යොදාගැනීම අනිවාර්ය කරනු ඇත.

4.7.5.3. මහජන අරමුදල් භාවිත කරමින් පරිසරය සම්බන්ධයෙන් රැස්කර ගනු ලැබූ දත්ත සඳහා විවෘත ප්‍රවේශය සහතික කිරීම හා භාවිත කරන්නන් විසින් පහසුවෙන් හැසිරවිය හැකි දත්ත පරීක්ෂා කිරීමේ පහසුකම් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ සැකසීම තුළින් ඒ සඳහා මහජන ප්‍රවේශය සහතික කිරීම.

4.7.5.4. හරිතාගාර වායු විමෝචනය සඳහා හේතුවන ප්‍රධාන ක්ෂේත්‍ර තුළින් සිදුවන විමෝචනය අවම කරගැනීම ඇතුළු පාරිසරික ගැටළු මැන බැලීම, වාර්තා කිරීම සහ තහවුරු කිරීම පිළිබඳ පහසුකම් සැලසීම සඳහා ජාතික ඒකාබද්ධ වැඩසටහන් සකස් කරනු ලබන අතර, විමෝචනය පිළිබඳ කලින් කලට සිදුකරනු ලබන වාර්තාකරණයේ දී විමෝචන අවම කරගැනීමේ පියවරවල සඵලදායකත්වය සහ ඒ සම්බන්ධයෙන් පවතින ජාත්‍යන්තර බැඳීම ඉටුකිරීම පිළිබඳ විශේෂ අවධානය යොමුවනු ඇත.

4.7.5.5. නීති විරෝධී වැලි ගොඩදැමීම, වනාන්තර ඵලි කිරීම, නීති විරෝධී ලෙස සතුන් දඩයම් කිරීම, සහ කසළ බැහැර කිරීම වැනි පාරිසරික ගැටළු පිළිබඳ පැමිණිලි හැසිරවීම සඳහා ජංගම යෙදවුම් ඇතුළු ඩිජිටල් සංකල්ප භාවිතයෙන්

පාරිසරික ගැටළු පිළිබඳ වාර්තා කිරීම හා නියාමනය කිරීම පිළිබඳ කාර්යක්ෂමතාවය වැඩිදියුණු කරනු ඇත.

4.7.6. දේශීය, සාම්ප්‍රදායික සහ ස්වදේශික දැනුම හා ව්‍යවහාරය

4.7.6.1. පාරිසරික පද්ධති සංරක්ෂණය කිරීම, සංස්කෘතික, ආගමික හා සමාජීය වටිනාකම් අනුගමනය කරමින් දිවි ගෙවීම සම්බන්ධයෙන් දේශීය, සාම්ප්‍රදායික සහ ස්වදේශික දැනුම හා ව්‍යවහාරය මගින් හිමිවන දායකත්වය හඳුනාගනු ලබනු ඇත.

4.7.6.2. භූමිය, ජලය, වායුව සහ ජෛවවිවිධත්ව සම්පත්වල තිරසාර කළමනාකරණය; දේශගුණ විපර්යාසවල අහිතකර බලපෑම් වලට අනුහුරු වීම; සහ ආපදා අවම කරගැනීම සඳහා නවීන විද්‍යාත්මක ක්‍රමවේද හා ඒකාබද්ධ වීම සඳහා දේශීය, සාම්ප්‍රදායික සහ ස්වදේශික දැනුම හා ව්‍යවහාරය හැඩගස්වා ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය පියවර ගනු ඇත.

4.7.6.3. දේශීය, සාම්ප්‍රදායික සහ ස්වදේශික දැනුම හා ව්‍යවහාරය පාරිසරික පද්ධති සංරක්ෂණය කිරීම සම්බන්ධයෙන් යොදාගැනීම පිළිබඳව ලේඛන සකස් කිරීම හා මහජන දැනුම්වත්භාවය ඇති කිරීමත්, වඩා හොඳ පාරිසරික හා සමාජීය ප්‍රතිඵල නෙලා ගැනීම සඳහා උපයෝගී කරගැනීමේ අරමුණින් යුතුව එම දැනුම භාවිතයට ගැනීම සඳහා පියවර ගනු ඇත.

4.7.6.4. දේශීය, සාම්ප්‍රදායික සහ ස්වදේශික දැනුම හා ව්‍යවහාරය ක්‍රමානුකූලව අහිමි වීමට හේතුවන ක්‍රියාකාරකම් කෙරෙහි යළි අවධානය යොමුකරනු ලබන අතර, ජාත්‍යන්තර සම්මුතීන් හා ප්‍රොටෝකෝලවලට අනුකූලව සුදුසු ජාතික යාන්ත්‍රණයක් සමඟ නැවත සලකා බලනු ලැබේ.

4.7.7. ප්‍රජාව සහභාගීකරවා ගැනීම, සහභාගීත්ව කළමනාකරණය සහ ස්ත්‍රී/ පුරුෂ දෙකොට්ඨාසය සහ තරුණ පිරිස් සවිබල ගැන්වීම

4.7.7.1. පාරිසරික සැලසුම් සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම ඇතුළු සියලු ආකාර පාරිසරික කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා පාර්ශ්වකරුවන්ගේ (ග්‍රාමීය හා නාගරික) සහ ප්‍රජා සංවිධානවල ප්‍රධාන ධාරාවට ඇතුළත් කරනු ඇත.

4.7.7.2. පරිසරය පිළිබඳ තීරණ ගැනීමේ බලය ලබාදීමේදී හා ඒ පිළිබඳ හවුල්කාරීත්වයන් ගොඩනැංවීමේදී වඩා හොඳ පාරිසරික හා සමාජ ප්‍රතිඵල සහතික කරගැනීම සඳහා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, සිවිල් සමාජ සංවිධාන, ප්‍රජා පාදක සංවිධාන සහ වෙනස් හැකියාවන්ගෙන් යුතු සහ විශේෂ අවශ්‍යතා සහිත පුද්ගලයන් ද ඇතුළත් කාන්තා හා තරුණ කණ්ඩායම් සහභාගීත්වය ලබා ගැනීම තුළින්, පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති සකස් කිරීම සහ පාරිසරික කළමනාකරණ සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා එකී පිරිසගේ සහභාගීත්වය වර්ධනය කරගනු ඇත.

4.7.7.3. ප්‍රජා සංවිධාන සඳහා දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන්, පුහුණු සහ අවශ්‍ය සහායක පහසුකම් පිරිනැමීම තුළින් ඔවුන්ගේ ධාරිතාවය සංවර්ධනය කොට පාංශු, ජල, වායු සහ ජෛවවිවිධත්ව සම්පත් සංරක්ෂණය කිරීම සම්බන්ධයෙන් වඩාත් සක්‍රීය කාර්යභාරයක් ඉටු කිරීම සඳහා යොමුකරනු ඇත.

4.7.7.4. පාරිසරික කළමනාකරණය පිළිබඳ සියලු ආකාරයේ ප්‍රජා හා පාර්ශ්වකාර සහභාගීත්ව ක්‍රියාකාරකම් තුළ කාන්තා, තරුණ සහභාගීත්වය සහ ස්ත්‍රී පුරුෂ හා තරුණ සවිබලගැන්වීම වැඩි වර්ධනය කරගනු ඇත.

4.7.8. ශක්‍යතා වර්ධනය, පුහුණුව සහ දැනුම්වත්භාවය

4.7.8.1. පාරිසරික ගැටළු සම්බන්ධයෙන් පළාත් හා ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් කටයුතු කරනු ලබන නිලධාරීන්ගේ පුහුණු අවශ්‍යතා ඉටු වන පරිදි, දත්ත කළමනාකරණය හා ක්‍රියාත්මක කළ යුතු මූලික ක්‍රියාකාරකම් හඳුනාගැනීම පිළිබඳ විශේෂ අවධානය යොමුකොට විධිමත් සැලසුමක් හා සම්බන්ධීකරණයක් යටතේ සකස් කළ පුහුණු වැඩසටහන් පැවැත්වීම තුළින් එම නිලධාරීන්ගේ ධාරිතා සංවර්ධනය සඳහා පියවර ගනු ඇත.

4.7.8.2. සමාජ මාධ්‍ය, මුද්‍රිත මාධ්‍ය හා විද්‍යුත් මාධ්‍ය තුළින් සිදුකරනු ලබන දැනුම්වත් කිරීමේ වැඩමුළු හරහා වන සත්ත්වයින් හා වෘක්ෂලතා සහ ජෛවවිවිධත්වය මෙන්ම පාරිසරික ගැටළු සම්බන්ධයෙන් සහ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු, පරිසර ආරක්ෂණ බලපත්‍ර, ඇතුළු විවිධ බලපත්‍ර ලබා ගැනීම පිළිබඳ මහජන දැනුම්වත්භාවය වර්ධනය කරනු ඇත.

4.7.8.3. අධ්‍යාපන වෘත්තීකයන්ගේ සහාය ලබාගනිමින්, සියලු මට්ටම්වල (පූර්ව ළමාවිය, පාසැල, තාක්ෂණික/ වෘත්තීය, උසස් අධ්‍යාපන) විෂයමාලාවට තෝරාගත් මාතෘකා ඇතුළත් කිරීම සහ පරිසරය පිළිබඳ පවතින දත්ත පෝෂණය කිරීම හා නව දත්ත ඇතුළත් කිරීම තුළින් පරිසරය සම්බන්ධයෙන් ජාතික අධ්‍යාපන විෂය මාලාවන්හි අන්තර්ගතය කලින් කලට යාවත්කාලීන කිරීම සිදු කරනු ඇත.

4.7.9. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු (EIA) සහ උපායමාර්ගික පාරිසරික තක්සේරු (SEA)

4.7.9.1. මහජන සහභාගීත්වය වර්ධනය කරගැනීම, පාරදෘශ්‍යභාවය ඉහළ නංවා ගැනීම සහ පූර්ව හා පශ්චාත් සදාචාරාත්මක නොවන හැසිරීම් අඛණ්ඩව නිරීක්ෂණය තුළින් ව්‍යාපෘති

සහ ආයෝජන සැලසුම්වලට අදාළ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු සහ උපායමාර්ගික පාරිසරික ඇගයුම්වලට අදාළ ක්‍රියාවලීන් විධිමත් කිරීම සිදු කරනු ඇත.

4.7.9.2. සාම්ප්‍රදායික භෞතික හා ජෛව විද්‍යාත්මක පැතිකඩවලට අමතරව, සමාජ ආර්ථික, දේශපාලනික සහ සංස්කෘතික පැතිකඩ ඇතුළත් කරගැනීම සඳහා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු සහ උපායමාර්ගික පාරිසරික ඇගයුම් සවිබල ගන්වනු ලැබේ.

4.7.9.3. කාර්මික ක්‍රියාකාරකම් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු සහ උපායමාර්ගික පාරිසරික ඇගයුම්ව නීති හා අනුකූල වන්නේදැයි තහවුරු කරගැනීම සඳහා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු සහ උපායමාර්ගික පාරිසරික ඇගයුම් පිළිබඳ පරිපාලනය සිදුකරන මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සහ වෙනත් අදාළ නියෝජිත ආයතනවල ධාරිතාවය හා තාක්ෂණික ශක්‍යතාවය සහ නියාමනය වැඩිදියුණු කරනු ඇත.

5. යෝග්‍යභාවය සහ විෂය පථය

මෙහි සඳහන් තේමාගත ක්ෂේත්‍ර 07 යටතේ යෝජනා කර ඇති ප්‍රතිපත්ති මැදිහත්වීම් හරහා, පරිසරය පිළිබඳ සම්පූර්ණ කරුණු පොදුවේ ආවරණය කිරීම ප්‍රතිපත්ති විෂය පථයෙහි අපේක්ෂාවයි. තේමාගත ක්ෂේත්‍ර 07 යටතේ වූ ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ මගින් හඳුනාගනු ලැබූ පුළුල් මැදිහත්වීම් එම තේමාවන් විසින් ආවරණය කරනු ලබන පාරිසරික ගැටළු සම්බන්ධයෙන් තීරණ ගැනීමේදී මඟපෙන්වීම් හා උපදෙස් ලබා දීම සඳහා වේ. කෙසේ වෙතත්, එකී යෝජිත පුළුල් මැදිහත්වීම් මෙම ප්‍රතිපත්තිය වඩාත් උසස් ලෙස භාවිතයට ගැනීමක් සේ සැලකිය හැකි නිර්මාණශීලී අර්ථකථන සැපයීම සඳහා ද ඉඩ සලසයි. උපායමාර්ග, විකල්ප සහ ක්‍රියාකාරකම් වශයෙන් අනුපිළිවෙළට ගමන් ගන්නාවූ අතරමැදි පියවර තුළින් මෙම යෝජිත සැලසුම් ක්‍රියාවට නැංවිය හැකි ක්‍රියාකාරකම් බවට පත් කරගනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ.

6. ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාවට නැංවීම

ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාවට නැංවීමේ මූලික වගකීම පරිසර විෂයට වගකිව යුතු අමාත්‍යාංශය සතු වේ. පාරිසරික කළමනාකරණය යන පුළුල් ක්ෂේත්‍රය ආවරණය කරනු ලබන්නාවූ යෝග්‍ය ප්‍රතිපත්ති, උපායමාර්ග සහ සැලසුම් සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් පරිසරය හා සම්බන්ධ ගැටළු විසඳීමේ නියමු කාර්යභාරය පරිසර අමාත්‍යාංශය වෙත පැවරී ඇත. කෙසේ වෙතත් ප්‍රායෝගිකව සලකා බැලූ විට පරිසරය වැනි අතිශය පුළුල් විෂයයක් සම්බන්ධයෙන් සපුරායක ලෙස කටයුතු කිරීම එක් රේඛීය අමාත්‍යාංශයකට පමණක් පහසුවෙන් කළ හැක්කක් නොවේ. එබැවින්, පරිසර පිළිබඳ විවිධ පැතිකඩ පිළිබඳව කටයුතු කිරීමේ ආයතනික වගකීම පරිසර අමාත්‍යාංශයෙහි නායකත්වය යටතේ තවත් අමාත්‍යාංශ, රේඛීය නියෝජිතායතන සහ පළාත් පාලන ආයතන කිහිපයක් අතර බෙදා හැර ඇත. එකී වගකීම් පවරා ඇති රාජ්‍ය නියෝජිත ආයතනවල ලැයිස්තුවක් ඇමුණුම - 3 යටතේ දක්වා ඇත. උදාහරණයක් ලෙස ගත් විට, ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ වගකීම මූලික වශයෙන් පළාත් පාලන ආයතන වෙත පවරා දී තිබේ.

ඒ අනුව, 'ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය' ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා, පරිසර අමාත්‍යාංශයෙහි මූලික කාර්යභාරය යටතේ වෙනත් රේඛීය අමාත්‍යාංශ කිහිපයක් මෙන්ම නියෝජිත ආයතනයක රැසකගේ දායකත්වය තුළින් සම්බන්ධ කරගනු ලබන සංකීර්ණ ක්‍රියාවලියක් සිදුකිරීම අවශ්‍ය වන බව පෙනී යයි. එබැවින් 'ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය' මගින් හඳුනාගනු ලැබූ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහාම විශේෂ වූ 'ජාතික පරිසර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම', පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් සකස් කරමින් පවතී. ඒ අනුව, 'ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය' හි සඳහන් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ නිශ්චිත කාල රාමුවක් යටතේ සිදුවන ක්‍රියාකාරකම් බවට පත්කිරීම සඳහා උපයෝගී කරගනු ලබන මෙම ක්‍රියාත්මක සැලසුම්, අදාළ ආයතන සමඟ එක්වී කටයුතු කිරීම සඳහා වන උපායමාර්ග සහ ක්‍රියාකාරකම් වැනි අනුපිළිවෙලකට සකස් කරනු ලබන ප්‍රතිපත්ති මැදිහත් වීම්

'ජාතික පරිසර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම' ට ඇතුළත් කරගනු ලබයි. සුදුසු වැඩපිළිවෙළ යටතේ මෙම ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම වරින් වර නියාමනය හා ඇගයීම සඳහා යාවත්කාලීන කළ යුතු අතර මෙකී ජාතික පරිසර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම, ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රධානතම යාන්ත්‍රණය වශයෙන් සැලකිය හැකිය.

ජාතික පරිසර සැලසුම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී, පරිසරය අමාත්‍යාංශයට තම රේඛීය ආයතන සමඟ පමණක් නොව වෙනත් අමාත්‍යාංශ කිහිපයක් සමඟ ගනුදෙනු කිරීමට ද සිදුවේ. මෙහිදී , අදාළ ප්‍රතිපත්ති මැදිහත්වීම යටතේ සලකා බලනු ලබන ක්ෂේත්‍රය අනුව පරිසර අමාත්‍යාංශයෙහි විෂය පථය යටතට ගැනෙන රේඛීය ආයතනවල ද, සෞඝ්‍ය අමාත්‍යාංශ හා රේඛීය ආයතනවල ද සහාය ලබාගැනීමට ද පරිසර අමාත්‍යාංශයට සිදු වේ.

පළාත් පාලන අධිකාර සහ පළාත් සභා වැනි උප ජාතික මට්ටමේ ආයතන විසින් පරිසර කටයුතු සම්බන්ධයෙන් සිදුකරනු ලබන ක්‍රියාකරකම් පිළිබඳ සහාය පිරිනැමීම සඳහා වූ මැදිහත්වීම ද ජාතික පරිසර සැලැස්මට ඇතුළත් වේ. ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාවට නැංවීම සඳහා ඉහත සඳහන් ආයතන හැර සෞඝ්‍ය උප ජාතික නියෝජිතයන් සහ පෞද්ගලික අංශය, රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, සිවිල් සමාජ සංවිධාන, ප්‍රජා පාදක සංවිධාන වැනි වෙනත් පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහාය ලබාගැනීම අවශ්‍ය වන අවස්ථාවලදී පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් ඒ පිළිබඳ සම්බන්ධීකරණ කටයුතු සිදුකරනු ඇත. එමෙන්ම, ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ 4.7.1.1. හි යෝජනාකොට ඇති පරිදි, අවශ්‍ය අවස්ථාවන් හි දී සුදුසු මැදිහත්වීම් සිදුකිරීම සඳහා නව ආයතනික වැඩපිළිවෙළ සකස් කිරීමට ද පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් පියවර ගනු ඇත.

මෙහෙයුම් කමිටුව
සභාපති - පරිසර අමාත්‍යාංශ ලේකම්

අතිරේක ලේකම්වරු

අධ්‍යක්ෂවරු

**පරිසර අමාත්‍යාංශය තුළ
ඇති ආයතන**

භූමිය හා ජල සම්පත්

- භූමි සම්පත් අංශය
- මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය
- භූ විද්‍යා සමීක්ෂණ හා පහල් කාර්යාංශය

ජෛව විවිධත්වය හා පරිසර පද්ධති

- ජෛව විවිධත්ව අංශය
- මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය

සමුද්‍ර හා වෙරළ සම්පත්

- ජෛව විවිධත්ව අංශය
- මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය

**පරිසර දූෂණය පාලනය හා
කැපල කළමනාකරණය**

- පරිසර දූෂණය පාලනය හා රාකැසනික ද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අංශය
- මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය
- වායු සම්පත් කළමනාකරණ සහ ජාතික සීසොන් ඒකකය

**දේශගුණික විපර්යාස හා
ජාත්‍යන්තර ගැටිලි**

- දේශගුණික විපර්යාස පිළිබඳ ලේකම් කාර්යාලය
- ජාත්‍යන්තර සම්බන්ධතා අංශය
- ශ්‍රී ලංකා දේශගුණික අරමුදල
- වායු සම්පත් කළමනාකරණ සහ ජාතික සීසොන් ඒකකය

**විවිධ අංශ හා සම්බන්ධ
ගැටිලි සහ අභියෝග**

- පරිසර සැලසුම් හා ආර්ථික අංශය
- ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් හා මෙහෙයුම් අංශය
- නීති අංශය
- අධ්‍යාපන පුහුණු හා පර්යේෂණ අංශය
- ශිල්පී අංශය
- පාලන අංශය
- අභ්‍යන්තර විගණනා අංශය
- ව්‍යාපෘති අංශය

අනෙකුත් රේඛීය අමාත්‍යාංශ

ඉඩම් අමාත්‍යාංශය
වාරිමාර්ග අමාත්‍යාංශය
නාහරික සංවර්ධන හා නිවාස අමාත්‍යාංශය
කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය

වනජීවී හා වන සංරක්ෂණ අමාත්‍යාංශය
ධීරව අමාත්‍යාංශය
සංචාරක අමාත්‍යාංශය

නාහරික සංවර්ධන හා නිවාස අමාත්‍යාංශය

ප්‍රවාහන අමාත්‍යාංශය
කර්මාන්ත අමාත්‍යාංශය
සංචාරක අමාත්‍යාංශය

විදේශ අමාත්‍යාංශය

මුදල් අමාත්‍යාංශය
අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය
අධිකරණ අමාත්‍යාංශය

රේඛීය ආයතන

ඉඩම් පරිහරණ ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් දෙපාර්තමේන්තුව

වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව

කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව

වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව

ධීරව හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව

ජාතික උද්භිත උද්‍යාන දෙපාර්තමේන්තුව

වෙරළ සංරක්ෂණ හා වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ දෙපාර්තමේන්තුව

මෝටර් රථ ප්‍රවාහන දෙපාර්තමේන්තුව

කාර්මික සංවර්ධන මණ්ඩලය

ශ්‍රී ලංකා සිවිල් ගුවන් සේවා අධිකාරිය

ජාත්‍යන්තර සම්මුතීන් උදා: UNFCCC,CITES

ජාතික අභ්‍යන්තර දෙපාර්තමේන්තුව

නීති කෙටුම්පත් සම්පාදන දෙපාර්තමේන්තුව

පද මාලාව

<p>ඡේවවිවිධත්වය</p>	<p>භෞමික, සමුද්‍රීය හා වෙනත් ජලජ පරිසර පද්ධති හා ඒවායේ කොටසක් වන සියලු පරිසර විද්‍යාත්මක සංකීර්ණ ඇතුළු සියලුම මූලාශ්‍ර වෙතින් එන ජීවීන් අතර විචල්‍යතාවයයි. ජීවි විශේෂ තුල, ජීවි විශේෂ අතර සහ පරිසර පද්ධතීන්හි දක්නට ලැබෙන විවිධත්වය මෙයට ඇතුළත්ය.</p>
<p>ඡේව විද්‍යාත්මක සම්පත්</p>	<p>ඡේවවිවිධත්වයේ සියලු සංරචකයන්ට ඇතුළත් වන්නා වූ මානවයා සඳහා වර්තමාන හෝ විභව්‍ය ප්‍රයෝජනයක් වටිනාකමක් සහිත ජාන සම්පත් සහ ජීවීන්, ඔවුන්ගේ කොටස්, ජීවි ගහනයන් හා පරිසර පද්ධතිවල ඇති අන් කවර හෝ ඡේවීය සංරචක මෙයට ඇතුළත් වේ.</p>
<p>කාබන් අවශෝෂණය</p>	<p>ශාක ප්‍රභාසංස්ලේෂණ ක්‍රියාවලිය තුළින් පරිසරයෙහි ඇති කාබන්ඩයොක්සයිඩ් අවශෝෂණය කොට දිගු කාලයක් තිස්සේ ආරක්ෂාකාරීව රඳවා ගැනීම.</p>
<p>සම්පත් කාර්යක්ෂම පිවිතුරු නිෂ්පාදන</p>	<p>කාර්යක්ෂමතාවය වැඩිවන පරිදි සහ ජනතාව සහ පරිසරයට ඇතිවන අවදානම අඩු වන පරිදි නිෂ්පාදන සහ සේවාවන් පිරිසැකසුම සඳහා ඒකාබද්ධ වැළැක්වීමේ උපාය අඛණ්ඩව යෙදවීම.</p>

<p>දේශගුණ විපර්යාස</p>	<p>මානව ක්‍රියාකාරකම් නිසා ලෝක දේශගුණයේ ඇතිවන වෙනස්කම්, විශේෂයෙන් ගෝලීය උෂ්ණත්වය වැඩිවීමේ ප්‍රවණතාවය. මෙම වෙනස්වීම පරිසර පද්ධතිවලට දැඩි බලපෑමක් ඇති කරයි. දේශගුණය වෙනස්වීම පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මුති රාමුව සහ එම ආයතනයේ කියොතො ගිවිසුම, දේශගුණයේ වෙනස්කම් ඇති කෙරෙනැයි සිතන ක්‍රියාකාරකම් වැළැක්වීම මගින් එවැනි දේශගුණ විපර්යාස ඇතිවීමේ සීඝ්‍රතාවය අඩු කිරීමට අපේක්ෂා කරයි.</p>
<p>සම්පත් සංරක්ෂණය</p>	<p>සොබා දහම සහ ස්වභාවික සම්පත් පරිහරණය කිරීමට අපට ඇති අයිතිය තරම් අයිතියක් මතු පරපුරටද ඇත යන්න සිතෙහි දරාගෙන එම සම්පත්වල ආවේණික වටිනාකම අනුව සහ සමාජයේ ප්‍රයෝජනය අනුව ඒවා ඥානාන්විත ලෙස භාවිතා කිරීම හා කළමනාකරණය කිරීම.</p>
<p>පාරිසරික පද්ධති</p>	<p>ජීවී ප්‍රජා සංකීර්ණයන් සහ එම සංකීර්ණයන් ජීවත්වන අජීවී පරිසරය අතර පවතින අන්‍යෝන්‍ය ක්‍රියාකාරකම් සියල්ල එකට ගත්කළ එය පරිසර පද්ධතියකි.</p>
<p>පරිසරය</p>	<p>අප අයත් පාරිසරික පද්ධතිය</p>
<p>පරිසර හිතකාමී කසළ කළමනාකරණය</p>	<p>කසළ වලින් ඇතිවිය හැකි අහිතකර පාරිසරික ප්‍රතිඵලවලට එරෙහිව, මානව සෞඛ්‍යය සහ පරිසරය ආරක්ෂා වන ආකාරයෙන් කසළ කළමනාකරණය කරනු ලබන බව සහතික වීම සඳහා ගත හැකි සියලු පියවර ගැනීමයි.</p>

<p>නිෂ්පාදක වෙත පවරනු ලබන විස්තෘත වගකීම (Extended Producer Responsibility)</p>	<p>පාරිභෝගිකයකු විසින් කිසියම් නිෂ්පාදනය භාවිත කොට අවසන් වීමෙන් පසුව ද එකී නිෂ්පාදනයෙහි ජීවන චක්‍රයට අදාළ වගකීම නිෂ්පාදකයා සතුවන සේ සකස් කරනු ලබන පාරිසරික ප්‍රවේශයකි.</p>
<p>ජානමය සම්පත්</p>	<p>වර්තමාන හෝ විභව වටිනාකමක් සහිත ජානමය ද්‍රව්‍ය (ක්‍රියාකාරී හෝ විභව වටිනාකමක් සහිත ප්‍රවේණික ක්‍රියාකාරීත්ව ඒකක අඩංගු කවර හෝ ශාක, සත්ව, ක්ෂුද්‍රජීවීන් හෝ වෙනත් සම්භවයක් සහිත ජානමය ද්‍රව්‍ය ද ඇතුළුව)</p>
<p>ඒකාබද්ධ කසළ කළමනාකරණය</p>	<p>කසළ වර්ගවල ස්වරූපය පිළිබඳ අන්තර් සම්බන්ධතාවය ඇතුළත් කසළ කළමනාකරණය.</p>
<p>ආක්‍රමණික ජීවීන්</p>	<p>තම ස්වභාවික වාසස්ථානවලින් පිටත හඳුන්වාදුන් තම වාසස්ථාන වලදී ජෛවවිවිධත්වයට තර්ජන ඇති කරමින් ස්ථාපිත වී පැතිරෙන ජීවී විශේෂ ‘‘ආක්‍රමණකාරී ආගන්තුක ජීවී විශේෂ’’ ලෙස හැඳින්වේ.</p>
<p>ජීවන චක්‍ර කළමනාකරණය</p>	<p>තිරසාර පරිභෝජනය සහ නිෂ්පාදනය සඳහා සංවිධානයක නිෂ්පාදන සහ සේවාවන්හි සම්පූර්ණ ජීවන චක්‍රය කළමනාකරණය කිරීමේ අරමුණ ඇතිව නවීන ව්‍යාපාරික භාවිතය සඳහා ජීවන චක්‍ර චින්තනය යෙදීමයි.</p>
<p>ජීවන චක්‍ර මූලධර්මය</p>	<p>කෙටි කාලීනව හෝ දිගු කාලීනව හෝ මිනිසුන් කෙරෙහි සහ පරිසර පද්ධති කෙරෙහි ඇතිවන අයහපත් බලපෑම අවම කෙරෙන පරිදි භාණ්ඩ හා සේවා සැලසුම් කිරීම, නිෂ්පාදනය කිරීම හා භාවිත කිරීම.</p>

<p>“දූෂකයා ගෙවයි” මූලධර්මය</p>	<p>පරිසරය අපිරිසිදු කරන කවරකු වුවද මිනිස් සෞඛ්‍යයට හෝ පරිසරයට සිදුවිය හැකි හානිය වළක්වාගැනීම සඳහා එම අපවිත්‍රතාවය ඉවත්කිරීමේ වගකීම දැරිය යුතු ය යන මූලධර්මයයි.</p>
<p>පූර්වාරක්ෂක මූලධර්මය</p>	<p>කිසියම් ක්‍රියාකාරකමක් නිසා සම්පූර්ණ වශයෙන් තක්සේරු කළ නොහැකි තරමේ උග්‍ර පාරිසරික අවදානමක් ඇතිවීමේ විභවයක් පවතින විට (උදා- කාලය, මුදල් හෝ තොරතුරු හිඟකම නිසා) එම අස්ථිර බව විසඳීමට පෙර එම ක්‍රියාකාරකම තහනම් කිරීමට හෝ සීමා කිරීමට ක්‍රියාමාර්ග ගත යුතු ය යන මූලධර්මය.</p>
<p>ආරක්ෂාව</p>	<p>(පරිසර සංරක්ෂණයට ප්‍රතිවිරුද්ධ) මැදිහත් වීමකින් හෝ කළමනාකරණයකින් තොර ව සාමාන්‍යයෙන් අඩු ක්‍රියාකාරීත්ව බවකින් යුත් උපක්‍රම මගින් පරිසර හානි වැළැක්වීම.</p>
<p>පුනර්ජනනීය බලශක්තිය</p>	<p>මානව කාල පරාසයක් තුළ වක්‍රීය නැවත පිරවීමකට ලක්වන බලශක්ති මූලාශ්‍ර.</p>
<p>තිරසාර සංවර්ධනය</p>	<p>සෞඛ්‍ය දහම හා ස්වාභාවික සම්පත් භුක්ති විඳීමට අපට මෙන් අයිතියක් මතු පරපුරට ද ඇත. එබැවින් ඔවුන්ට සිය අවශ්‍යතා හා අභිලාෂ ඉටුකර ගැනීමට ඉඩ සලසන්නාවූ ජාතික සංවර්ධනය.</p>
<p>තිරසාර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ</p>	<p>දිළිඳුකම අවසන් කිරීම, පෘථිවිය ආරක්ෂා කරගැනීම සහ සියලු මිනිසුන් විසින් සාමය සහ සෞභාග්‍යය භුක්ති විඳිනු ලබන බවට සහතික වීම උදෙසා වූ ඉලක්ක ගෝලීය වශයෙන් අත්පත් කරගැනීම සඳහා එක්සත් ජාතීන්ගේ මහා සමුළුව විසින් 2015 දී සකස් කළ අභිමතාර්ථ 17.</p>

<p>තිරසාර භාවිතය</p>	<p>ජෛවවිවිධත්වයෙහි දිගුකාලීන බිඳ 'වැටීමකට තුඩු නොදෙන ආකාරයකින් සහ අනුපාතයකින් ජෛව විද්‍යාත්මක සංරචක භාවිත කිරීම සහ වර්තමාන සහ අනාගත පරපුරෙහි අවශ්‍යතා සහ අභිලාෂ සපුරාලීමට ඊට ඇති හැකියාව එමගින් ආරක්ෂා කර ගැනීම.</p>
<p>පාරම්පරික දැනුම</p>	<p>යම් නිශ්චිත භූගෝලීය සීමාවන් තුළ හෝ ප්‍රදේශයක ජීවත්වන ජනතාව, සිය සාම්ප්‍රදායික හා උපඥාන මගින් දරා සිටින දැනුම් සම්භාරය එකී භූගෝලීය සීමාවලින් දැක්වෙන ප්‍රදේශයන්ට සහ ජනතාවට හෝ යම් ප්‍රජා කණ්ඩායමකට අයත් දැනුම වේ.</p>
<p>කසළ</p>	<p>කිසියම් කාලයකින්, ස්ථානයකින් හෝ ආකාරයකින් පසුව තවදුරටත් අවශ්‍ය නොවීම හේතුවෙන් ඉවත් කරනු ලැබීමෙන් හෝ බැහැර කරනු ලැබීමෙන් පසු හෝ, සම්පතක් වශයෙන් භාවිත කළ හැකි යැයි හෝ තවදුරටත් එහි කිසිදු උපයෝගී වටිනාකමක් නොමැති නම් පරිසර හිතකාමී ආකාරයෙන් බැහැර කරනු ලැබිය හැකි යැයි නිර්වචනය කරනු ලබන ඕනෑම ද්‍රව්‍යයක් හෝ අතුරු නිෂ්පාදනයකි.</p>

ඇමුණුම

ඇමුණුම 1: පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් හසුරුවනු ලබන ක්ෂේත්‍රවලට අදාළ ප්‍රතිපත්ති ලැයිස්තුව

ප්‍රතිපත්ති විෂය	හඳුන්වා දුන් වර්ෂය
ජාතික වනාන්තර ප්‍රතිපත්තිය	1995
වනජීවී සංරක්ෂණය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	2000
ජාතික වායු ගුණාත්මකභාව කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය	2000
ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය හා උපායමාර්ග	2003
ජාතික ජලාධාර කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය	2004
පිවිතුරු නිෂ්පාදන සඳහා ජාතික ප්‍රතිපත්තිය හා උපායමාර්ග	2005
තෙත්බිම් පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	2006
ජාතික ජෛව ආරක්ෂක ප්‍රතිපත්තිය	2005
අලි ඇතුන් සංරක්ෂණය කිරීම පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	2006
ඉදිකිරීම් කර්මාන්තය සඳහා සම්පතක් වශයෙන් වැලි පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	2006
ජාතික දේශගුණ විපර්යාස ප්‍රතිපත්තිය	2012
ශ්‍රී ලංකාවෙහි ආක්‍රමණශීලී ආගන්තුක විශේෂ (IAS) පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය, උපායමාර්ග සහ ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම	2016
තිරසාර පරිභෝජනය සහ නිෂ්පාදනය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	2019
ජාතික කසළ කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය	2019
ජෛව විවිධත්වයට අදාළ සාම්ප්‍රදායික දැනුම සහ ව්‍යවහාර පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය හා උපායමාර්ග	2020

ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන පරිසර පද්ධතිවල සංරක්ෂණය හා තිරසාර භාවිතය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	2020
ජෛවීය ද්‍රව්‍ය වෙත ප්‍රවේශය හා ප්‍රතිලාභ සාධාරණ හා යුක්තිසහගත ලෙස බෙදාහදා ගැනීම පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	2020
ශ්‍රී ලංකාවේ පාරිසරික සංවේදී ප්‍රදේශ පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	කෙටුම්පතකි
රසායනික කළමනාකරණය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	යෝජිත ප්‍රතිපත්තියකි

ඇමුණුම 2: වෙනත් අමාත්‍යාංශ විසින් හසුරවනු ලබන පාරිසරික ක්ෂේත්‍රවලට අදාළ ප්‍රතිපත්ති ලැයිස්තුව

ප්‍රතිපත්ති විෂය	හඳුන්වා දුන් වර්ෂය
ජාතික ධීවර හා ජලජ සම්පත් ප්‍රතිපත්තිය	2006
ජාතික කෘෂිකාර්මික ප්‍රතිපත්තිය	2007
ජාතික ඉඩම් පරිහරණ ප්‍රතිපත්තිය	2007
ජාතික භෞතික සැලසුම් ප්‍රතිපත්තිය හා සැලසුම	2018
ජාතික බලශක්ති ප්‍රතිපත්තිය හා උපායමාර්ග	2019
සෞභාග්‍යයේ දැක්ම ජාතික ප්‍රතිපත්ති රාමුව	2019
ස්වභාවික වායු පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	2020
තිරසාර සංවර්ධනය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය හා උපායමාර්ගය	2021
බනිජ සම්පත් පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය	කෙටුම්පතකි

ඇමුණුම 3: පරිසරය පිළිබඳ මූලික නෛතික රාමු හා රාජ්‍ය ආයතන

ව්‍යවස්ථාපිත ක්ෂේත්‍රය	මූලික නෛතික පැනවීම්	වගකීම් දරනු ප්‍රධාන ආයතන
පරිසරය: පොදු	ජාතික පාරිසරික පනත	මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය
භූමි සම්පත්	මිනින්දෝරු ආඥාපනත	මිනින්දෝරු දෙපාර්තමේන්තුව
	ඉඩම් නිරවුල් කිරීමේ ආඥාපනත	ඉඩම් හිමිකම් නිරවුල් කිරීමේ දෙපාර්තමේන්තුව
	ඉඩම් සංවර්ධන ආඥා පනත	ඉඩම් කොමසාරිස් දෙපාර්තමේන්තුව
	පාංශු සංරක්ෂණ පනත	කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව
	ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ පනත	ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ කොමිෂන් සභාව
	පතල් හා මිනිරන් පනත	භූ විද්‍යා සමීක්ෂණ සහ පතල් කාර්යාංශය
ජල සම්පත්	වාරිමාර්ග ආඥාපනත	වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව
	ජල සම්පත් මණ්ඩල පනත	ජල සම්පත් මණ්ඩලය
	ජාතික ජල සැපයුම් හා ජලාපවාහන මණ්ඩල පනත	ජාතික ජල සැපයුම් හා ජලාපවාහන මණ්ඩල
	මහවැලි අධිකාරී පනත	ශ්‍රී ලංකා මහවැලි අධිකාරිය
	ගොවිජන සංවර්ධන පනත	ගොවිජන සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුව

<p>ජෛව විවිධත්වය, වනාන්තර සහ වනජීවීන්</p>	<p>වනසංරක්ෂණ ආඥාපනත</p>	<p>වන සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව</p>
	<p>වන සත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක ආඥාපනත</p>	<p>වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව</p>
	<p>ජාතික උද්භිද උද්‍යාන පනත</p>	<p>ජාතික උද්භිද උද්‍යාන දෙපාර්තමේන්තුව</p>
	<p>උද්භිද උද්‍යාන ආඥාපනත</p>	<p>ජාතික උද්භිද උද්‍යාන දෙපාර්තමේන්තුව</p>
<p>වෙරළ හා සමුද්‍රීය සම්පත්</p>	<p>වෙරළ සංරක්ෂණ හා වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ පනත</p>	<p>වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව</p>
	<p>සමුද්‍රීය දූෂණය වළක්වාගැනීමේ පනත</p>	<p>සමුද්‍රීය පරිසර ආරක්ෂණ අධිකාරිය</p>
	<p>ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත</p>	<p>ධීවර හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව</p>
	<p>ජාතික ජලජ සම්පත් සංවර්ධන පනත</p>	<p>ජාතික ජලජ සම්පත් සංවර්ධන අධිකාරිය</p>
	<p>වන සත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක ආඥාපනත</p>	<p>වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව</p>
<p>ජල කළමනාකරණය</p>	<p>ජාතික පාරිසරික පනත</p>	<p>මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය</p>
	<p>මහනගර සභා ආඥාපනත</p>	<p>මහ නගර සභා</p>
	<p>නගර සභා ආඥාපනත</p>	<p>නගර සභා</p>
	<p>ප්‍රාදේශීය සභා ආඥාපනත</p>	<p>ප්‍රාදේශීය සභා</p>

වාසු දූෂණය	ජාතික පාරිසරික පනත	මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය
	කර්මාන්තශාලා ආඥාපනත	කම්කරු දෙපාර්තමේන්තුව
	මෝටර් රථ ප්‍රවාහන පනත	මෝටර් රථ ප්‍රවාහන දෙපාර්තමේන්තුව

